

STUDIU

cu privire la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materia violenței sexuale, violenței domestice și de gen și a standardelor Consiliului Europei în materie relevante pentru profesioniștii din domeniul judiciar

EXEMPLE DE BUNĂ PRACTICĂ ȘI RECOMANDĂRI

1

AGENȚIA NAȚIONALĂ
PENTRU EGALITATEA DE ȘANSE
ÎNȚRE FEMEI ȘI BĂRBAȚI

1

Studiu pregătit de:

Mihaela-Carmen GHIRCA-BOGDAN

Asociația GRADO

cu contribuții aduse de Miruna PANTEL

Centrul FILIA

Proiectul “VioGen – RoJust” este implementat de Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați, în calitate de Promotor al proiectului, în parteneriat cu: Centrul FILIA, Asociația TRANSCENA, Asociația ANAIS și Asociația GRADO. Proiectul beneficiază de un grant în valoare de aproximativ 732 de mii de euro oferit de Islanda, Liechtenstein și Norvegia prin Granturile SEE în cadrul Programului Dezvoltare Locală, administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială. Conținutul acestui document nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Granturilor SEE. Informații suplimentare cu privire la proiect se pot găsi pe site-urile www.eeagrants.ro și www.frds.ro.

Opiniile exprimate în această lucrare sunt în integralitate răspunderea autoarelor și nu reprezintă, în mod necesar, opinia Agenției Naționale pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați sau a partenerilor din Proiectul VioGen - RoJust.

Studiul este redactat pe baza informațiilor disponibile la data de 15.11.2023

Cuprins

REZUMAT	5
ABREVIERI	8
I. INTRODUCERE	9
I.1. Contextul studiului și obiective	9
I.2. Subiecte acoperite de studiu	10
I.3. Metode de cercetare și piedici întâlnite în accesul la informații	13
II. DATE STATISTICE	16
II.1 Ministerul Public	17
II.2. Instanțe de judecată	20
II.3 Institutul Național de Statistică	21
II.4 Convenția de la Istanbul	21
II.5 Recomandare	22
III. VIOLENȚA SEXUALĂ	23
III.1 SISTEMUL CONVENȚIEI EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI	25
III.1.1 România	26
III.1.2. Alte state membre ale Consiliului Europei	37
III.2. SISTEMUL CONVENȚIEI DE LA ISTANBUL	43
III.2.1. Cerințele Convenției de la Istanbul	44
III.2.2. Raportul GREVIO cu privire la România	44
III.3. LEGISLAȚIA NAȚIONALĂ	46
III.3.1 Cadrul General	46
III.3.2 Scurte considerații privind ”consimțământul”	49
A. Din perspectiva egalității de gen	49
B. Din perspectivă juridică	53
III.4. ANALIZA JURISPRUDENȚEI NAȚIONALE	55
III.5. CERCETARE CU PRIVIRE LA LEGISLAȚIA ALTOR STATE	68
III.6. RECOMANDĂRI ȘI BUNE PRACTICI	70
IV. VIOLENȚA DOMESTICĂ	73
IV.1 SISTEMUL CONVENȚIEI EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI	79
IV.1.1 România	79
IV.1.2. Alte state membre ale Consiliului Europei	87
IV. 2. SISTEMUL CONVENȚIEI DE LA ISTANBUL	100
IV.2.1. Cerințele Convenției de la Istanbul	100
IV.2.2. Raportul GREVIO	100
IV.3. LEGISLAȚIA NAȚIONALĂ	101
IV.4. ANALIZA JURISPRUDENȚEI NAȚIONALE	104
IV.5. BUNE PRACTICI ALE ALTOR STATE	111

IV.6. RECOMANDĂRI ȘI BUNE PRACTICI	114
V. CONCLUZII	117
VI. ANEXE	118
Anexa 1: Lista hotărârilor CEDO	118
Anexa 2: Analiză privind consimțământul	121
Anexa 3: Lista jurisprudenței naționale analizate	128
Anexa 4: Cercetare cu privire la legislația altor state în materia violenței sexuale	136
Anexa 5: Legislație comparată, doctrină privind egalitatea de gen, alte resurse folosite	151
Anexa 6: Resurse utile specialiștilor accesibile online	153

REZUMAT

“Diferențele roluri și comportamente ale femeilor și bărbaților, copiilor și adulților, sunt modelate și întărite de normele de gen din societate. Acestea sunt așteptări sociale care definesc comportamentele adecvate pentru femei și bărbați (de exemplu, în unele societăți, masculinitatea este asociată cu asumarea riscurilor, agresivitate, angajarea în numeroase relații sexuale). Diferențele în rolurile și comportamentele de gen creează adesea inegalități.[...] Astfel, în multe societăți, femeile sunt considerate inferioare bărbaților și au un statut social mai scăzut, permițând bărbaților un control și o putere decizională mai mare decât femeilor. Inegalitățile de gen au un impact semnificativ și larg asupra societății [...și] cresc riscul actelor de violență comise de bărbați împotriva femeilor”, atrăgea atenția OMS încă din 2009.

Violența sexuală și violența domestică sunt două forme de manifestare a violenței de gen, iar lupta eficientă pentru combaterea lor presupune cunoașterea specificului, dinamicii, formelor de manifestare, a reacțiilor și comportamentelor victimelor.

Prezentul studiu rezumă standardele stabilite de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO) în cauzele privind violența domestică și violența sexuală precum și cerințele Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei referitoare la punerea în executare a hotărârilor CEDO, identifică drepturile și garanțiile recunoscute victimelor și analizează felul în care acestea se regăsesc în legislația națională și/sau în jurisprudența națională studiată.

Studiul nu face o analiză exhaustivă a modului în care sunt respectate, în România, drepturile și garanțiile recunoscute victimelor. Astfel, pe de-o parte în ceea ce privește violența sexuală, nu am avut acces decât parțial la jurisprudență deoarece aceasta este exclusă de la publicare, iar în privința violenței domestice a fost dificilă identificarea în bazele de date a hotărârilor care privesc toate formele de manifestare a acestui tip de violență în lipsa unor criterii de căutare care să acopere întreg fenomenul. Pe de altă parte, pentru a analiza respectarea anumitor garanții, în special cele care țin de procedura de desfășurare a procesului penal, ar fi trebuit consultat întregul dosar pentru a identifica, de exemplu, dacă audierile repetate ale victimelor erau necesare, sau cunoașterea întregului context de violență domestică dintre victimă și agresor, ceea ce nu rezultă, de cele mai multe ori, din hotărârile judecătorești. Totodată, studiul se limitează la analiza perspectivei penale a

violenței domestice și sexuale, singurele excepții fiind ordinele de protecție emise în baza Legii nr. 217/2003.

Studiul trece în revistă legislația națională incidentă și se concentrează să identifice, plecând de la jurisprudența CEDO și jurisprudența națională studiată, acele prevederi care necesită o analiză suplimentară sau chiar modificări legislative. Așadar, analiza legislației naționale nu este una exhaustivă.

Au fost studiate câteva sute de hotărâri CEDO și hotărâri ale instanțelor naționale. Nu am studiat cauze din jurisprudența națională care privesc criminalitatea organizată sau traficul de persoane, scopul analizei fiind identificarea situațiilor individuale, care se întâmplă în intimitatea familie sau în viața unei comunități. Sunt indexate în cuprinsul studiului:

- ✓ 57 de hotărâri CEDO, atât împotriva României, cât și împotriva altor state membre ale Consiliului Europei precum și 7 cauze comunicate de CEDO Guvernului României în vederea formulării de observații (cauze pe rolul CEDO în prezent), precum și o cauză soluționată amiabil.
- ✓ 74 de hotărâri judecătorești privind violența sexuală.
- ✓ 100 de hotărâri judecătorești privind violența domestică.

A fost studiată doctrina națională cu privire la incriminarea violului și a actului sexual cu un minor și identificate textele care incriminează violul în alte 10 state europene.

Recomandările și bunele practici propuse au în vedere problemele identificate prin analiza legislației și jurisprudenței menționate mai sus, precum și:

- legislația altor state, măsurile și mecanismele implementate sau în curs de implementare de către acestea în lupta împotriva violenței de gen, disponibile fie prin consultare directă, fie prin intermediul rapoartelor GREVIO¹ sau ca urmare a identificării măsurilor de executare a hotărârilor CEDO pronunțate împotriva altor state.
- rezultatele a două Focus Grupuri organizate cu reprezentanți ai Italiei, Portugaliei, Georgiei, Republicii Moldova, Ungariei, Macedoniei de Nord, Sloveniei, Bulgariei, Finlandei, Statelor Unite ale Americii și Canadei.

¹ <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio>

Bunele practici și recomandările acestui studiu ar trebui să constituie începutul unei analize aprofundate și multidisciplinare a fenomenului violenței de gen cu scopul identificării măsurilor și mecanismelor care ar putea contribui la crearea unui cadru de protecție adecvată și conformă cu standardele internaționale.

ABREVIERI

CEDO - Curtea Europeană a Drepturilor Omului

CvEDO - Convenția Europeană a Drepturilor Omului

GREVIO - Grupul de experți pentru acțiunea împotriva violenței împotriva femeilor și a violenței în familie

ÎCCJ - Înalta Curte de Casație și Justiție

CM - Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei

CE - Consiliul Europei

CSM - Consiliul Superior al Magistraturii

INS - Institutul Național de Statistică

I. INTRODUCERE

I.1. Contextul studiului și obiective

Proiectul VioGen-RoJust are ca scop consolidarea capacității autorităților române în ceea ce privește implementarea/executarea deciziilor Curții Europene a Drepturilor Omului, precum și a recomandărilor de țară emise de către Consiliul Europei în domeniul abuzului, violenței domestice și violenței de gen. Proiectul își propune să aibă impact la nivel național și să genereze măsuri inovatoare replicabile la nivel național, prin care să fie promovate modificări esențiale în scopul asigurării aplicării și implementării efective a standardelor Consiliului Europei privind drepturile omului. Prin activitățile sale, partenerii și-au propus generarea de efecte pozitive pe termen lung, care să poată contribui în mod sistematic la creșterea gradului de înțelegere a profilului victimei violenței domestice și de gen, a nevoilor sale, și a modalităților de abordare a acestora, în scopul evitării oricăror forme de discriminare și creșterii încrederii în actul de justiție, ca un corolar al respectării drepturilor femeii.

Studiul – Activitatea nr. 7 a proiectului - își propune să acopere cazurile de violență sexuală, violență domestică, din perspectiva:

- ✓ hotărârilor CEDO pronunțate atât împotriva României, cât și împotriva altor state membre ale Consiliului Europei;
- ✓ cerințelor Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei formulate în contextul supravegherii punerii în executare a hotărârilor CEDO;
- ✓ jurisprudenței instanțelor naționale în cauzele având ca obiect violența domestică și violența sexuală;
- ✓ exemplelor de bune practici ale altor state;
- ✓ sociologică și psihologică a victimei violenței domestice și/sau de gen;

Studiul are ca principale obiective:

- ✓ să identifice cerințele CEDO și CE;

- ✓ să analizeze jurisprudența națională din anii 2020, 2021 și 2022, respectiv să identifice puncte forte și puncte care necesită îmbunătățiri. Informațiile extrase se bazează strict pe hotărârile judecătorești analizate, fără a fi fost consultat întregul dosar al cauzei;
- ✓ să identifice în ce măsură cerințele CEDO sunt respectate de către actorii implicați, în măsura în care aceste informații pot fi extrase din hotărârile judecătorești analizate, fără a fi consultat întreg dosarul cauzei;
- ✓ să identifice bune practici, mecanisme și/sau măsuri adoptate de alte state și care au contribuit la respectarea standardelor impuse de CEDO, CE și Convenția de la Istanbul;
- ✓ să identifice tipologii de comportamente specifice violenței domestice/de gen ale victimelor/agresorilor în vederea unei mai mari conștientizări a diverșilor actori implicați în proceduri și a recunoașterii lor;
- ✓ să propună un set de recomandări în vederea îmbunătățirii legislației și practicii naționale.

I.2. Subiecte acoperite de studiu

Din punct de vedere al legislației naționale problema violenței domestice, a violenței sexuale și a violenței de gen este acoperită de dreptul penal, dreptul contravențional și dreptul civil. Pornind de la jurisprudența CEDO împotriva României și a cerințelor Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei în contextul punerii în executare de către România a hotărârilor CEDO și continuând cu jurisprudența CEDO împotriva altor state membre ale Consiliului Europei în materiile ce fac obiect acestui studiu, am identificat legislația națională incidentă și analizat, pe bază de eșantion și date statistice disponibile jurisprudența instanțelor românești, în măsura în care a fost accesibilă. Cu toate acestea, dată fiind diversitatea faptelor posibile și a încadrărilor juridice precum și obiectul cauzelor CEDO împotriva României sau aflate pe rolul CEDO (cauze comunicate Guvernului României) studiul se va concentra pe:

1. Violența sexuală: infracțiunile de viol (art. 218 Cod Penal), agresiune sexuală (art. 219 Cod Penal), act sexual cu un minor (art. 220 Cod Penal), coruperea sexuală a minorilor (art. 221 Cod Penal), hărțuire sexuală (art. 223 Cod Penal).
2. Violența domestică: violența în familie (art. 199 Cod Penal), ordinele de protecție (Capitolele IV și V, precum și art. 47 din Legea 217/2003), alte infracțiuni care se circumscriu formelor de violență domestică definite în Legea nr. 217/2003.

Studiul nu face o analiză exhaustivă a modului în care sunt respectate, în România, drepturile și garanțiile recunoscute victimelor având în vedere pe de o parte, lipsa accesului la întreaga jurisprudență (violența sexuală), imposibilitatea identificării tuturor cazurilor care se circumscriu formelor de violență domestică existente (violența în familie prevăzută de art. 199 din Codul Penal nu acoperă toate formele) , iar pe de altă parte faptul că pentru analiza respectării anumitor garanții (în special de procedură) este necesar accesul la întregul dosar de instanță.

Pentru a identifica exemple de bune practici în alte state membre ale Consiliului European, am analizat modul în care o parte dintre aceste state au pus în executare hotărârile CEDO pronunțate împotriva lor.

Ne-am uitat și la legislația altor state, inclusiv a celor care nu sunt membre ale Consiliului European - SUA, CANADA, în încercarea de a identifica bune practici care ar putea constitui o bază de pornire pentru identificare unor soluții legislative în România.

Studiul include și o perspectivă a egalității de gen, întrucât violența nu poate fi tratată independent de inegalitățile și dezechilibre de putere dintre femei și bărbați existente la nivelul societății. Oana Băluță atrage atenția asupra faptului că:

“Judecătorii, procurorii, avocații aduc cu ei nu doar pregătirea academică, experiența profesională, bunele intenții în rezolvarea cazurilor, ci și valorile, credințele și opiniile lor. Stereotipurile de gen pot distorsiona răspunsurile sistemului de justiție [...] Percepțiile stereotipale privind femeile și bărbații arată că genul influențează modul în care este făcută justiția. [...] studiile, practica judiciară și experiența celor care oferă asistență victimelor violenței de gen — fie că este violență domestică, viol, agresiune sexuală — ne spun că în sălile de judecată sunt reiterate credințe care afectează imparțialitatea, obiectivitatea” (Băluță, 2020, pp.28-30).

De asemenea, și Organizația Mondială a Sănătății atrage atenția asupra complexității relației dintre inegalitatea de gen și violența de gen:

“Diferitele roluri și comportamente ale femeilor și bărbaților, copiilor și adulților, sunt modelate și întărite de normele de gen din societate. Acestea sunt așteptări sociale care definesc comportamentele adecvate pentru femei și bărbați (de exemplu, în unele societăți, masculinitatea este asociată cu asumarea riscurilor, agresivitate, angajarea în

numeroase relații sexuale). Diferențele în rolurile și comportamentele de gen creează adesea inegalități.[...] Astfel, în multe societăți, femeile sunt considerate inferioare bărbaților și au un statut social mai scăzut, permițând bărbaților un control și o putere decizională mai mare decât femeilor. Inegalitățile de gen au un impact semnificativ și larg asupra societății [..și] cresc riscul actelor de violență comise de bărbați împotriva femeilor. De exemplu, credințele tradiționale conform cărora bărbații au dreptul să controleze femeile le fac pe acestea să fie vulnerabile la violență fizică, emoțională și sexuală de către bărbați (1,2). De asemenea, ele împiedică capacitatea victimelor să se retragă din situații abuzive sau să caute sprijin”(OMS,2009, p.6)².

Introducerea perspectivei egalității de gen subliniază necesitatea unor strategii comprehensive care să conteste normele sociale, stereotipurile și structurile de putere care contribuie la violență. Este important de reținut că nici violența, nici legislația antiviolență nu se nasc într-un vid. Pentru foarte mult timp, violența împotriva femeilor a fost considerată normală și acceptabilă ca parte a relațiilor de cuplu. Deși s-au înregistrat progrese în acest domeniu, în continuare, violența de gen este justificată în anumite situații: 55% dintre români consideră că violul este justificat în anumite situații - atunci când victima este îmbrăcată sumar, dacă a consumat băuturi alcoolice sau droguri sau dacă a acceptat să își însoțească partenerul acasă (Eurobarometrul 449, 2018), 26% dintre români consideră puțin grav sau deloc grav ca o femeie să nu fie lăsată să își folosească banii cum dorește și 25% dintre români consideră puțin grav sau deloc grav ca o femeie să nu fie lăsată să iasă în oraș singură, fără partener (Barometrul violenței de gen, 2022).

Percepțiile, prejudecățile și stereotipurile de gen existente la nivelul societății afectează atât accesul victimelor la justiție cât și actul de justiție în sine. Spre exemplu, acceptabilitatea violului în anumite condiții, la nivelul societății afectează inclusiv definirea acestuia în Codul Penal - ca formă de constrângere și nu ca lipsa consimțământului, făcând mai dificil pentru victime să își obțină dreptatea.

Astfel, pentru ambele tipuri de violență discutăm pe scurt cauzele și efectele acestor forme de violență dintr-o perspectivă a egalității de gen.

² <https://www.who.int -> gender.pdf>

I.3. Metode de cercetare și piedici întâlnite în accesul la informații

Cu privire la jurisprudența instanțelor naționale, am analizat hotărâri judecătorești pronunțate în materiile care fac obiectul studiului pe bază de eșantion, acestea fiind selectate din sursele publice disponibile, respectiv: www.rejust.ro, www.portal.just.ro, www.rolii.ro, www.sintact.ro. Am acoperit anii 2020, 2021 și 2022, precum și, în măsura în care am avut acces, întregul teritoriu al României. Cauzele citate în acest studiu au fost selectate aleatoriu, din totalul cauzelor disponibile spre consultare. Cu toate acestea, acolo unde a fost posibil, am folosit și cuvinte cheie ("rom", "tradiții", "act sexual cu un minor"), am identificat anumite modele ca urmare a parcurgerii a unui număr mare din hotărârile judecătorești identificate pentru anumite tipuri de cauze (de exemplu motivări similare în cauzele de renunțare la urmărire penală) și am încercat să acoperim întregul an studiat și din care să acopere cât mai multe zone geografice.

De asemenea, în cazuri individuale despre care am aflat din presă sau studiind portalul instanțelor de judecată, am solicitat pe baza Legii 544/2001 privind liberul acces la informații de interes public, copii ale hotărârilor judecătorești. Nu în toate cazurile ne-au fost furnizate informațiile solicitate.

Unul dintre impedimentele majore în analiza cauzelor privind violența sexuală a reprezentat-o exceptarea de la publicare prin hotărâri succesive ale CSM, începând cu anul 2009, a jurisprudenței privind infracțiunile contra libertății și integrității sexuale. În privința infracțiunilor care pot intra în sfera de acoperire a violenței domestice, dificultatea a constat în identificarea jurisprudenței în situațiile care nu se circumscriu prevederilor art. 199 din Codul Penal care este limitat la infracțiuni de violență fizică și nu cuprinde fapte precum amenințarea, lipsirea de libertate, hărțuirea.

Nu în ultimul rând, nu am analizat dosarele care au stat la baza pronunțării hotărârilor judecătorești, iar concluziile au fost trase fără analiza tuturor actelor referitoare la respectiva cauză, documente care se regăsesc în dosarul fizic, acest demers nefiind parte din proiect.

Cu privire la legislația națională, am identificat textele aplicabile violenței sexuale și violenței domestice și ne-am concentrat asupra situațiilor identificate în jurisprudența CEDO împotriva României sau împotriva altor state care ar necesita o modificare legislativă sau, cel puțin, o

dezbateri în urma căreia să fie identificate și promovate măsuri legislative adaptate specificului național și apte să ofere victimelor minimul de drepturi și garanții stabilite de CEDO.

Cu privire la standardele CEDO, studiul nu se limitează la analiza jurisprudenței împotriva României, ci redă și cauzele împotriva altor state, scopul fiind acela de a face un inventar al drepturilor și garanțiilor CEDO, cât și de a identifica eventuale deficiențe ale legislației și jurisprudenței din România. În acest sens, trebuie amintit că, în conformitate cu jurisprudența constantă a CEDO, hotărârile pronunțate de instanța europeană nu rezolvă doar cazuri individuale, ci sunt pronunțate și pentru a clarifica și dezvolta regulile instituite de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, contribuind astfel la respectarea de către state a angajamentelor asumate de acestea în calitate de părți contractante³. Misiunea sistemului instituit de Convenție este, astfel, de a decide cu privire la probleme de ordine publică de interes general, ridicând astfel standardele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența în domeniul drepturilor omului în întreaga comunitate a statelor Convenției⁴. Într-adevăr, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „*instrument constituțional al ordinii publice europene*” în domeniul drepturilor omului⁵.

Am considerat necesar să introducem în acest studiu câteva scurte considerente cu privire la Convenția de la Istanbul privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, având în vedere că aceasta a intrat în vigoare cu privire la România la data de 1.09.2016, fiind așadar un tratat internațional obligatoriu pentru Statul Român. În plus, drepturile și garanțiile instituite sunt complementare cu cele ale Convenției Europene a Drepturilor Omului, iar GREVIO – un organism independent responsabil cu monitorizarea implementării prevederilor Convenției de la Istanbul a emis deja un raport cu privire la România în care au fost identificate mai multe probleme. Vom face, așadar, câteva scurte referiri la cerințele Convenției de la Istanbul în privința fiecăruia dintre capitolele tratate, respectiv Date Statistice (II), Violența Sexuală (III) și Violența Domestică (IV) și vom extrage recomandările cuprinse în raportul GREVIO relevante față de obiectul studiului.

³ CEDO, Irlanda c. Regatului Unit, § 154, 18 ianuarie 1978, Seria A nr. 25; CEDO, Jeronovičs c. Letoniei [MC], nr. 44898/10, § 109.

⁴ CEDO Konstantin Markin c. Rusiei [MC], nr. 30078/06, § 89.

⁵ CEDO Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi c. Irlandei [MC], nr. 45036/98, § 156; CEDO N.D. și N.T. c. Spaniei [MC], nr. 8675/15 și 8697/15, § 110.

Raportul GREVIO cu privire la România a fost publicat la data de 16 iunie 2022⁶. La aceeași dată au fost publicate și Comentariile Guvernului României cu privire la acest raport⁷, iar recomandările finale ale Comitetului Părților⁸ cu privire la implementarea de către România a Convenției de la Istanbul⁹, cu mențiunea că Guvernul României va trebui să informeze Comitetul Părților cu privire la implementarea acestora până la data de 4.12.2025.

Exemplele de bune-practici ale altor state au fost analizate din perspectiva informațiilor publice existente (site-uri oficiale din statele respective, rapoarte GREVIO, jurisprudența CEDO, cerințe ale Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei). De asemenea, au fost organizate două Focus Grupuri cu reprezentanți ai altor State¹⁰ în vederea identificării unor exemple de bune practici. Ideile reținute se regăsesc în cuprinsul studiului.

IMPORTANT! Cauzele analizate în prezentul studiu pot conține informații și detalii cu un puternic impact emoțional, în special asupra victimelor violenței.

⁶ <https://rm.coe.int/final-report-on-romania/1680a6e439>

⁷ <https://rm.coe.int/comments-of-the-romanian-authorities-baseline-grevio-report/1680a6e438>

⁸ Un organism politic format din reprezentanții părților la Convenția de la Istanbul

⁹ <https://rm.coe.int/ic-cp-inf-2022-6-cop-recommendation-romania-eng/1680a95319>

¹⁰ SUA, Canada, Finlanda, Italia, Spania, Portugalia, Slovenia, Ungaria, Georgia, Republica Moldova, Bulgaria, Macedonia.

II. DATE STATISTICE

Am încercat să colectăm cât mai multe date statistice referitoare la violența domestică și violența sexuală disponibile din surse publice sau obținute ca urmare a unor cereri întemeiate pe Legea 544/2001 privind liberul acces la informații de interes public. Datele se referă strict la latura penală a acestui tip de violență, nefiind în aria de acoperire a acestui studiu datele privind faptele care sunt prevăzute în legi nepenale, cu excepția textelor privitoare la Ordinele de Protecție din legea 217/2003.

Am constatat că datele statistice sunt colectate diferit de fiecare dintre actorii implicați și că nu există un sistem care să permită colectarea unitară a informațiilor astfel încât autoritățile să aibă o vizibilitate asupra întregului fenomen al violenței domestice pentru a analiza și propune măsuri adecvate. Datele nu cuprind, în toate cazurile, vârsta părților, sexul sau soluția dispusă și nu sunt corelate, de la o instituție la alta, cu privire la tipurile de fapte.

O bună înțelegere a fenomenului ar presupune, cel puțin: posibilitatea urmăririi cazurilor în evoluție, de la momentul sesizării autorităților, până la soluționarea definitivă a dosarului, colectarea datelor referitoare la serviciile de suport acordate victimelor și programelor urmate de agresori, precum și situațiile de recidivă. Nu în ultimul rând, vârsta și sexul persoanelor implicate ar trebui să se regăsească întotdeauna.

Este important de avut în vedere că în mod tradițional violența de gen a reprezentat un subiect tabu, privat, ținut departe de sfera publică. Lipsa datelor cu privire la acest tip de violență, care afectează în cea mai mare măsură fetele și femeile, face ca fenomenul să rămână ascuns interesului publicului.

Nu pot fi implementate politici publice adecvate, cu implicarea tuturor actorilor relevanți, în lipsa unei viziuni de ansamblu asupra fenomenului și nu putem lupta eficient împotriva acestuia dacă nu îi înțelegem dimensiunea, implicațiile la nivelul societății și nu îi urmărim dinamica.

Fără a ne propune să facem o analiză exhaustivă a datelor disponibile, din informațiile avute la dispoziție, am extras câteva care sunt relevante din perspectiva obiectului studiului.

II.1 Ministerul Public

Violență sexuală

La sfârșitul anului 2022¹¹, doar 32% dintre cauzele privind infracțiuni contra libertății și integrității sexuale aflate pe rolul parchetelor fuseseră soluționate, iar dintre acestea cea mai mare parte (peste 72%) o reprezintă clasările și renunțările la urmărire penală.

Astfel, dintr-un total de 15.177 de cauze de soluționat la începutul anului 2022, au fost soluționate un număr de 5.000 (32%), dintre care 1.371 (27,42%) prin trimitere în judecată și 3.629 (72,58%) prin netrimitere în judecată, respectiv soluții de clasare și renunțare la urmărire penală.

Datele statistice cu privire la cauzele trimise în judecată în anul 2022 arată că **91% dintre victimele inculpaților trimiși în judecată sunt de sex feminin**, iar **98% dintre inculpați sunt de sex masculin**. Situația defalcată pe tipuri de infracțiuni, sexul inculpaților și al victimelor, precum și numărul victimelor minore este următoarea¹²:

Infracțiune	Nr. cauze	Date inculpați				Date victime			
		Sex masculin		Sex feminin		Sex masculin		Sex feminin	
		Total	Minori	Total	Minori	Total	Minori	Total	Minori
Violul	449	502	69	19	1	52	37	402	234
Agresiunea sexuală	217	221	17	2	0	38	20	212	165
Actul sexual cu un minor	663	716	66	1	0	14	14	612	612
Coruperea sexuală a minorilor	36	36	2	4	0	20	20	32	32

¹¹ https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_activitate_2022.pdf, anexa 11, pag. 181-182

¹² Într-o cauză pot exista mai mulți inculpați, motiv pentru care numărul cauzelor este diferit de numărul inculpaților. În mod similar, într-o cauză pot exista mai multe victime. Numărul minorilor indicați în tabel este parte din total.

Racolarea minorilor în scopuri sexuale	6	6	0	0	0	0	0	6	6
Hărțuirea sexuală	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Datele cu privire la clasări și renunțări la urmărire penală arată faptul că **cele mai multe cauze în care s-au dispus astfel de soluții sunt cauzele care privesc actul sexual cu un minor (40%)**, iar din acestea peste 15% reprezintă cauze în care procurorii au considerat că nu există un interes public în urmărirea lor¹³. Nu sunt disponibile date defalcate cu privire la sexul victimelor și al agresorilor și nici informații cu privire la temeiul clasării (lipsa probelor, fapta nu este prevăzută de legea penală, există o cauză justificativă sau de neimputabilitate, lipsește plângerea prealabilă etc.).

Astfel, în anul 2022 au fost soluționate 2.125 de cauze privind infracțiunea de Act sexual cu un minor, dintre care 222 cu propunere de renunțare la urmărire penală, 1.240 prin clasare, iar restul prin trimitere în judecată. Rezultă că aproape 70 % dintre dosare au fost considerate de procurori ca neîndeplinind condițiile legale pentru trimiterea în judecată. La finalul anului 2022, 4.445 de dosare privind această infracțiune încă așteptau sau fie soluționate de către procurori.

Violență domestică (perspectiva penală)

Statisticile privind infracțiunile care pot intra în definiția violenței domestice au la bază relația victimei cu persoana acuzată și sunt raportate la ”*categoriile de infracțiuni susceptibile a fi comise în mod frecvent în cadrul familial*”¹⁴. Nu există indicatori specifici care să colecteze date doar cu privire la fenomenul violenței domestice. Acest lucru este datorat, în mare măsură lipsei

¹³ Soluția de renunțare la urmărire penală este supusă controlului judecătorului de cameră preliminară.

¹⁴ Adresa nr. 865/VIII-3/2023 emise de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție din 25.08.2023 și completarea din 1.09.2023. Infracțiunile luate în calcul sunt: omorul (art. 188 și 189 CP), lovirea sau alte violențe (art. 193 CP), vătămarea corporală (art. 194 CP), lovirile sau vătămările cauzatoare de moarte (art. 195 CP), rele tratamente aplicate minorului (art. 197 CP), întreruperea cursului sarcinii (art. 201 CP), vătămarea fătului (art. 202 CP), lipsirea de libertate în mod ilegal (art. 205 CP), violul (art. 218 CP), agresiunea sexuală (art. 219 CP), actul sexual cu un minor (art. 220 CP), coruperea sexuală a minorilor ((art. 221 CP), racolarea minorilor în scopuri sexuale (art. 222 CP), incestul (art. 377 CP), abandonul de familie (art. 378 CP), nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului (art. 379 CP).

unei codificări a acestui fenomen în legislația penală, singura referire fiind la art. 199 din Codul Penal (Violența în familie) care are dezavantajul că nu reține toate tipurile de infracțiuni care acoperă conceptul de violență domestică. Pe de altă parte, nu pentru toate infracțiunile pentru care sunt colectate date se poate reține circumstanța agravantă a săvârșirii acesteia asupra unui membru familie¹⁵, iar definiția ”*membrului de familie*” din Codul Penal, este diferită de cea prevăzută în Legea nr. 217/2003.

Potrivit datelor disponibile pe site-ul Ministerului Public¹⁶, procentul inculpaților pentru violență în familie trimiși în judecată din totalul inculpaților este relativ constant – 2,2% pentru anii 2020 și 2021, respectiv 2.4% pentru anul 2022, iar numărul victimelor a crescut ușor de la 1512 în 2020, la 1561 în 2021 și 1674 în anul 2022. În același timp, în anul 2022 s-a atins și cel mai mare număr de victime minore, respectiv 676.

În datele statistice colectate de Parchetul de pe lângă ICCJ, nu sunt evidențiate în mod distinct infracțiunile de violență domestică, putând fi extrase strict informații despre numărul inculpaților trimiși în judecată - pe baza colectării unor date privind relațiile de rudenie pentru mai multe tipuri de infracțiuni - fără a avea date despre sexul acestora sau al victimelor¹⁷.

Cu privire la situația ordinelor de protecție emise în baza Legii 217/2003, datele primite¹⁸ arată o creștere constantă a Ordinilor de Protecție Provizorie (OPP) în ultimii 3 ani, în 2022 fiind înregistrate la parchet un număr de 13.248 de OPP-uri. În medie, procurorii au confirmat 85% dintre acestea și le-au trimis instanței de judecată în vederea emiterii Ordinului de Protecție (OP), fiind dispusă această măsură în peste 50% dintre cazurile de OPP emise de poliție. Într-un procent de 85% până la 88% victimele sunt de sex feminin, iar agresorii sunt în marea lor majoritate de sex masculin, respectiv un procent între 95%-97%. Este evident, așadar, că persoanele de sex feminin sunt cel mai adesea victime ale unor fapte care justifică emiterea măsurilor de protecție ceea ce ar impune analizarea fenomenului prin luarea în considerare a perspectivei de gen și implementarea unor măsuri de remediere potrivite.

¹⁵ De exemplu, situația art. 205 din Codul Penal privind lipsirea de libertate în mod ilegal, spre deosebire, de ex., de infracțiunile de șantaj (art. 207 Cod Penal), proxenetism (art. 213 Cod Penal).

¹⁶https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/vf_2020.pdf,
https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/vf_2021.pdf,
https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_activitate_2022.pdf

¹⁷ Adresele nr. 865/VIII-3/2023 emise de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție din 25.08.2023, 1.09.2023 și 13.09.2023.

¹⁸ Idem

Așadar, analizând datele statistice disponibile rezultă că:

- ✓ nu există întotdeauna indicatori specifici care să colecteze date doar cu privire la fenomenul violenței domestice;
- ✓ deși sunt colectate date cu privire la infracțiunile care pot fi săvârșite cel mai des în mediul familial pe baza relațiilor de rudenie existente între agresor și victimă, datele colectate nu fac distincție cu privire la sexul victimei și al persoanei acuzate;
- ✓ din analiza datelor statistice cu privire la ordinele de protecție, rezultă că cele mai afectate de fenomenul violenței domestice sunt persoanele de sex feminin;
- ✓ nu sunt colectate date cu privire la cauzele penale gestionate la nivelul parchetelor privind infracțiunea de încălcare a ordinelor de protecție (art. 47 din Legea 217/2003);
- ✓ nu sunt colectate date cu privire la numărul cererilor de OP introduse de procuror în numele victimelor (art. 40 alin.3 lit. a din Legea 217/2013). Așadar, nu se cunoaște eficacitatea acestei garanții care dă posibilitatea procurorului de a introduce o cerere de emiteră a unui ordin de protecție în numele victimei, știut fiind că anumite victime, din cauza situației vulnerabile în care se regăsesc (dependență economică, minoritate) nu apelează din proprie inițiativă la instrumentele de protecție prevăzute de lege.

II.2. Instanțe de judecată

Cu privire la datele disponibile la nivelul instanțelor de judecată, nu sunt colectate număr de agresori, număr de victime, sexul acestora sau grupa de vârstă.

Sunt colectate date privind infracțiunea de nerespectare a ordinelor de protecție, emiterea ordinelor de protecție, violența în familie (art. 199 Cod Penal) și infracțiuni contra libertății și integrității sexuale. De asemenea, pentru cauzele aflate pe fond (primă instanță), sunt colectate date ale unor fapte care ”*implică*” violența în familie. Aceste din urmă date se referă la un număr mai mare de fapte, respectiv: determinarea sau înlesnirea sinuciderii, lipsirea de libertate în mod ilegal, supunerea la muncă forțată sau obligatorie, amenințarea, șantajul, infracțiunile contra libertății și integrității sexuale, tâlhăria, abandonul de familie, nerespectarea măsurilor privind

încredințarea minorului, proxenetismul, traficul de persoane, traficul de minori, rele tratamente aplicate minorului, lăsarea fără ajutor a unei persoane aflate în dificultate, folosirea serviciilor unei persoane exploatate, precum și faptele care sunt acoperite de incriminarea prevăzută la articolul 199 din Codul Penal. Totodată, ni s-a comunicat că potrivit noii dezvoltări a sistemului ECRIS, aflat în fază de implementare, această raportare va putea fi rulată pentru toate stadiile procesuale.

Datele statistice comunicate sunt defalcate pe nivelul fiecărui an, pentru fiecare stadiu procesual și categorie de soluție (de exemplu, pentru cauzele aflate în primă instanță/pe fond: amânare, soluționare-amânarea aplicării pedepsei, soluționare-condamnare, soluționare-încetare proces penal, soluționare-renunțare la aplicarea pedepsei, iar pentru calea de atac/apel/recurs/contestație în anulare - admis apel, respins apel, soluționare recurs etc.). Așadar nu pot fi extrase, din informațiile transmise, date privind numărul condamnărilor definitive, numărul achitărilor definitive sau altor tipuri de soluții dispuse cu titlu definitiv. Sunt disponibile date privind numărul cauzelor aflate în stoc la începutul anului, numărul cauzelor soluționate la sfârșitul anului precum și stocul final.

II.3 Institutul Național de Statistică

Deși INS colectează mai multe tipuri de date, am ales să facem doar o scurtă trimitere la numărul mamelor minore care au născut în anul 2022, această informație putând fi relevantă din perspectiva violenței sexuale asupra minorilor și a implementării unui sistem coordonat de colectare a datelor.

Astfel, în 2022, conform ultimelor date publicate de INS¹⁹ s-au născut 705 copii din mame sub 15 ani, iar 25 din cei 705 sunt al doilea copil.

De asemenea, în 2022 s-au născut 14.904 copii din mame cu vârsta cuprinsă între 15 și 19 ani, iar dintre aceștia 3.278 de nou-născuți erau al doilea copil al mamei, iar 655 erau al treilea copil al mamei cu vârsta cuprinsă între 15 și 19 ani.

II.4 Convenția de la Istanbul

Printre recomandările GREVIO, însușite de Comitetul Părților, se regăsesc:

¹⁹ https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/evenimente_demografice_in_anul_2022.pdf

- ✓ introducerea unui sistem de colectare a datelor administrative de către organele de drept și organele judiciare, bazat pe categorii armonizate, care să permită urmărirea evoluției cauzelor pe parcursul procesului penal, acoperind toate formele de violență împotriva femeilor reglementate de Convenția de la Istanbul și defalcate pe sex, vârstă, tip de infracțiune și tip de relație a persoanei acuzate cu victima;
- ✓ să extindă colectarea de date privind situațiile în care furnizorii de asistență medicală iau contact cu pacienții din motive legate de experiențele de violență bazată pe gen. Astfel de date ar trebui să fie dezagregate, cel puțin, după sex, vârstă și relația persoanei acuzate cu victima.
- ✓ să extindă colectarea de date privind rapoartele făcute și intervențiile propuse de serviciile sociale în legătură cu toate formele de violență acoperite de Convenția de la Istanbul.

II.5 Recomandare

- **Introducerea unui sistem de colectare unic a tuturor datelor relevante pentru violența domestică și violența sexuală.**

Această recomandare are la bază cerințele Convenției de la Istanbul, GREVIO și constatările noastre ca urmare a consultării informațiilor publice disponibile și a datelor comunicate ca urmare a cererilor de informații de interes public. Pentru a putea combate în mod eficient un fenomen, primul pas și unul dintre cei mai importanți este să îl cunoaștem. Lipsa datelor face ca acest fenomen să rămână ascuns dezbaterilor publice.

III. VIOLENȚA SEXUALĂ

Acest capitol analizează drepturile și garanțiile victimelor violenței sexuale plecând de la cerințele mecanismelor instituite sub umbrela Consiliului Europei (CEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Comitetul de Miniștri – organism însărcinat cu urmărirea punerii în executare a hotărârilor CEDO și GREVIO – Grupul Experților pentru Acțiune împotriva Violenței împotriva Femeilor și a Violenței Domestice), continuând cu legislația României și analiza unei părți a jurisprudenței disponibile și trecând prin legislația relevantă a altor state. În încheiere, am extras un set de recomandări care ar putea să contribuie la o luptă mai eficientă, în România, împotriva violenței sexuale și a efectelor acesteia asupra victimelor.

Atunci când vorbim despre violența sexuală este important de avut în vedere că aceasta apare adesea ca rezultat al dezechilibrelor de putere dintre femei și bărbați din cadrul societății.

Violența sexuală presupune exercitarea controlului și dominanței asupra unei alte persoane. Istoric, controlul și dominația a fost exercitată de către bărbați asupra femeilor, iar violul a fost adesea folosit ca formă de exercitare a puterii asupra femeilor, acestea fiind învinovățite pentru atacul asupra lor, mai degrabă decât atacatorul lor²⁰. Suzanne Moore²¹ atrage atenția asupra faptului că violența sexuală e mai mult “*despre putere decât despre sex*”. Mai mult, o perioadă lungă de timp, violul a fost complet ascuns discuțiilor și dezbaterilor publice, fiind considerat fie ceva excepțional ce se întâmplă rar, fie o problemă privată a femeilor. Activismul și cercetările feministe au contestat această abordare demonstrând că este, de fapt, o experiență comună în viața fetelor și femeilor. În ultimele decenii, această conștientizare a apărut în “*spusele*” feministe și în grupurile de conștientizare, unde femeile și-au împărtășit experiențele cu violul și alte forme de abuz²².

Datele statistice dovedesc atât amploarea acestui fenomen cât și normalizarea și acceptarea violenței sexuale asupra femeilor la nivelul societății. Datele OMS arată că la nivel global 1 din 3 femei se confruntă cu o formă de violență fizică sau sexuală, iar la nivelul României

²⁰ Cusmano, Danielle, "Rape Culture Rooted in Patriarchy, Media Portrayal, and Victim Blaming" (2018). *Writing Across the Curriculum*. 30.

²¹https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/oct/18/what-connects-in-war-domestic-violence-and-sexual-harassment-patriarchy?CMP=share_btn_link

²² Whisnant, Rebecca, "Feminist Perspectives on Rape", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2021 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2021/entries/feminism-rape/>>.

Fundamental Rights Agency (2016) arată cu 1 din 4 femei se confruntă cu o formă de violență fizică sau sexuală din partea unui partener sau fost partener. Totodată, conform Eurobarometrul 449 (2018) 55% dintre români consideră că violul este justificat în anumite situații - atunci când victima este îmbrăcată sumar, dacă a consumat băuturi alcoolice sau droguri sau dacă a acceptat să își însoțească partenerul acasă. Conform celui mai recent Barometru privind violența de gen, realizat de către Centrul FILIA “*cu cât respondenții au valori mai patriarhale, cu atât toleranța față de viol crește*”²³.

Mai mult, datele disponibile referitoare la clasarea sau renunțarea la urmărirea penală în cazul infracțiunilor sexuale arată că aceste prejudecăți pot influența inclusiv procesul de obținere a dreptății pentru victimele violenței.

Eșecul de a proteja victimele agresiunii sexuale, transferarea vinovăției asupra femeilor pentru agresiune și normalizarea acestei forme de putere poartă numele în literatura feministă de “*cultura violului*” și poate fi observată atunci când violența asupra unei femei este banalizată, când bărbaților li se găsesc scuze și femeile sunt certate pentru ceea ce purtau în momentul atacului, când o femeie preferă să tacă decât să solicite urmărirea penală a atacatorului ei²⁴. Este foarte important de înțeles blamarea victimelor violului, iar eșecul de a le oferi acestora dreptatea meritată și un proces just face ca fenomenul să rămână și mai ascuns de spațiul public amplificându-le și descurajând victimele să vorbească. Acest lucru este cu atât mai vizibil în cazul fetelor și adolescentelor. Un studiu UNICEF²⁵ arată că cincisprezece milioane de fete adolescente din întreaga lume, cu vârste cuprinse între 15 și 19 ani, au experimentat acte de violență sexuală. În cea mai mare parte a țărilor, fetele adolescente sunt cel mai expuse riscului de sex forțat (raporturi sexuale forțate sau alte acte sexuale) din partea unui actual sau fost partener sau prieten. Studiul este bazat pe date din 30 de țări, doar 1% au căutat vreodată ajutor profesional.

Un studiu din Noua Zeelandă arată că tocmai lipsa unor remedii juridice adecvate face ca victimele violenței sexuale să nu raporteze acest abuz: “*raportarea la poliție nu va fi niciodată o experiență plăcută și, statistic vorbind, este puțin probabil să ducă la justiție. În aproape*

²³ <https://centrulfilia.ro/barometrul-privind-violenta-de-gen-in-romania/>, pag. 68.

²⁴ Cusmano, Danielle, "Rape Culture Rooted in Patriarchy, Media Portrayal, and Victim Blaming" (2018). *Writing Across the Curriculum*. 30.

²⁵ <https://data.unicef.org/resources/a-familiar-face/>

jumătate (46%) dintre rapoarte, poliția nu ia nicio măsură. Doar 42% ajung în instanță și dintre acestea, doar 13% sunt găsiți vinovați, iar 8% dintre cei găsiți vinovați primesc o sentință de închisoare. Pentru mulți, pare să nu merite efortul și durata procesului chinuitor, deși unii eroi ar putea încerca pentru a opri repetarea infracțiunilor”²⁶. Institutul European pentru Egalitate de Gen atrage atenția asupra pericolului revictimizării femeilor care au suferit agresiuni sexuale: “Femeile care au experimentat violență sexuală se confruntă încă cu victimizare secundară în contactele lor cu poliția, procurorii, instanțele de judecată și instituțiile de sănătate din cauza, printre altele, lipsei protocoalelor de intervenție și de pregătire în privința violenței sexuale pentru profesioniști.” (EIGE, 2013)

Violența sexuală și consecințele culturii violului sunt încălcări ale drepturilor omului în care demnitatea și egalitatea femeilor nu sunt recunoscute. Cultura violului este o problemă a drepturilor omului care are rădăcini în societățile patriarhale, în normalizarea violenței sexuale în mass-media și în blamarea victimelor²⁷.

III.1 SISTEMUL CONVENȚIEI EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

Printr-o jurisprudență veche și constantă, CEDO cere Statelor să protejeze persoanele aflate în jurisdicția sa de violențele la care pot fi supuse, fie de către agenți ai statului, fie de către persoane private. De regulă, această protecție face obiectul unor anchete penale, faptele fiind prevăzute în legislația penală a respectivelor state. Cu toate acestea, CEDO nu cere întotdeauna o anchetă penală, fiind acceptate și alte tipuri de tragere la răspundere în cauzele cele mai puțin grave – civilă, administrativă, contravențională.

Violența sexuală a fost analizată de CEDO, în ceea ce privește drepturile victimei, pe tărâmul mai multor articole ale Convenției: articolul 2 (dreptul la viață), articolul 3 (interzicerea torturii și a relelor tratamente), articolul 8 (dreptul la viață privată și de familie) și articolul 14 (interzicerea discriminării), atât din perspectivă materială/substanțială, cât și din perspectivă procedurală. În privința cerințelor substanțiale, acestea presupun existența unei legislații (penală - în cauzele cele mai grave cum sunt cauzele de viol) efective care să protejeze împotriva violențelor, pe de o parte, iar pe de altă parte să existe mecanisme de punere în aplicare a legii

²⁶ <https://thespinoff.co.nz/society/14-09-2023/why-does-it-take-so-many-people-so-long-to-disclose-sexual-abuse>

²⁷ Cusmano, Danielle, "Rape Culture Rooted in Patriarchy, Media Portrayal, and Victim Blaming" (2018). *Writing Across the Curriculum*. 30.

care să prevină, înlătore și pedepsească încălcarea legii. În privința obligațiilor procedurale ale Statului, acestea presupun derularea unei anchete efective în cazurile de violență.

În egală măsură, este important să vedem întregul tablou al unei anchete penale: pe de o parte avem victimele, cu drepturile și garanțiile specifice prevăzute de CvEDO, pe de altă parte se află persoanele acuzate care, la rândul lor, beneficiază de drepturile și garanțiile unui proces penal echitabil. Rolul autorităților – organe de anchetă, procurori, judecători – este de a se asigura că sunt respectate, în egală măsură, drepturile persoanei acuzate și ale victimei.

Odată pronunțată o hotărâre de către CEDO și ulterior devenirii ei definitive, punerea în executare este urmărită de Comitetul de Miniștri care este însărcinat cu supravegherea executării, potrivit art. 46 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Obligația de executare se impune tuturor puterilor Statului și la toate nivelurile de organizare. Aceasta implică măsuri la nivel individual – menite să remedieze situația persoanei victimă a unei încălcări a CvEDO, precum și măsuri generale – menite să evite producerea unor încălcări similare ale Convenției în viitor.

În continuare vom reda, pe scurt, **cauzele CEDO din perspectiva victimei infracțiunii** și vom face trimitere la drepturile persoanelor acuzate doar atunci când este necesar pentru buna înțelegere a drepturilor și garanțiilor victimelor. De asemenea, am identificat și extras informații relevante pentru România cu privire la măsurile dispuse în executarea hotărârilor CEDO pronunțate.

Am studiat atât cauzele împotriva României (III.1.1), cât și cele împotriva altor state membre ale Consiliului Europei (III.1.2), precum și stadiul punerii în executare a acestor cauze de către România, respectiv modul în care celelalte state au înțeles să implementeze în legislația lor națională constatările Curții.

III.1.1 România

a. Hotărâri CEDO și cauze comunicate Guvernului României

În ultimii 10 ani, CEDO a pronunțat mai multe **hotărâri** în cauze ce privesc România. Vom reda, pe scurt, fiecare dintre aceste cauze, urmând ca apoi să rezumăm drepturile și garanțiile încălcate de Statul Român în aceste cauze și motivele care au condus la respectivele concluzii:

C.A.S. și C.S. c. României, 20.03.2012²⁸

Fapte: agresarea sexuală repetată a unui băiat de 7 ani și achitarea presupusului agresor în urma unei anchete care a durat 7 ani ca urmare a lipsei probelor: contradicții în declarațiile martorilor și ale părților implicate, greșeli ale poliției, o singură familie din bloc a auzit victima țipând, așteptarea prea lungă din partea părinților înainte să sesizeze poliția, în ciuda dovezilor (mâncare lipsă din casă, mobilă mutată, pete de sânge), profilul psihologic al minorului indica faptul că acesta era predispus la influențe din exterior și au considerat că ar fi putut să își inducă în eroare părinții fie pentru că nu știa cine era agresorul, fie pentru că dorea să ascundă identitatea acestuia.

Hotărârea CEDO: încălcarea art. 3 și 8 din CEDO ca urmare a **lipsei unei anchete efective** cu privire la susținerile reclamanților privind abuzul sexual. Deficiențe constatate: ancheta nu a început prompt deoarece a fost nevoie de 3 săptămâni pentru examinarea medicală a victimei și de aproape 2 luni pentru interogarea principalului suspect; ancheta a durat 5 ani, iar pentru o perioadă de 3 ani nu s-a luat aproape nicio măsură; nimic din dosar nu a arătat intenția autorităților de a identifica dacă altcineva ar fi fost persoana vinovată, în condițiile în care principalul suspect a fost achitat după 7 ani; nu a existat o analiză în context a faptelor; mai ales având în vedere că era implicat un minor; s-a acordat importanță nesesizării imediate a faptelor de către părinți, în condițiile în care autoritățile au avut o atitudine laxă cu privire la durata propriei anchete; nu s-a ținut cont de vulnerabilitatea minorilor și factorii psihologici implicați în asemenea cauze, particularități care ar fi putut explica ezitățile victimei atât în dezvoltarea abuzului, cât și în privința descrierii faptelor; reclamantului nu i s-a oferit consiliere și nici nu a fost acompaniat de un psiholog pe durata procedurii sau ulterior.

Milena Felicia Dumitrescu c. României, 24.03.2015²⁹

Fapte: Reclamanta, o persoană majoră, a formulat plângere penală pentru viol, tâlhărie și lipsire de libertate în mod ilegal. După mai multe proceduri și schimbări cu privire la infracțiunile cercetate, instanțele au decis că nu există dovezi cu privire la infracțiunea de

²⁸ CEDO C.A.S. și C.S. c. României, cauza nr. 26692/05

²⁹ CEDO Milena Felicia Dumitrescu c. României, cauza nr. 28440/07

viol, iar cu privire la celelalte infracțiuni cercetate – amenințare și loviri – au constatat intervenția prescripției răspunderii penale, după aproape 9 ani de proceduri.

Hotărârea CEDO: încălcarea articolului 3 din CEDO deoarece ancheta penală nu a fost efectivă. CEDO a reținut, în principal, următoarele deficiențe: mai mult de 6 ani de anchetă a parchetului și poliției, plângerea reclamantei cu privire la viol a fost analizată după 7 ani. Faptele au fost considerate prescrise, deși cauza nu era de o complexitate deosebită. O anchetă efectivă ar trebui să fie capabilă să conducă la pedepsirea persoanelor responsabile de rele tratamente, or instanțele naționale nu au analizat plângerea reclamantei pe fond și nici cererea sa pe latură civilă.

M.C.G. c. României, 15.03.2016³⁰

Fapte: acuzații de viol asupra unei fete de 11 ani din partea unei persoane de 52 de ani și a altor 4 băieți. În urma procedurilor interne, celor 4 băieți le-au fost aplicate amenzi administrative, iar bărbatul de 52 de ani a fost condamnat penal la 3 ani de închisoare pentru act sexual cu un minor. Hotărârea definitivă se bazează pe declarațiile persoanei acuzate și a 2 dintre băieți, precum și pe faptul că victima nu le-a spus părinților despre abuz, actele sexuale au fost inițiate întotdeauna de către victimă și instanța a respins susținerea conform căreia victimei îi lipsea capacitatea de a își exprima voința. De asemenea, instanța a considerat pe de o parte, că infracțiunea de viol este săvârșită prin constrângere fizică sau psihică sau prin profitarea de imposibilitatea victimei de a-și exprima voința, așadar este o infracțiune în lipsa consimțământului, iar pe de altă parte, infracțiunea de act sexual cu un minor presupune existența consimțământului minorului.

Hotărârea CEDO: Încălcarea art. 3 și 8 din CEDO ca urmare a **nerespectării obligațiilor pozitive ale Statului român de a aplica efectiv o lege penală** care să pedepsească toate formele de viol și abuz sexual asupra copiilor. Următoarele argumente au fost decisive: nu a fost demonstrată existența unei practici stabilite și consecvente cu privire la diferența între viol și act sexual cu un minor; deși a existat un raport psihiatric potrivit căruia victima avea dificultăți în a prevedea consecințele actelor sale și, având în vedere vârsta sa, nu avea suficient discernământ, procurorul și instanțele au dat mai multă importanță declarațiilor

³⁰ CEDO, M.G.C. c. României, cauza nr. 61495/11

persoanei acuzate și celorlalți co-inculpați (de vârste apropiate cu ea) și s-a presupus că reclamanta își dăduse consimțământul; oricum ea îl provocase pe agresor; nu a existat o abordare prietenoasă cu copiii și s-au reținut în contra ei posibilele reacții ale unui copil la situații stresante (nu a spus părinților); orice anchetă cu privire la viol trebuie să aibă în centrul ei problema lipsei consimțământului, chiar în lipsa dovezilor directe cu privire la viol.

I.C. c. României, 24.05.2016³¹

Fapte: acuzații de viol asupra unei fete de 14 ani din partea a doi bărbați de 22 și 26 de ani. Conform mai multor documente medicale ulterioare faptelor, victima: avea o ușoară dizabilitate intelectuală, avea dureri de cap, depresie, sentimente de izolare socială, tulburări psihologice cauzate de traumă, anxietate, probleme de somn, iritabilitate. În urma anchetei, cei doi au fost condamnați penal pentru act sexual cu un minor și tentativă la act sexual cu un minor. Hotărârile rețin, în esență, că nu au existat dovezi ale violenței fizice și victima nu a strigat după ajutor.

*Hotărârea CEDO: Încălcarea art. 3 din CEDO ca urmare a **nerespectării obligațiilor pozitive ale Statului român de a aplica efectiv o lege penală** care să pedepsească toate formele de viol și abuz sexual asupra copiilor. Următoarele argumente au fost decisive: deși au existat versiuni diferite ale faptelor, autoritățile nu au făcut o analiză a credibilității mărturiilor care să țină cont de context și să verifice toate circumstanțele în care au avut loc faptele; având în vedere dizabilitatea victimei, aceasta era o victimă vulnerabilă care ar fi trebuit să fie tratată cu diligență sporită, o atenție specială fiind necesar a fi acordată în privința consimțământului ei la respectivele acte sexuale; vârsta, starea fizică și mentală, circumstanțele în care faptele au avut loc (noapte, frig), numărul bărbaților care au participat, nu au fost luate în considerare; nu a existat nicio evaluare psihologică cu privire la posibilele reacții ale reclamantei dată fiind vârsta ei, iar dovezile medicale cu privire la trauma suferită nu au fost luate în considerare; autoritățile au considerat că reclamanta a dat declarații contradictorii, însă CEDO consideră că declarațiile ei au fost în sensul clarificării declarației inițiale.*

³¹ CEDO I.C: c. României, cauza nr. 36934/08

E.B. c. României, 19.03.2019³²

Fapte: Reclamanta, persoană adultă, căsătorită și diagnosticată cu o ușoară dizabilitate intelectuală, a formulat o plângere penală pentru viol care s-ar fi petrecut într-o seară în timp ce se întorcea acasă de la câmp, agresorul fiind un trecător. În urma anchetei efectuate de autorități, nicio persoană nu a fost găsită vinovată. Potrivit hotărârii definitive: raportul de expertiză nu menționa existența unor răni specifice violului în zona genitală, iar pe de altă parte rana din zona brațului nu putea fi datată; efectuarea unei confruntări cu presupusul agresor sau evaluarea psihiatrică nu sunt necesare, la fel ca și reaudierea unui martor propus de reclamantă.

Hotărârea CEDO: Încălcarea art. 3 și 8 din CEDO ca urmare a **nerespectării obligațiilor pozitive ale Statului român de a aplica efectiv o lege penală** care să pedepsească toate formele de viol și abuz sexual și de a-i asigura reclamantei o protecție eficientă a integrității fizice. Următoarele argumente au fost reținute: : deși au existat versiuni diferite ale faptelor, autoritățile nu au făcut o analiză a credibilității mărturiilor care să țină cont de context și să verifice toate circumstanțele în care au avut loc faptele (audierea persoanelor care îi cunosc pe victimă și agresor, o opinie a unui psiholog); având în vedere ușoara dizabilitate a reclamantei, aceasta ar fi trebuit tratată ca o persoană vulnerabilă, iar anchetata și instanțele de judecată ar fi trebuit să dea dovadă de diligență specială, inclusiv în privința validității consimțământului ei la actul sexual; cu toate acestea, circumstanțele personale ale victimei, locul în care a avut loc incidentul - seara, în apropierea unui cimitir – nu au fost luate în calcul de judecător; concluziile autorităților interne au fost bazate doar pe faptul că reclamanta nu a cerut ajutor coroborat cu lipsa dovezilor unor violențe specifice violului; nu a existat nici un raport psihologic sau psihiatric cu privire la reacțiile reclamantei raportat la dizabilitatea ei; nu se poate concluziona, pe baza jurisprudenței puse la dispoziție de Guvernul român, că există o jurisprudență stabilită și consecventă cu privire la viol în lipsa unor violențe fizice sau în prezența unor mici acte de violență. În plus, s-a reținut că autoritățile nu au informat-o cu privire la drepturile sale potrivit Legii 211/2014 și la dreptul de a beneficia de asistență juridică gratuită.

³² CEDO E.B. c. României, cauza nr. 49089/10

A.Ö. și H.Ö c. României, 3.05.2022³³

Fapte: presupus abuz sexual asupra reclamantei în vârstă de 13 ani în timp ce se afla în plasament din partea unui bărbat în vârstă de 20 ani, fost beneficiar și rezident al casei în care reclamanta se afla în plasament și care venea uneori în vizită. Procurorul și instanțele au decis clasarea plângerii penale introduse de tatăl victimei având în vedere declarațiile contradictorii ale victimei și persoanei acuzate și lipsa unor dovezi directe precum și faptul că victima avea aproape 15 ani, vârsta limită pentru infracțiunea de act sexual cu un minor.

Hotărârea CEDO: Încălcarea art. 3 din CEDO ca urmare a **nerespectării obligațiilor pozitive ale Statului român de a aplica efectiv o lege penală** care să pedepsească toate formele de abuz sexual împotriva copiilor și a persoanelor vulnerabile. Următoarele argumente au fost reținute: greșeli cu privire la vârsta reclamantei (unul dintre procurori a luat în considerare că victima împlinise 15 ani la data faptelor), concluzii bazate doar pe declarațiile persoanei acuzate, în ciuda concluziei – chiar eronate – că reclamanta avea 15 ani, niciuna dintre evaluările psihologice efectuate în cauze nu a verificat capacitatea ei de a-și da un consimțământ valabil la actul sexual; prezența stereotipurilor – victima a provocat; lipsa unei reprezentări efective a victimei – tatăl se afla în închisoare, victima a fost reprezentată de un angajat al instituției împotriva căreia se formulase plângere, asistarea de către un avocat din oficiu – în condițiile în care niciunul dintre acești reprezentanți nu a făcut o cerere fundamentată în timpul anchetei și nu au atacat decizia procurorului.

C. c. României, 30.08.2022³⁴

Fapte: Plângere penală pentru hărțuire sexuală clasată deoarece s-a considerat că fapta nu este prevăzută de legea penală: actele comise nu se încadrează în textul de incriminare și lipsesc consecințele cerute de lege, respectiv intimidarea sau umilirea victimei. Instanțele au reținut, ca argumente pentru confirmarea soluției procurorului: faptul că din înregistrări reclamanta nu părea rușinată de discuțiile avute cu presupusul agresor, acesta din urmă declarase în cursul anchetei penale că în trecut avusese loc un act sexual și că, potrivit

³³ CEDO A.Ö. și H.Ö c. României, cauza nr. 1455/20

³⁴ CEDO C. c. României, cauza nr. 47358/20

declarațiilor martorilor; victima era doar uneori tristă după întâlnirile lor, iar alteori era mai degrabă veselă.

Hotărârea CEDO: Curtea a constatat încălcarea articolului 8 din CvEDO ca urmare a deficiențelor semnificative în ancheta penală cu privire la faptele reclamante. CEDO: a reținut că pentru acte mai puțin grave, nu este necesară protecția legii penale, ci aceasta poate fi acordată și prin intermediul unor legi nepenale; a stabilit faptul că persoana juridică angajatoare a presupusului agresor era o companie de Stat, atrăgând așadar răspunderea directă a Statului; a constatat că nu a existat o reacție din partea angajatorului, acesta spunându-i să meargă la poliție să formuleze plângere penală, în ciuda politicilor interne care interziceau astfel de comportamente; deși atât procurorul cât și instanța au considerat că faptele reclamate au fost săvârșite, au considerat că nu erau îndeplinite condițiile pentru tragerea la răspundere penală a persoanei acuzate: fie acesta nu se făcea vinovat de respectivele fapte, fie reclamanta nu s-a simțit umilită prin respectivele acte; nu rezultă, însă, modul în care autoritățile au ajuns la concluziile acestea, iar faptele nu au fost analizate în context, nu au ținut cont de relația de putere și subordonare sau de amenințările acestuia; nu au fost analizate consecințele faptelor persoanei acuzate asupra reclamantei, cum ar fi fost, de exemplu, o expertiză psihologică; ar fi putut verifica motivele pentru care reclamanta ar face acuzații false; în schimb, procurorul a redat în decizia sa insinuări ale persoanei acuzate cu privire la viața privată a reclamantei și a presupuselor motive care ar fi condus-o să facă astfel de acuzații; chiar dacă, în anumite circumstanțe astfel de afirmații ar fi putut fi folosite în raționament, Curtea nu vede care era scopul lor în analiza acuzăției penale din speță; aceste afirmații au fost de natură să stigmatizeze și să îi încalce drepturile prevăzute de articolul 8; în plus, reclamanta a fost confruntată cu persoana acuzată, fără să existe o explicație cu privire la nevoia confruntării și impactul pe care l-ar avea asupra reclamantei; or, confruntarea trebuie analizată atent, iar demnitatea victimei trebuie luată în considerare și protejată.

A.E.J. c. României, 30.08.2022³⁵

Fapte: Plângere penală a unei fete de 12 ani cu privire la faptul că ar fi fost violată de un băiat de 17 ani de 2 ori, a doua oară în timp ce acesta era anchetat pentru prima faptă.

³⁵ CEDO A.E.J. c. României, cauza nr. 33463/18

Evaluarea medicală efectuată a reliefat semne de violență pe spate și picioare și semne ale unei deflorări recente. De asemenea, s-a găsit sânge pe haine. Raportul de expertiză psihologic a arătat că victima suferea de stres post-traumatic cauzat de eveniment. În urma anchetei, autorul a fost condamnat pentru infracțiunea de act sexual cu un minor cu vârsta cuprinsă între 13 și 15 ani (s-a considerat că acesta nu a știut că victima avea 12 ani, situație care ar fi condus la o altă încadrare juridică a faptei). Următoarele motive au fost considerate determinante: limbajul sexual explicit folosit de victimă în mesajele sale trimise atât anterior cât și ulterior primului incident ceea ce a arătat o atitudine confuză a victimei care nu ar fi refuzat categoric și explicit să facă sex.

Hotărârea CEDO: Încălcarea art. 3 din CEDO ca urmare a nerespectării obligațiilor pozitive ale Statului român de a aplica efectiv o lege penală care să pedepsească toate formele de abuz sexual împotriva copiilor. *Următoarele argumente au fost reținute: concluzii bazate doar pe declarațiile suspectului, autoritățile nu au făcut o analiză a credibilității mărturiilor care să țină cont de context și să verifice toate circumstanțele în care au avut loc faptele (audierea persoanelor care îi cunosc pe cei doi – vecini, prieteni, profesori, opinia unui psiholog); întârzieri în anchetă care au permis un al doilea viol; lipsa oricărei examinări psihologice a reclamantei pentru a verifica dacă și-a dat sau nu consimțământul sau dacă avea capacitatea de a da un consimțământ valabil, de a înțelege înțelesul cuvintelor folosite în mesajele care au stat la baza concluziilor autorităților, prezența stereotipurilor – victima l-a provocat.*

Principalele probleme care au condus la condamnări ale României au fost:

- Prezența stereotipurilor de gen în motivările magistraților (atitudine provocatoare a victimei, îmbrăcăminte sumară);
- Lipsa unei abordări a anchetei penale care să ia în calcul starea de vulnerabilitate a victimelor (minori, minori cu dizabilități, majori cu dizabilități);
- Lipsa unei anchete apte să ducă la clarificarea situației și tragerea la răspundere a vinovatului (obligație de mijloace, de diligență);

- Lipsa unei anchete și a unei jurisprudențe clar stabilite, în cazurile de viol, centrate pe absența consimțământului (situația minorilor și cazurile, inclusiv cu victime adulte, în care lipsesc dovezile de agresiune fizică, strigăt, opoziție);
- Lipsa analizei declarațiilor contradictorii în contextul faptelor și cu luarea în calcul a credibilității lor;
- Lipsa sau neluarea în calcul a expertizelor psihologice/psihiatrice;
- Lipsa informării cu privire la drepturile procesuale ale victimelor și lipsa unei apărări/reprezentări eficiente;
- Lipsa unei reacții rapide, fără întârzieri nejustificate.

Subiectul violenței sexuale și a modului în care autoritățile gestionează astfel de situații ar putea face obiectul unor hotărâri CEDO în viitorul apropiat, având în vedere cauzele recente comunicate Guvernului României pentru a formula observații. Pe scurt, aceste cauze privesc:

- Presupus abuz sexual din partea tatălui asupra fiicei și conformitatea modului de aplicarea a mecanismelor de drept penal cu cerințele articolului 3 CvEDO³⁶;
- Acte de exhibiționism comise de un ofițer de poliție în fața reclamantului în vârstă de 8 ani, finalizate 8 ani mai târziu cu o amendă aplicată ofițerului de poliție de 6000 lei și obligarea la plata unor daune morale către reclamant în valoare de 5000 lei. Întrebările adresate de Curte Guvernului României se referă la ancheta penală prin raportare la articolul 3 CvEDO (durata și caracterul efectiv) și articolul 8 (viața privată)³⁷;
- Acuzații de violență domestică asupra mamei și copiilor și de abuz sexual asupra fiicei minore de 7 ani din partea tatălui, în contextul unor proceduri de divorț. Anchetă în curs de derulare la data sesizării CEDO. Întrebări adresate Guvernului României pe tărâmul articolelor 3 (rele tratamente) și 8 (viață privată, protecția împotriva riscului de repetare a faptelor)³⁸;

³⁶ CEDO, A.R. c. României, cauza nr. 38799/20, comunicată la data de 22.08.2022.

³⁷ CEDO, C.D.C. c. României, cauza nr. 645/22, comunicată la data de 9.03.2023

³⁸ CEDO, M.S. și alții c. României, cauza nr. 27737/22, comunicată la data de 23.05.2023.

- Plângere penală pentru fapte ce se circumscriu definiției ”*revenge porn*”³⁹, soluționată prin clasare pentru infracțiunea de ”*violarea vieții private*”, prescripție pentru infracțiunea de ”*amenințare*” și renunțare la urmărirea penală pentru infracțiunea de ”*fals informatic*”. Întrebările adresate Guvernului sunt pe tărâmul articolului 8 (viață privată) și privesc protecția efectivă oferită de Statul Român împotriva hărțuirii online prin diseminarea unor poze intime, inclusiv prin intermediul unui website care oferea servicii de escortă. Întrebările se referă atât la aplicarea legii române în concret, în cazul reclamantei, cât și la existența unei legislații care să protejeze împotriva acestui tip de fapte⁴⁰;
- Acuzații de abuz sexual din partea tatălui. Întrebări adresate Guvernului României din perspectiva articolului 3 (anchetă efectivă în cazuri de rele tratamente) și articolul 8 (viață privată, protecția împotriva riscului de repetare a faptelor)⁴¹.

În plus față de cauzele de mai sus, la data de 8 aprilie 2022 a fost comunicată Guvernului României o cauză care privea pretinse abuzuri sexuale din partea a 3 bărbați asupra unei minore de 12 ani, anchetă finaliză cu clasarea pentru lipsa probelor cu privire la un bărbat și renunțarea la urmărirea penală pentru lipsa interesului public în urmărirea acestor fapte cu privire la alți doi bărbați⁴². Curtea nu se va pronunța pe fondul acestei cauze, având în vedere faptul că, la data de 24.11.2022, această cerere a fost radiată de pe rol ca urmare a înțelegerii amiabile survenite între Statul Român și reclamantă, soldată cu plata unei despăgubiri⁴³. Fără a putea trage nici un fel de concluzie cu privire la situația de fapt și de drept din speță, din punct de vedere al CvEDO, semnalarea acestei cauze comunicate și soluționate prin intervenirea unei înțelegeri amiabile între părți este importantă din perspectiva tipologiei acesteia - clasarea pentru lipsa probelor și renunțarea la urmărirea penală în cazul unui pretins abuz sexual asupra unei minore de 12 ani⁴⁴.

b. Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei – stadiul executării și cerințe specifice

Punerea în executare a hotărârilor CEDO contra României în cauzele M.G.C., A.E.J., A.Ö și H.Ö. și I.C., constituie un grup de cauze a cărui executare este supravegheată de către Comitetul

³⁹ Diseminarea neconsensuală în online a imaginilor intime obținute cu sau fără consimțământ, cu scopul de a face de rușine victima, a stigmatiza, a o răni.

⁴⁰ CEDO, M.Ș.D. c. României, cauza nr. 28935/21, comunicată la data de 8.07.2022.

⁴¹ CEDO, T.M.V. c. României, cauza nr. 34426/20, comunicată la data de 19.10.2020.

⁴² CEDO, cauza S.M. c. României, nr. 58000/19, comunicată la data de 23.10.2019.

⁴³ [https://hudoc.echr.coe.int/#{?%22appno%22:\[%2258000/19%22\],%22itemid%22:\[%22001-222015%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{?%22appno%22:[%2258000/19%22],%22itemid%22:[%22001-222015%22]})

⁴⁴ A se vedea Capitolul III.4 privind jurisprudența națională.

de Miniștri⁴⁵. Ultima analiză efectuată cu privire la acest grup de cauze a fost în ședința din perioada 29.09 – 1.10 2020. Împreună cu acestea a fost analizată și cauza E.B.⁴⁶, urmând ca toate aceste cauze să fie reanalizate în ședința din decembrie 2023 a Comitetului de Miniștri⁴⁷. Cu privire la măsurile generale propuse de Guvernul României, am extras următoarele recomandări ale Comitetului de Miniștri:

- ✓ a considerat că sunt necesare informații suplimentare din partea Statului cu privire la practica instanțelor de judecată și a parchetelor pentru a putea analiza dacă aceasta s-a schimbat în sensul cerut de CEDO, respectiv ancheta este centrată pe consimțământul victimei și ține cont starea de vulnerabilitate a victimelor violenței sexuale și nevoia de a evita victimizarea secundară. Pentru a considera astfel, au fost luate în calcul următoarele: faptul că autoritățile naționale au ales să crească gradul de conștientizare și capacitatea de anchetă și nu au luat în considerare posibilitatea ca o modificare legislativă ar putea să contribuie la stabilizarea cerințelor legate de consimțământul valabil al victimei; nu există consens la nivelul judecătorilor și procurorilor cu privire la vârsta la care este considerat valabil un consimțământ, aceasta variind de la 9 la 14 ani și nu a rezultat clar că jurisprudența a evoluat în toată țara;
- ✓ a cerut autorităților finalizarea raportului cu privire la practica în cauzele ce privesc abuzuri sexuale împotriva minorilor⁴⁸ și să efectueze o analiză similară cu privire la victime adulte cu dizabilități psihosociale;
- ✓ a cerut autorităților transmiterea unor date privind procentul urmărilor penale și a condamnărilor pentru infracțiunile de viol și act sexual cu un minor în cauzele în care victima este un minor sau o persoană adultă cu dizabilități;

⁴⁵Toate informațiile și documentele referitoare la executare sunt disponibile aici: [https://hudoc.exec.coe.int/#{%22fulltext%22:\[%22M.G.C.%22\].%22execdocumenttypecollection%22:\[%22CEC%22\].%22execidentifier%22:\[%22004-13219%22\]}](https://hudoc.exec.coe.int/#{%22fulltext%22:[%22M.G.C.%22].%22execdocumenttypecollection%22:[%22CEC%22].%22execidentifier%22:[%22004-13219%22]})

⁴⁶ Toate informațiile și documentele referitoare la executare sunt disponibile aici: Toate informațiile și documentele referitoare la executare sunt disponibile aici: [https://hudoc.exec.coe.int/#{%22execidentifier%22:\[%22004-51764%22\]}](https://hudoc.exec.coe.int/#{%22execidentifier%22:[%22004-51764%22]})

⁴⁷https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680ac8a6d;

⁴⁸ Analiza a fost finalizată, ulterior, prin Raportul Inspecției Judiciare aprobat de CSM în ședința din 27.07.2021, disponibil aici: [CSM - Rezultatul controlului dispus de Consiliul Superior al Magistraturii privind „Practica instanțelor de judecată și a parchetelor de pe lângă acestea în investigarea și soluționarea cauzelor privind infracțiuni la viața sexuală cu victime minore”](#)

- ✓ a invitat autoritățile să furnizeze informații cu privire la măsurile luate pentru a se asigura că toate noile prevederi legislative adoptate pot fi aplicate în practică și că autoritățile de anchetă și de urmărire penală sunt pregătite corespunzător pentru a evalua nevoile de protecție ale copiilor, persoanelor cu dizabilități și ale altor victime ale infracțiunilor sexuale.

În privința cauzei C. României (hărțuire sexuală), măsurile propuse de Guvern nu au fost încă analizate de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei⁴⁹.

III.1.2. Alte state membre ale Consiliului Europei

a. Hotărâri CEDO

În privința cauzelor CEDO împotriva altor state, am identificat și redat drepturile și garanțiile recunoscute victimelor, fără a rezuma fiecare cauză în parte. După cum se va vedea, unele dintre cauze sunt similare cu cele împotriva României, iar altele se referă la drepturi și garanții recunoscute victimelor violenței sexuale care încă nu au făcut obiectul unor hotărâri ce privesc România, însă sunt pe deplin aplicabile și procedurilor din România conform principiilor stabilite de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Obligații substanțiale și procedurale în cauzele de violență sexuală:

□ lipsa consimțământului este standardul CEDO în materie de viol și abuz sexual

Astfel, prima hotărâre pronunțată în acest sens este în cauza M.C. c. Bulgariei⁵⁰, acest principiu fiind reluat ulterior de Curte în mai multe cauze ulterioare (cauzele împotriva României menționate la cap. III.1.1, Z. c. Bulgariei⁵¹). Din analiza jurisprudenței CEDO în materie de consimțământ la actul sexual, redăm următoarele:

- statele au obligația pozitivă care decurge din articolele 3 și 8 din Convenție de a adopta legi penale care să incrimineze efectiv faptele de viol și să le aplice în practică prin intermediul unei anchete efective;

⁴⁹ [https://hudoc.exec.coe.int/#{%22execidentifier%22:\[%22DH-DD\(2023\)671E%22\]}](https://hudoc.exec.coe.int/#{%22execidentifier%22:[%22DH-DD(2023)671E%22]})

⁵⁰ CEDO, M.C. c. Bulgariei, cauza nr. 39272/98

⁵¹ CEDO, Z. c. Bulgariei, cauza nr. 39257/17

- în acord cu standardele contemporane și tendințele în materie, obligațiile pozitive ce decurg din articolele 3 și 8 din Convenție cer incriminarea și urmărirea penală efectivă a oricărui act sexual neconsimțit, inclusiv în absența rezistenței fizice din partea victimei;
- CEDO nu cere introducerea în legislația statelor membre a definiției violului ca orice act sexual neconsimțit însă cere, în concret, o practică solidă a instanțelor de judecată în acest sens, atât în situația diferențierii între actul sexual cu un minor și viol, cât și în situația lipsei dovezilor unor leziuni fizice care să conducă la concluzia că actul a fost neconsimțit. O anchetă penală care conduce la condamnarea persoanei acuzate pentru act sexual cu un minor, în lipsa unei anchete care să aibă în centrul său prezența sau lipsa consimțământului, nu este conformă cu standardele Curții. Similar, o anchetă penală pentru viol care se finalizează cu achitarea persoanei acuzate deoarece nu există dovada leziunilor fizice sau a unor strigăte după ajutor, fără analiza consimțământului la respectivul act este contrară standardelor CEDO.
- CEDO recunoaște dificultatea în care se află autoritățile atunci când trebuie să determine dacă o persoană se face sau nu vinovată de viol în lipsa martorilor sau dovezilor privind violența fizică sau constrângerea, însă cere ca autoritățile să facă o anchetă în care să fie luate în calcul toate circumstanțele în care a avut loc fapta atât cele care țin de victimă și reacțiile posibile la abuz, cât și cele care țin de contextul săvârșirii faptei: vârsta și discernământul victimei, diferența de vârstă față de persoana acuzată, diferența fizică între cei doi, existența unei dizabilități psihice sau de altă natură a victimei, reacțiile firești la abuz (frică, rușine, îngheț), starea victimei ulterior faptelor (anxietate, tulburări de somn, iritabilitate, dureri de cap, depresie, tendințe suicidale, izolare socială), rezultatul expertizelor psihologice sau psihiatrice dispuse, cine e agresorul, câte persoane au participat, unde a avut loc fapta (zone pustii), cum (inducere în eroare, amenințare).
- Nu se poate trage concluzia existenței consimțământului din: îmbrăcămintea sumară care ar fi provocat, lipsa semnelor de violență, lipsa strigătului după ajutor, lipsa dovezilor rezistenței la act, comportamentul sexual anterior

- Versiunile diferite ale faptelor cer o analiză cu privire la credibilitatea declarațiilor contradictorii și verificarea motivelor care ar conduce victima la a face acuzații false.
- Ancheta efectivă în materie de abuz sexual (cerință a articolului 3 din Convenție) presupune **reacție rapidă, fără întârzieri nejustificate**. Pasivitatea, întârzierile și lipsa coordonării în privința actelor de anchetă pot avea consecințe asupra eficienței acesteia, iar trecerea timpului poate afecta declarațiile martorilor ⁵².
- Interesele apărării (persoanelor acuzate) trebuie puse în balanță cu cele ale victimelor, astfel încât trebuie luate **măsuri de protecție speciale pentru a le proteja contra unei victimizări secundare**⁵³ (articolul 8 din Convenție), dat fiind faptul că victimele infracțiunilor sexuale consideră procedurile penale drept un calvar.
- Audierea victimelor infracțiunilor sexuale trebuie **să țină cont de demnitatea și integritatea victimei** (articolul 8 din Convenție), dând totodată posibilitatea persoanei acuzate să se apere și să poată indica eventualele contradicții în declarații. Audierea victimei **nu trebuie să fie folosită ca un mijloc de intimidare sau umilire a acesteia**⁵⁴,
- **Magistrații trebuie să protejeze imaginea, demnitatea și viața privată a victimelor** (articolul 8 din Convenție) și să nu facă observații cu privire la relațiile sentimentale, orientarea sexuală sau alegerile vestimentare, decât dacă acestea sunt pertinente pentru aprecierea credibilității victimei și stabilirea răspunderii penale a persoanei acuzate. Astfel, **libertatea de exprimare a judecătorilor** în cadrul deciziilor pronunțate, manifestare a puterii discreționare a magistraților și a independenței justiției, este totuși **limitată de obligația de a proteja viața privată a justițiabililor de orice atingere nejustificată**⁵⁵.

⁵² CEDO, B.V. c. Belgiei, cauza nr. 61030/08, 2.05.2017

⁵³ CEDO Y. c. Sloveniei, cauza nr. 41107/10, 28.05.2015

⁵⁴ Idem.

⁵⁵ CEDO J.L. c. Italiei, cauza nr. 5671/16, 27.05.2021

- **Amenințarea cu moartea, intimidarea și retraumatizarea unei victime a violenței sexuale** profund afectată de evenimentele din copilăria ei, prin intermediul rudelor sale **de către agresorul eliberat din închisoare**, pot să fie suficient de grave pentru a constitui tratament inuman contrar articolului 3 din Convenție⁵⁶. Amenințarea este o formă de violență psihologică, iar victimele vulnerabile pot simți frică indiferent de conduita, văzută în mod obiectiv, a persoanei care se folosește de amenințare. Așadar, modul în care victima simte amenințarea, în contextul unor agresiuni preexistente, poate fi suficient pentru a considera respectivul tratament ca fiind inuman, și deci, pentru a cere din partea autorităților o reacție rapidă și o protecție adecvată.

- **Intervenția prescripției răspunderii penale poate conduce la încălcarea articolului 3** din Convenție, ancheta putând fi considerată ineficientă⁵⁷. Simpla trecere a timpului este de natură să dăuneze anchetei, dar și să compromită definitiv șansele sale de reușită.

- **Accesul efectiv, nu doar în teorie (prin dreptul conferit de lege) la avort pentru o sarcină intervenită în urma unui viol** poate conduce la încălcarea articolului 8 din Convenție⁵⁸. Deși posibil din punct de vedere legal, timpul îndelungat pentru luarea deciziei de aprobare a avortului, nesiguranța cu privire la documentele necesare, credințele personale ale angajaților responsabili, cerințele schimbătoare cu privire la modul de obținere a consimțământului, realizarea avortului în urma unor demersuri la Ministerul Sănătății și într-un spital aflat la 500 km distanță de locuința sa, au fost de natură să conducă la încălcarea vieții private a reclamantei.

- Obligația de **anchetă efectivă** ce derivă din articolul 3 din Convenție **presupune luarea tuturor măsurilor rezonabile pentru a clarifica faptele, o analiză completă și atentă a tuturor probelor, în vederea tragerii la răspundere a celor vinovați** (obligație de mijloace). O anchetă penală în urma căreia, în loc să existe o analiză a probelor și să fie clarificate faptele, autoritățile au căutat să stabilească că afirmațiile reclamanților erau false, subliniind inexactitățile pe care le conțineau, în special în ceea ce privește numele

⁵⁶ CEDO J.I. c. Croației, cauza nr. 35898/16, 8.09.2022

⁵⁷ CEDO, P.M. c. Bulgariei, cauza nr. 49669/07, 24.01.2012, M.B. c. României, cauza nr. 43982/06, 3.11.2011

⁵⁸ CEDO P. și S. c. Poloniei, cauza nr. 57375/08, 30.10.2012

directorului și faptul că o anumită persoană nu fusese angajată în orfelinat, ci lucrase ca antreprenor extern poate să conducă la încălcarea art. 3 din Convenție (sub aspect procedural)⁵⁹.

- **Reluarea unei proceduri penale** de mai multe ori ca urmare a schimbării frecvente a judecătorilor care audiau cauza, combinată cu **reaudierea victimei și retrăirea unor evenimente dureroase**, precum și **incertitudinea cauzată de prelungirea anchetei** pot să conducă la încălcarea articolului 3 din Convenție⁶⁰.
- În anumite condiții și ținând cont de contextul cauzei, **amnistia sau grațierea unei persoane vinovate de săvârșirea unui abuz sexual**⁶¹ poate fi contrară obligațiilor asumate de stat în virtutea articolelor 3 și 8 din Convenție. Chiar dacă, în principiu, acestea țin de dreptul intern al fiecărui stat membru, pot fi contrare dreptului internațional atunci când sunt aplicate în legătură cu încălcări grave ale drepturilor fundamentale, așa cum este cazul abuzului sexual care constituie o încălcare gravă a integrității fizice și psihice a victimei.
- Ancheta efectivă în cauzele de viol presupune ca **autoritățile să ancheteze din proprie inițiativă și independent de afirmațiile și cerințele specifice ale victimei**, odată ce faptele le-au fost aduse la cunoștință și să urmărească toate liniile de anchetă posibile⁶². Această obligație este cu atât mai evidentă în cauzele în care victimele se află într-o stare de vulnerabilitate.
- Luarea unor **declarații repetate**, cu privire la aceleași fapte și fără justificarea nevoii de reaudiere, de către **anchetatori diferiți**, de **sex diferit** față de victimă, în **birouri neadaptate** interviurilor cu un minor sau chiar la locul faptelor sau chiar **confruntarea cu agresorul** în mod direct poate conduce la victimizarea secundară și la încălcarea articolului 3 din Convenție⁶³. Audierile victimelor minore ale abuzurilor sexuale ar trebui să fie făcute de aceleași persoane și înregistrate audio-video pentru a reduce numărul

⁵⁹ CEDO (Marea Cameră) X și alții c. Bulgariei, cauza nr. 22457/16, 2.02.2021.

⁶⁰ CEDO W. c. Sloveniei, cauza nr. 24125/06, 23.01.2014

⁶¹ CEDO E.G. c. Republicii Moldova, 37882/13, 13.04.2021

⁶² CEDO, Y. c. Bulgariei, cauza nr. 41990/18, 20.02.2020

⁶³ CEDO, B. c. Rusiei, cauza nr. 36328/20, 7.02.2023

acestora și a evita traume suplimentare⁶⁴. Aceste cerințe nu ar trebui să aducă atingere drepturilor persoanei acuzate care poate vedea înregistrarea audio-video și comportamentul victimei și ar trebui să poată să îi adreseze întrebări (chiar ulterior) prin intermediul avocatului, polițistului sau psihologului, într-un mediu aflat sub controlul autorităților de anchetă și într-un mod care să nu difere de interviul luat anterior⁶⁵.

- **Examinarea ginecologică automată a unui minor**, aflat în executarea unei măsuri provizorii privative de libertate, **fără a îi lua consimțământul** ei și reprezentantului său cu privire la toate etapele procedurii, **fără posibilitatea de a fi însoțită de cineva**, la alegerea sa, fără a putea alege dacă va fi examinată de un **medic de sex masculin sau feminin**, fără a o informa despre modul de desfășurare, scopul și rezultatele testului, pot fi contrare cerințelor articolului 3 din Convenție.
- În privința audierii victimelor violenței sexuale versus drepturile fundamentale derivate din procesul penal echitabil, jurisprudența **CEDO cere să fie puse în balanță drepturile fundamentale în discuție**, acest lucru însumând că procesul poate fi echitabil, chiar și în lipsa audierii victimei în fața instanței de judecată, cu respectarea anumitor garanții acordate persoanei acuzate și care să compenseze lipsa audierii (posibilitatea persoanei acuzate de a pune întrebări în cursul urmăririi penale, de exemplu)⁶⁶.

b. Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei – executarea hotărârilor CEDO

Am analizat câteva dintre măsurile generale luate sau propuse Comitetului de Miniștri de statele împotriva cărora au fost pronunțate hotărâri CEDO, măsuri care să răspundă încălcărilor constatate ale Convenției.

Astfel, pentru a evita reaudierea victimelor minore de către instanțele de judecată, Estonia a modificat Codul de Procedură Penală⁶⁷ astfel încât judecătorul poate decide să nu citeze minorul pentru audiere în faza de judecată și să permită vizionarea declarației date în faza de urmărire penală de către minor, cu condiția ca acesta să fi fost audiat și să fi avut posibilitatea de a îi pune

⁶⁴ CEDO (Marea Cameră) X și alții c. Bulgariei, cauza nr. 22457/16, 2.02.2021

⁶⁵ CEDO Vronchenko c. Estoniei, cauza nr. 59632/09, 18.07.2013.

⁶⁶ https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_6_criminal_eng, pag. 102 și urm.

⁶⁷ [https://hudoc.exec.coe.int/#!%22execidentifier%22:\[%22DH-DD\(2016\)16E%22\]](https://hudoc.exec.coe.int/#!%22execidentifier%22:[%22DH-DD(2016)16E%22])

întrebări în faza de urmărire penală cu privire la subiectul probei solicitate în faza de judecată. Propunerea a fost acceptată de către Comitetul de Miniștri și executarea închisă.

Pentru a lupta contra victimizării secundare în procedurile judiciare ca urmare a hotărârii J.L.⁶⁸, Italia a implementat mai multe măsuri, printre care⁶⁹:

- ✓ Formare permanentă pentru magistrați cu privire la violența împotriva femeilor și violența de gen;
- ✓ Diseminarea către toți magistrații a rezultatelor unui workshop⁷⁰ cu privire la bune-practici în activitatea judiciară;
- ✓ Curtea Supremă a Italiei, printr-o schimbare a jurisprudenței sale anterioare a decis, pentru a evita revictimizarea, că judecătorul care trebuie să decidă asupra unei audieri anticipate în cazurile de violență sexuală (o formă de audiere premergătoare actelor de urmărire penală) are o marjă de apreciere foarte mică cu privire la refuzul acestei probe;
- ✓ A fost inițiat un Observator al limbajului juridic care are drept scop urmărirea limbajului folosit atât oral cât și în scris și implementarea unui limbaj fără conotații sexiste, care evită folosirea unor expresii moralizatoare;
- ✓ A adoptat o lege care prevede colectarea de date integrate cu privire la violența de gen;
- ✓ A fost lansată, de către Institutul Național de Statistică, o a doua anchetă⁷¹ cu privire la stereotipurile de gen și imaginea socială a violenței sexuale.

III.2. SISTEMUL CONVENȚIEI DE LA ISTANBUL

Fără a reda, în integralitate, cerințele Convenției de la Istanbul și constatările raportului GREVIO cu privire la România, le vom descrie pe scurt pe cele care au relevanță pentru prezentul studiu,

⁶⁸ CEDO J.L. c. Italiei, cauza nr. 5671/16, 27.05.2021

⁶⁹ [https://hudoc.exec.coe.int/#{%22execidentifier%22:\[%22DH-DD\(2023\)101E%22\]}](https://hudoc.exec.coe.int/#{%22execidentifier%22:[%22DH-DD(2023)101E%22]})

⁷⁰ <https://www.scuolamagistratura.it/documents/20126/b4bd9e3c-ceb4-ab81-af59-eb5e94f6c868>

⁷¹ Prima dintre acestea este disponibilă aici: <https://www.istat.it/it/files/2019/11/Report-stereotipi-di-genere.pdf>

respectiv cele care vin să confirme sau să întărească cele deja constate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului sau propriile noastre constatări rezultate din jurisprudența națională studiată.

III.2.1. Cerințele Convenției de la Istanbul

Potrivit articolului 36 din Convenția de la Istanbul:

1. *Părțile vor lua măsuri legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că sunt incriminate următoarele fapte intenționate:*
 - a. *angajarea într-o penetrație vaginală, anală sau orală de natură sexuală neconsimțită a corpului unei alte persoane cu orice parte corporală sau obiect;*
 - b. *angajarea în alte acte neconsimțite de natură sexuală cu o persoană;*
 - c. *determinarea unei alte persoane să se angajeze în acte neconsimțite de natură sexuală cu un terț.*
2. *Consimțământul trebuie dat voluntar, ca rezultat al liberului arbitru al persoanei, evaluat în contextul circumstanțelor înconjurătoare.*
3. *Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că dispozițiile alineatului 1 se aplică, de asemenea, actelor comise împotriva fostelor(foștilor) sau actualelor(actualilor) soții(soți) sau partenere(i), așa cum sunt recunoscute(ți) acestea(aceștia) de legislația internă.*

În articolele următoare se regăsesc cerințe specifice cu privire la căsătoria forțată (art. 37), mutilarea genitală a femeilor (art. 38), avortul forțat și sterilizarea forțată (art. 39), hărțuirea sexuală (art. 40), circumstanțele agravante (46).

De asemenea, Convenția de la Istanbul conține o serie de obligații de educare, formare, colectare date, finanțare, prevenție, tratament, servicii de asistență, crearea de adăposturi, plata unor despăgubiri civile și compensații precum și obligații de anchetă, urmărire, proceduri adecvate și măsuri de protecție.

III.2.2. Raportul GREVIO cu privire la România

Printre măsurile recomandate României în materie de violență sexuală, se regăsesc:

- ✓ implementarea Convenției de la Istanbul în legătură cu toate formele de violență împotriva femeilor, dincolo de violența domestică, care în prezent sunt mai puțin

abordate de politici, programe și servicii, cum ar fi hărțuirea sexuală, mutilarea genitală feminină, căsătoria forțată, avortul forțat, sterilizarea forțată și hărțuirea ("stalking");

- ✓ abordarea, prin cercetare, a tuturor formelor de violență împotriva femeilor, cum ar fi violența sexuală, hărțuirea sexuală și căsătoria forțată sau alte practici tradiționale dăunătoare femeilor, precum și violența care afectează grupuri vulnerabile de femei, cum ar fi femeile și fetele rome, femeile migrante, femeile LGBTI și femeile cu dizabilități; sprijinirea cercetării pentru a studia efectele asupra copiilor ale asistării la violență domestică și accesul femeilor victime la sprijin, protecție și justiție.
- ✓ să asigure formarea inițială și continuă sistematică și obligatorie privind prevenirea și detectarea tuturor formelor de violență împotriva femeilor reglementate de Convenția de la Istanbul, privind egalitatea între femei și bărbați, cu privire la nevoile și drepturile victimelor și prevenirea victimizării secundare pentru toate grupurile profesionale, în special forțele de ordine, sectorul sănătății și sistemul judiciar. Toată formarea trebuie să fie susținută și consolidată prin protocoale și linii directoare clare care stabilesc standardele pe care personalul trebuie să le respecte și prin finanțare adecvată și durabilă pentru sesiunile de formare;
- ✓ să modifice prevederile Codului Penal care acoperă violul și agresiunea sexuală și să includă pe deplin în cod noțiunea de lipsă a consimțământului liber conform articolului 36 din Convenția de la Istanbul și să se asigure că astfel de prevederi sunt aplicate efectiv în practică de organele de drept, procurori și justiție, inclusiv în absența dovezii de rezistență din partea victimei și în cazul în care circumstanțele cauzei exclud consimțământul valabil.
- ✓ să asigure sancțiuni corespunzătoare pentru toate actele sexuale fără consimțământul victimei, inclusiv în cazul în care circumstanțele cauzei exclud consimțământul valabil.
- ✓ să ia măsuri pentru eradicarea stereotipurilor de gen dăunătoare și discriminatorii în jurul violenței sexuale, inclusiv în cadrul sistemelor de justiție penală, care au dus adesea la

impunitate pentru persoana acuzată. În acest scop, ar trebui realizate formări pentru profesioniștii implicați și dezvoltate și implementate ghiduri adecvate;

- ✓ îndeamnă autoritățile competente să își modifice legislația națională pentru a se conforma regulilor privind urmărirea penală ex parte și din oficiu în ceea ce privește infracțiunile de viol și agresiune sexuală;
- ✓ înființarea unor structuri instituționalizate de coordonare și cooperare între diferitele agenții guvernamentale și neguvernamentale și furnizori de servicii pentru a asigura o cooperare între mai multe agenții, adaptată nevoilor specifice ale victimelor tuturor formelor de violență împotriva femeilor acoperite de Convenția de la Istanbul, în special violul și violența sexuală, căsătoria forțată, urmărirea și hărțuirea sexuală.

III.3. LEGISLAȚIA NAȚIONALĂ

Ne-am propus să trecem în revistă principalele prevederi legale aplicabile cauzelor de violență sexuală și să le subliniem pe acelea care ar necesita o atenție sporită, fie în sensul modificării legislației existente pentru a fi conformă cu standardele europene, fie prin inițierea unor dezbateri cu privire la posibile soluții de modificare legislativă. Așadar, analiza nu este una exhaustivă, ci pleacă de la cerințele sistemului CvEDO descrise în cauze împotriva României sau altor state.

III.3.1 Cadrul General

Cadrul general în materia infracțiunilor sexuale se regăsește în Capitolul VIII din Codul Penal. Sunt pedepsite fapte ca: violul (art. 218), agresiunea sexuală (art. 219), actul sexual cu un minor (art. 220), coruperea sexuală a minorilor (art. 221), racolarea minorilor în scopuri sexuale (art. 222) și hărțuirea sexuală (art. 223).

Sunt relevante și infracțiunile de Violare a vieții private (art. 226 din Codul Penal) care incriminează divulgarea, difuzarea, prezentarea sau transmiterea fără consimțământul victimei unei imagini intime, precum și Pornografia infantilă (art. 374).

Din punct de vedere al textelor din Codul Penal, menționăm următoarele **probleme, din perspectiva drepturilor și garanțiilor CEDO, identificate:**

- violul nu este definit ca orice act sexual neconsimțit. În continuare incriminarea face trimitere la actul săvârșit prin constrângere, punere în imposibilitate de a se apăra ori de a-și exprima voința sau profitând de această stare. Este de menționat că în prima parte a anului 2022 Parchetul General a emis un îndrumar⁷² cu privire la cercetarea infracțiunii de viol, cu luare în calcul inclusiv a jurisprudenței CEDO, însă rămâne de văzut, în practică, în ce măsură acesta va fi eficient și va putea conduce la consacrarea lipsei consimțământului ca element constitutiv al infracțiunii de viol, în absența oricărei modificări legislative. Ezitarea în a defini violul ca orice act sexual neconsimțit conduce la lăsarea la latitudinea fiecărui magistrat a deciziei cu privire la ce este sau ce nu este viol. Această decizie poate fi viciată de propria raportare la ce înseamnă un act de violență sexuală;
- deși este acceptat de jurisprudență și doctrină faptul că sub anumită vârstă, orice act sexual cu un minor este viol, vârsta nu este stabilită nici printr-o jurisprudență constantă, nici prin prevederi legislative; violul asupra minor și actul sexual cu un minor, în incriminarea în vigoare în prezent, par să se suprapună (actul sexual cu un minor poate fi săvârșit, potrivit textului legal, cu un minor sub 14 ani, fără a exista o limită inferioară);
- violul în forma de bază (fără agravante), agresiunea sexuală în forma de bază și hărțuirea sexuală se urmăresc la plângerea prealabilă a persoanei, care trebuie introdusă în termen de 3 luni de la data săvârșirii faptei. Or, este cunoscut faptul că unele victime ale violului decid să dezvăluie abuzul după mai mulți ani de la săvârșirea faptelor.

Codul de procedură penală prevede, de asemenea anumite garanții pentru persoana vătămată (victima) (art. 111 – art. 130). Sunt prevăzute garanții precum: aducerea la cunoștință a drepturilor, inclusiv cel de a fi asistat de avocat, înregistrarea audierii prin mijloace audio-video, posibilitatea de a fi informată cu privire la punerea în libertate a persoanei acuzate, audierea în incinte special concepute sau adaptate, prin intermediul sau în prezența unui specialist, audierea și reaudierea de aceeași persoană și de o persoană de același sex, măsuri speciale de protecție a martorilor amenințați sau vulnerabili. Dacă în cursul urmăririi penale procurorul apreciază că este

⁷² <https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/indrumar.pdf>

în interesul victimelor, pentru evitarea audierii repetate, poate cere audierea anticipată a acestora de către judecătorul de drepturi și libertăți care, la rândul lui, poate aprecia dacă se impune sau nu această măsură (art. 308).

Din analiza acestor texte legale, am identificat câteva **prevederi care pot pune probleme în practică din perspectiva garanțiilor acordate victimelor și a cerințelor CEDO:**

- audierea anticipată presupune întotdeauna o inițiativă a procurorului și o decizie în acest sens, cu privire la temeinicia cererii, din partea judecătorului de drepturi și libertăți, ceea ce poate reduce șansele admiterii unei astfel de solicitări, iar una dintre condiții este riscul ca persoana să nu mai poată fi audiată în cursul judecății;
- nu e obligatorie audierea prin mijloace audio-video a tuturor victimelor infracțiunilor sexuale, această prevedere existând doar cu privire la persoanele vătămate minore (și aici este reglementată o excepție în sensul că audierea poate fi înregistrată doar audio). Introducerea obligativității înregistrării audio-video ar conduce la posibilitatea vizionării acesteia de către persoana acuzată la un stadiu ulterior (dacă la momentul înregistrării acesta nu avea calitate în procesul penal), posibilitatea de a pune doar acele întrebări care sunt necesare pentru clarificarea situației de fapt (așadar nu o reaudiere cu privire la toate faptele), posibilitatea judecătorului/judecătorilor de a viziona înregistrarea (reducerea situațiilor în care este necesară reaudierea victimei de către judecător sau reaudierea doar cu privire la aspectele care necesită clarificări).

Începând cu data de 1.01.2024 vor intra în vigoare mai multe modificări ale Codului Penal și Codului de procedură Penală⁷³. Acestea rezolvă o parte dintre problemele legislative, însă rămân nerezolvate alte situații, dintre care menționăm doar următoarele:

- Violul ca act sexual neconsimțit atunci când victima este o persoană adultă;

⁷³ A se vedea Legea 217/2023.

- Violul în forma de bază, agresiunea sexuală în forma de bază și hărțuirea sexuală continuă să fie urmărite la plângerea prealabilă care trebuie depusă în 3 luni de la data faptei (sau luării la cunoștință a acesteia);
- Înregistrarea audio-video a tuturor declarațiilor persoanelor vătămate, indiferent de vârstă, prin infracțiuni de natură sexuală nu constituie o regulă obligatorie.

O serie de legi nepenale stabilesc drepturi și garanții specifice, cum ar fi: Legea 217/2003 privind prevenirea și combaterea violenței domestice, Legea 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea informării, sprijinirii și protecției victimelor infracțiunilor, Legea 146/2021 privind monitorizarea electronică în cadrul unor proceduri judiciare și execuțional penale, precum și o serie de acte normative secundare și terțiare (Ordine, Hotărâri de Guvern).

III.3.2 Scurte considerații privind ”consimțământul”

A. Din perspectiva egalității de gen

Discuția despre consimțământ nu este nicidecum nouă sau fără controverse și există o întreagă literatură, atât feministă cât și juridică asupra acestui subiect.

Consimțământul sexual al femeilor a fost în multe ocazii înțeles ca simpla absență a refuzului sau rezistenței; feministele au criticat această abordare pe motiv că, printre alte implicări nedorite, consideră chiar și femeile inconștiente ca fiind de acord⁷⁴.

O dezbatere importantă în rândul teoriilor feministe este în ce măsură într-o societate caracterizată de inegalități structurale și dominație masculină putem vorbi despre consimțământ în adevăratul sens al cuvântului. Cu toate acestea, credem că această dezbatere excede scopului prezentului studiu care își propune mai degrabă înțelegerea modului în care consimțământul trebuie analizat într-o sală de judecată⁷⁵.

În același timp este important să menționăm că inegalitățile și stereotipurile de gen se răsfrâng și asupra modului în care analizăm, înțelegem și respectăm consimțământul sexual. Obiectificarea implică reducerea unei persoane la statutul unui obiect, concentrându-se adesea exclusiv pe

⁷⁴ MacKinnon 1989, 340; Archard 1998, 85 în Whisnat, 2021

⁷⁵ Pentru o analiza în profunzime a consimțământului vezi Băluță, Oana, 2020, Despre consimțământul sexual: abordări etice și analize contextuale în Miroiu, Adrian; Cutaș, Ecaterina; Volacu, Alexandru (eds.), 2020, Teme actuale de etică publică, editura Polirom, Iași.

aspectul lor fizic sau anumite părți ale corpului, ignorându-le sentimentele și umanitatea. Obiectificarea femeilor duce la subminarea autonomiei acestora, a tratării lor ca ființe umane cu dorințe și limite ce trebuie respectate. Acest fenomen duce adesea la o ruptură între umanitatea unei persoane și dorința lor sexuală. Mai mult, s-a presupus prea des că aparența unei femei, modul său de îmbrăcare, statutul, locația, istoricul său sexual anterior sau relația cu bărbatul în cauză reprezintă fie substituții pentru consimțământ (adică "a cerut-o"), fie fac ca consimțământul ei să fie irelevant sau nenecesar⁷⁶.

Atunci când cineva este obiectificat, gândurile, sentimentele și autonomia lor sunt adesea ignorate și în consecință consimțământul lor nu este considerat necesar întreținerii relațiilor sexuale sau este considerat implicit. În condițiile unei societăți care promovează obiectificarea femeilor în majoritatea structurilor sale, fie că vorbim de presă sau reclame, nu este surprinzător faptul că în multe cazuri consimțământul victimelor este considerat implicit, inclusiv în analiza și judecarea cazurilor de agresiune sexuală. De altfel, relația dintre obiectificarea femeilor, consimțământ și violență sexuală este demonstrată de către Moyano, Sánchez-Fuentes, Parra, et al. (2023), care identifică o relație de cauzalitate (1) între nivelul de obiectificare resimțit de către femei și negocierea consimțământului și (2) nivelul de obiectificare de către bărbați și atitudinea față de violență sexuală - cu cât obiectificarea e mai mare cu atât și toleranța și acceptabilitatea violenței sexuale sunt mai mari⁷⁷.

Așa cum subliniază Melanie Beres (2007) în ciuda faptului că ideea de consimțământ este esențială pentru înțelegerea fenomenului violenței sexuale, conceptul în sine este o “*nebulosă*” (p.94). Studiul de față nu își propune o abordare exhaustivă a acestui subiect, ci contribuția la o mai bună cunoaștere a acestuia și a implicațiilor pe care le are asupra unei legislații care să asigure protecția victimelor în fața violenței sexuale.

Conform aceleiași autoare (Beres 2007), deși putem vorbi despre un consens general la nivelul literaturii de profil conform căruia consimțământul sexual reprezintă o formă de acord al unei persoane pentru a se angaja într-o activitate sexuală, există o discrepanță în ceea ce privește condițiile și contextul în care are loc acest acord. O serie de autori feministi atrag atenția că

⁷⁶ Whisnat, 2021

⁷⁷ Moyano, N., Sánchez-Fuentes, M.d., Parra, S.M. et al. Shall We Establish Sexual Consent or Would You Feel Weird? Sexual Objectification and Rape-Supportive Attitudes as Predictors of How Sex is Negotiated in Men and Women. *Sexuality & Culture* 27, 1679–1696 (2023). <https://doi.org/10.1007/s12119-023-10084-0>

acordul în sine nu este suficient, fiind important ca acesta să fie oferit în mod liber și în cunoștință de cauză. Mai mult, o parte din autori aleg să diferențieze între mai multe forme de consimțământ: consimțământ valid/ viciat (Sherwin, 1996 în Beres 2007), consimțământ deplin, consimțământ nedeplin și consimțământ forțat (Panichas, 2001 în Beres 2007); consimțământ real și cvasi consimțământ (Archard, 1998 în Beres 2007). O problemă importantă legată de acest tip de abordare, care diferențiază între mai multe forme de consimțământ este că sugerează că orice acord de a face sex, chiar și în condiții constrângere este încă consimțământ fiind necesar un sistem de reguli și excepții pentru a determina dacă consimțământul este „*deplin*” sau doar „*parțial*”. Definirea cât mai clară a circumstanțelor și condițiilor în care putem vorbi de consimțământ liber oferit este extrem importantă pentru a asigura victimelor violenței sexuale protecția necesară și un proces corect din partea instanțelor de judecată. Un exemplu în acest sens, dezbătut în literatura de specialitate este cazul Marii Britanii, acest exemplu putând servi pentru inițierea unor dezbateri privitoare la posibile modificări legislative în domeniul violenței sexuale. Legea din 2003 a fost considerată revoluționară datorită accentului pus pe consimțământ și modificarea unei *“atitudini arhaice privind consimțământul, atitudine care reprezenta o piedică în a asigura condamnarea agresorilor și protecția victimelor.”* (Guereca-Adair, 2020). În articolul lor, *Breaking boundaries? Sexual consent in the jury room (2006)*, Emily Finch și Vanessa Munro analizează modul în care este utilizată definiția consimțământului în cadrul Legii împotriva infracțiunilor sexuale (2003) din Marea Britanie. Această lege menționează că *„o persoană își dă consimțământul dacă este de acord prin alegere și a avut libertatea și capacitatea de a face acea alegere”* (art. 74) și oferă o listă exhaustivă de circumstanțe (inclusiv, de exemplu, în cazul în care a fost folosită forța sau amenințarea cu forța sau în care victima dormea sau era în stare de inconștiență, este adormită sau în alt mod inconștientă, iar pârâtul știe că acesta este cazul) în care consimțământul și credința rezonabilă în consimțământ vor fi prezumate a fi absente. Finch și Muro (2006) precizează, totuși, că astfel de prezumții pot fi respinse de dovezile prezentate dacă persoana reclamată aduce probe cum că a existat o presupunere rezonabilă a consimțământului. Această presupunere este anulată dacă una din cele două împrejurări menționate în lege se întâmplă și anume: persoana reclamată a înșelat în mod intenționat victima cu privire la natura sau scopul actului sau a înșelat victima pretinzând a fi altcineva (p.306).

În ciuda faptului că Legea din 2003 a fost bine primită de către mulți specialiști din domeniu datorită faptului că aduce o serie îndrumări importante în privința consimțământului sexual și, prin urmare, poate aduce o mai mare consecvență și predictibilitate hotărârilor judecătorești în cazurile de violență sexuală, Finch și Muro atrag atenția asupra faptului că aceste mențiuni și definiții nu sunt suficiente pentru a asigura un proces corect pentru victimele violenței sexuale trebuie să fie întreprinse activități continue pentru a asigura o înțelegere progresistă a conceptelor de libertate, capacitate și raționalitate. De asemenea, cele două autoare atrag atenția asupra rolului important pe care stereotipurile de gen și internalizarea acestora îl joacă în judecata consimțământului și implicit a cazurilor de viol. Acestea oferă exemplu unei deliberări privind un caz de viol în care jurații dezbat ce ar fi putut considera inculpatul ca fiind consimțământ:

- ✓ “jurații au interpretat adesea extrem de larg noțiunea de „credință rezonabilă asupra consimțământului, luând în considerare nu numai factori despre inculpat, ci și despre «modul în care el a gândit» (Juriul E), despre dacă a simțit remușcări (Juriul T), dar și despre întreaga situație, petrecerea, băutura și așa mai departe (Juriul R). După cum a spus un jurat: «tu ai putea crede că da, este foarte nerezonabil, dar din punctul lui de vedere ai putea crede că nu este la fel de nerezonabil și faptul că este la o petrecere, arată și se poartă beată, ea nu i-a spus nu și din punctul de vedere al celeilalte persoane ar putea părea că nu este nerezonabil» (Juriul E). Aceste afirmații sunt semnificative deoarece ele ilustrează măsura în care, la invitația de a lua în considerare ‘toate acele circumstanțe’, jurații au dedus efectiv consimțământul sexual (sau cel puțin credința rezonabilă a inculpatului asupra acestuia de la alte evenimente, adesea fără legătură, care nu au avut vreo corespondență cu actul sexual. Măsura în care jurații s-au bazat pe aceste stereotipuri îndoielnice [...] și chiar și faptul că victima a fost pasivă în timpul actului sexual a fost considerat de către unii jurați, a fi suficientă pentru a susține pretenția pârâtului de a fi considerată rezonabilă presupunerea sa privind consimțământul. (Finch, Muro 2006, p.318).

Criticile privind cadrul legal asupra consimțământului oferit de Legea din 2003 se continua și în perioada recentă. Un articol din 2021 al Ticianei Alencar atribuie scăderea semnificativă a numărului de urmăriri penale în cazul infracțiunilor de natura sexuală în Marea Britanie,

problemelor de înțelegere a conceptului de consimțământ sexual și a limitărilor legii din 2003 în acest sens.

Un aspect foarte important pentru discuția actuală în România privind violența sexuală și modul în care aceasta ar trebui tratată în cadrul instanțelor este cel subliniat în cadrul raportului guvernamental privind infracțiunile sexuale (2021) al Marii Britanii și anume că problema infracțiunilor de viol se află în determinarea consimțământului mai mult decât în actul în sine. În plus, literatura de specialitate subliniază importanța analizei consimțământului întotdeauna împreună cu circumstanțele în care acesta s-a produs deoarece “consimțământul nu poate fi divorțat radical de circumstanțele în care se face alegerea” (Finch, Muro, 2006).

Considerăm oportună și pentru legislația românească o astfel de schimbare de perspectivă, în care victima nu trebuie să dovedească constrângerea, ci trebuie să fie dovedit consimțământul la respectivul act. De altfel, aceasta este recomandarea asupra căreia există un consens atât la nivelul organizațiilor non-guvernamentale, cât și în literatura de specialitate. Definițiile violurilor bazate pe forță sau pe amenințarea cu forța, spre deosebire de lipsa consimțământului, nu respectă standardele internaționale privind drepturile omului și sunt problematice din mai multe motive. Conform Equality now, definițiile bazate pe forță, lasă adesea nepedepsite anumite tipuri de viol, contribuie la miturile și percepțiile despre viol conform cărora este responsabilitatea victimelor să se protejeze și limitează sever urmărirea penală a infracțiunilor de viol. În general, definițiile bazate pe forță ignoră realitățile cu care se confruntă multe femei și fete în contextul violului sau al agresiunii sexuale.

B. Din perspectivă juridică

Unul dintre subiectele dezbătute la nivel național și internațional în materie de abuz sexual este cel referitor la incriminarea faptelor de viol și agresiune sexuală ca fiind acte sexuale neconsimțite. În încercarea de a înțelege dacă incriminarea, în forma prevăzută în prezent în Codul Penal, a celor două infracțiuni cuprinde toate cazurile în care lipsește consimțământul victimei, am studiat cum este acesta înțeles în dreptul penal românesc. Însă, înainte de a ajunge la dreptul penal, ne-am uitat la înțelesul acestuia în dreptul civil, având în vedere că există o doctrină veche cu privire la acesta. Întreaga analiză se regăsește în Anexa nr. 2.

În urma analizei, sunt câteva concluzii și **întrebări legate de rolul consimțământului** în cauzele de viol și act sexual cu un minor, respectiv:

□ cu privire la **viol**:

- Violul presupune lipsa consimțământului, însă doar în variantele strict menționate de Codul penal. Legea penală este de strictă interpretare și nu poate fi extinsă și la alte situații. În acest context se pune întrebarea dacă pot fi imaginate și alte situații în care lipsește consimțământul (de exemplu reacția de îngheț a victimei, inducerea în eroare a victimei), dar nefiind într-una din cele 3 cazuri reglementate de articolul 218, nu va putea fi reținută infracțiunea de viol.
- Din doctrina analizată rezultă că minoritatea victimei poate conduce la calificarea actului sexual ca viol, chiar în situația în care nu există o constrângere deoarece autorul a profitat de imposibilitatea de a-și exprima voința (caz expres menționat în codul penal la viol) ca urmare a lipsei de înțelegere a semnificației actului sexual de către minor (minorul nu putea să dea un consimțământ valabil). Distincția față de actul sexual cu un minor ar urma să fie făcută în fiecare caz în parte, în funcție de circumstanțele cauzei, eventual prin expertize. Se poate imagina, așadar, că în cazul a doi minori de 10 ani, de exemplu, victime ale unor infracțiuni sexuale, aceeași faptă este calificată ca fiind viol într-un caz, iar în altul act sexual cu un minor.
- Cu toate acestea, în perioada 2014-2020 nu a existat o practică majoritară⁷⁸ a instanțelor de judecată în sensul analizării/punerii în discuție a existenței sau lipsei consimțământului (și deci a validității voinței exprimate) în cauzele cu minori. În acest context, se pune întrebarea care este modalitatea practică prin care instanțele de judecată disting între infracțiunea de viol și cea de act sexual cu un minor.

□ cu privire la **actul sexual cu un minor**:

- Actul sexual cu un minor presupune existența unui consimțământ din partea minorului, însă nu rezultă clar dacă este vorba doar despre o exprimare verbală, o confirmare din partea minorului, o lipsă de opoziție din partea acestuia, așadar de manifestări exterioare care arată lipsa opoziției. Sau, dimpotrivă, este vorba despre un consimțământ valid – cu toate condițiile pe care validitatea le presupune – și deci este necesară analizarea lui din această perspectivă (lipsa viciilor, discernământul, voința reală, capacitatea de a înțelege consecințele propriilor acțiuni etc.).

⁷⁸ Așa cum rezultă din datele disponibile în Raportul Inspecției Judiciare privind practica instanțelor de judecată și a parchetelor de pe lângă acestea în investigarea și soluționarea cauzelor privind infracțiuni la viața sexuală cu victime minore

- Doctrina este de acord cu privire la calificarea ca viol în cazul ”vârstei fragede”, însă această vârstă nu este definită. Or, problemele de interpretare nu sunt în cazul vârstei de 5 ani, ci la vârstele mai mari de 9-10 ani, cu privire la care nu există criterii, reguli, mecanisme instituite legal sau jurisprudențial prin care să fie determinată (ne)valabilitatea consimțământului (spre deosebire de dreptul civil unde există limite de vârstă pentru diverse tipuri de acte, prezumții, o jurisprudență și doctrină bogate etc.).
- Lipsa acestor reguli, criterii conduce la imprevizibilitatea și lipsa de claritate a legii penale care sancționează cele două infracțiuni, făcând greu de determinat inclusiv de către persoana acuzată în care din cele două infracțiuni ar putea fi încadrată fapta sa.

III.4. ANALIZA JURISPRUDENȚEI NAȚIONALE

Considerente de ordin general

Așa cum menționam la începutul studiului, una dintre problemele majore întâlnite a fost lipsa accesului liber la jurisprudența instanțelor naționale în materia infracțiunilor la viața sexuală. Astfel, prin hotărâri succesive ale CSM⁷⁹ s-a decis exceptarea de la accesul publicului - chiar în formă anonimată – a acestei jurisprudențe. Din analiza hotărârilor CSM rezultă că singurii care au acces la jurisprudență sunt judecătorii, iar procurorii, cercetătorii din mediul universitar, studenții, ONGurile și în general publicul larg nu au acces la jurisprudență.

Deși Asociația GRADO, partener în proiectul VioGen – RoJust a formulat o cerere prin care s-a solicitat accesul la jurisprudență în forma anonimată în vederea studierii acesteia⁸⁰, aceasta a fost respinsă de către CSM⁸¹ motivat de faptul că ”*aplicația informatică gestionată de Consiliul Superior al Magistraturii*” nu este ”*configurată pentru anonimizarea hotărârilor instanțelor judecătorești pronunțate în cauzele având unul dintre obiectele indicate*”.

Pe de altă parte, simpla căutare pe portalul instanțelor de judecată (www.portal.just.ro) cu privire la cauze pe rol sau soluționate privind infracțiuni de violență sexuală, relevă faptul că numele și

⁷⁹ Hotărârea Plenului CSM nr. 884/2013, Hotărârea Plenului CSM nr. 614/2015 și Hotărârea Secției pentru Judecători a CSM nr. 998/17.03.2022

⁸⁰ Cererea nr. 221/27.06.2022

⁸¹ Adresa CSM nr. 4/15449 din data de 7.07.2022

prenumele victimelor (potențialelor victime) precum și ale persoana acuzate sau chiar condamanate sunt vizibile pentru orice persoană interesată.

În opinia noastră, această excludere de la publicarea jurisprudenței (în formă anonimată, fără posibilitatea de a identifica victimele):

- Conduce la imposibilitatea cercetării modului în care instanțele de judecată interpretează legea penală – ce înseamnă și cum se analizează, de exemplu ”*imposibilitatea de a-și exprima voința*” din incriminarea violului, care sunt criteriile de calificare a ”*naturii sexuale*” a actului din incriminarea agresiunii sexuale. Acest lucru creează premisele unei lipse de previzibilitate și claritate a legii penale, atât cu privire la victime – care nu știu care fapte sunt pedepsite și cum - cât și cu privire la persoanele acuzate. Ne întrebăm cum ar putea o victimă sau un făptuitor să se gândească că un act sexual neconsimțit este pedepsit ca viol, în condițiile în care consimțământul (lipsa lui) nu apare în textul incriminării, în mod tradițional violul este înțeles ca un act sexual comis sub constrângere, iar jurisprudența nu este accesibilă pentru a putea deduce, din analiza acesteia, că interpretarea textului legal a evoluat în acord cu evoluția societății și înțelesul modern al violului.
- Lipsa cercetării, analizei jurisprudenței conduce la imposibilitatea formulării unor politici publice adecvate realității și la propunerea unor măsuri concrete care să corecteze deficiențele constatate în practică. Mediul academic, factorii de decizie politică și nu în ultimul rând, societatea civilă, nu au cum să propună măsuri adecvate în lipsa cunoașterii problemelor cu care se confruntă victimele violenței sexuale.
- Excluderea de la publicare conduce la o justiție făcută în secret, disponibilă unui număr extrem de mic de persoane, fără posibilitatea ca publicul să vadă cum este ea înfăptuită.

Constatări în urma analizei jurisprudenței la care am avut acces⁸²

Chiar fiind excluse de la publicare, am putut accesa câteva hotărâri din perioada 2020-2021-2022 fie pentru că au fost publicate cu titlu, de jurisprudență, fie pentru că sunt cauze în care au fost incidente și alte infracțiuni, neexceptate de la publicare, fie pentru că pur și simplu nu au fost excluse.

⁸² Lista tuturor hotărârilor analizate este disponibilă în Anexa nr. 3

- A. Prima categorie de hotărâri judecătorești analizate sunt cele **pronunțate de Înalta curte de Casație și Justiție (ICCJ)**, disponibile pe site-ul www.iccj.ro. Dintr-un total de 125 de hotărâri din perioada 2020-2022 obținute prin căutarea pe bază de cuvinte cheie ”viol” și ”act sexual cu un minor”, am analizat un număr de 5 cauze⁸³.

Fără a intra în multe detalii de ordin tehnic menționăm faptul că potrivit regulilor aplicabile, hotărârile ICCJ se referă, în cele mai multe cazuri, la analiza de drept plecând de la situația de fapt stabilită de instanțele inferioare, fără ca judecătorii să aibă posibilitatea să repună în discuție starea de fapt stabilită de instanțele inferioare în grad.

Din analiza celor 5 hotărâri:

- ✓ ÎCCJ a considerat, într-o cauză, că pentru a fi în ipoteza unui act sexual cu un minor, nu în cea a violului, trebuie îndeplinită condiția ca ”minorul să realizeze consecințele faptelor sale pentru a putea exprima un consimțământ valabil”, iar în cazul analizat, o minoră de 11 ani ”nu a conștientizat efectele acțiunilor exercitate de către inculpat, aceasta nefiind pregătită fizic și emoțional să-și dea consimțământul cu privire la actul sexual în sine⁸⁴”;
- ✓ După o analiză extensivă a doctrinei și practicii referitoare la înțelesul cuvintelor de ”act de natură sexuală” din incriminarea agresiunii sexuale, ÎCCJ a decis că ”strângerea în brațe, sărutarea în repetate rânduri la nivelul gâtului și obrazului, strângerea sânilor, atât peste articolul vestimentar cât și prin introducerea mâini pe sub acesta, reprezintă acte prin care s-a obținut satisfacția sexuală, fără consimțământul victimei minore” întrunind așadar condițiile infracțiunii de agresiune sexuală⁸⁵;
- ✓ Am identificat o aplicare fidelă a jurisprudenței CEDO de către instanța apel⁸⁶ într-o cauză complexă de agresiune sexuală, în care declarațiile victimei minore s-au schimbat în cursul procedurii, însă aceasta a analizat probele conform cerințelor CEDO prin

⁸³ Menționăm faptul că o parte din cele 125 de cauze se referă la diverse contestații, recunoașteri ale unor hotărâri străine sau nu conțin suficiente fapte pentru a putea fi trase anumite concluzii doar pe baza hotărârii judecătorești. .

⁸⁴ ÎCCJ, Secția Penală, Decizia 34/RC/2022;

⁸⁵ ÎCCJ, Secția Penală, decizia 59/RC/2021

⁸⁶ Motivarea hotărârii pronunțate în apel este disponibilă ca urmare a publicării deciziei ICCJ investită cu judecarea recursului în casație

abordarea adaptată la context, evaluarea atentă a credibilității victimei și a acuzatului și verificarea circumstanțelor conexe, inclusiv prin evaluarea psihologică și verificarea existenței unor motive ale victimei de a formula acuzații false. Audierea victimei a fost făcută, în urmărire penală în prezența unui psiholog, fiind urmate inclusiv standardele Protocolului NICHHD. Au fost efectuate ascultări telefonice din care rezultă insistențele familiei față de victima minoră în sensul de a-și retrage plângerea penală⁸⁷;

✓ ÎCCJ descrie, printr-o hotărâre pronunțată în recurs în casație⁸⁸, cum trebuie înțelese modalitățile de săvârșire a violului, din perspectiva textului legal. Din aceste descrieri, pare să rezulte faptul că nu orice act sexual neconsimțit intră sub incidența textului care incriminează violul, cum ar fi de exemplu reacția de ”îngheț” a unei victime adulte nevulnerabile. Astfel, potrivit ICCJ:

- Violul săvârșit prin punerea în imposibilitate a victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința ”presupune o conduită a autorului, anterioară actului sexual, prin care acesta cauzează o astfel de stare la nivelul victimei”;
- Imposibilitatea de a se apăra indică ”o stare de vulnerabilitate fizică a victimei care, din diferite motive, este incapabilă să reacționeze, să opună rezistență făptuitorului”;
- Imposibilitatea de a-și exprima voința ”indică o stare de vulnerabilitate psihică a victimei care, din diferite motive nu are reprezentarea exactă a ceea ce i se întâmplă”;
- A profita de imposibilitatea victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința presupune ca ”făptuitorul să se folosească în mod conștient de starea de vulnerabilitate a victimei, o stare preexistentă, pe care nu el a provocat-o, dar pe care o exploatează, o valorifică”.

⁸⁷ ÎCCJ, Secția Penală, decizia nr. 348/RC/2022

⁸⁸ ÎCCJ, Secția Penală, decizia nr. 559/RC/2021

✓ Într-o cauză, din redarea faptelor reținute și a încadrării lor juridice date de instanța de fond, rezultă că nu este clar, pentru toți magistrații, când suntem în situația unui viol (art. 218 Cod Penal) și când suntem în situația unui act sexual cu un minor (art. 220 Cod Penal). Astfel, sub rezerva că nu am avut la dispoziție hotărârile motivate, din rezumatul făcut de ICCJ într-o cauză ce privea un recurs în casație⁸⁹, rezultă că s-a considerat de către Judecătoria Baia de Aramă că *”deși actul sexual a avut loc cu consimțământul victimei, obținut chiar și prin promisiuni de căsătorie, acest consimțământ nu poate fi considerat de lege ca fiind valabil în cazul minorului mai mic de 16 ani, datorită vârstei fragede, iar nevalabilitatea consimțământului la actul sexual echivalează cu lipsa acestui consimțământ”*. Consecința acestui raționament a fost condamnarea făptuitorului pentru săvârșirea infracțiunii de act sexual cu un minor, iar nu pentru săvârșirea infracțiunii de viol ca urmare a lipsei consimțământului.

B. Cea de-a doua categorie de jurisprudență analizată se referă la situațiile în care magistrații (procurori și judecători) au considerat că sunt îndeplinite condițiile **renunțării la urmărirea penală în cauzele având ca obiect infracțiunea de act sexual cu un minor**. Această categorie nu este exceptată de la publicare, astfel că am putut analiza atât din punct de vedere al numărului de cauze cu acest obiect regăsite pe portalul www.rejust.ro, cât din perspectiva motivelor, astfel cum acestea se regăsesc în hotărârea disponibilă pe portalul de jurisprudență.

Selecția acestei infracțiuni pentru analiză a avut în vedere faptul că singura diferență față de viol o reprezintă existența consimțământului minorului la actul sexual. Așadar, ne-am dorit să înțelegem cum analizează instanțele consimțământul și dacă, în ciuda tăcerii legislative cu privire la vârsta minimă sub care orice act sexual cu un minor este considerat viol, există o jurisprudență constantă cu privire la acest aspect. Acesta este și unul dintre obiectivele asumate de România în executarea hotărârilor CEDO.

Renunțarea la urmărirea penală poate fi dispusă (potrivit art. 318 din Codul de procedură penală):

⁸⁹ ICCJ, Secția Penală, decizia nr. 175/RC/2023, cu mențiunea că ÎCCJ s-a pronunțat strict cu privire la recursul în casație, nefiind sesizată și cu aspecte care țin de încadrarea juridică. Jurisprudența la care ne referim, citată în cuprinsul deciziei ÎCCJ, este sentința penală nr. 26/22.06.2022 pronunțată de Judecătoria Baia de Aramă.

(1)În cazul infracțiunilor pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau pedeapsa închisorii de cel mult 7 ani, procurorul poate renunța la urmărirea penală când constată că nu există un interes public în urmărirea faptei.

(2)Interesul public se analizează în raport cu:

a)conținutul faptei și împrejurările concrete de săvârșire a faptei;

b)modul și mijloacele de săvârșire a faptei;

c)scopul urmărit;

d)urmările produse sau care s-ar fi putut produce prin săvârșirea infracțiunii;

e)eforturile organelor de urmărire penală necesare pentru desfășurarea procesului penal prin raportare la gravitatea faptei și la timpul scurs de la data săvârșirii acesteia;

f)atitudinea procesuală a persoanei vătămate;

g)existența unei disproporții vădite între cheltuielile pe care le-ar implica desfășurarea procesului penal și gravitatea urmărilor produse sau care s-ar fi putut produce prin săvârșirea infracțiunii.

Prima constatare care șochează este posibilitatea ca pentru o infracțiune comisă împotriva unui minor, infracțiune care poate avea ca victimă doar un minor, fiind așadar considerată o faptă gravă care impune o incriminare specifică, legiuitorul lasă posibilitatea renunțării la urmărirea penală pentru lipsa interesului public. Pare, așadar, o contradicție între pe de o parte, incriminarea ”actului sexual cu un minor” cu scopul declarat de protejare a minorilor, considerați a fi insuficient de maturi pentru a participa în astfel de activități și, pe de altă parte posibilitatea de a considera, în concret, de la caz la caz, că nu există interes public în urmărirea acestor fapte.

Apoi, analiza efectuată pe portalul www.rejust.ro, a arătat, din punct de vedere **cantitativ**⁹⁰:

- ✓ Că în perioada analizată (2020-2021-2022) au fost admise un număr de 430 de cereri de confirmare a renunțării la urmărirea penală;

⁹⁰ Cifrele au în vedere rezultate căutării pe www.rejust.ro prin aplicarea următoarelor filtre: perioadă: 01.01.2020-31.12.2022, ”penal – plângere soluții de neurmărire/netrimiteri în judecată (art. 340 NCPP), căutare în text: ”act sexual cu un minor”.

- ✓ Că în perioada analizată (2020-2021-2022) au fost respinse un număr de 53 de cereri de confirmare a renunțării la urmărire penală;
- ✓ Că în același timp, sunt înregistrate un număr de 256 de soluții sub denumirea ”alte tipuri de soluții”. Ca urmare a verificării aleatorii, am constatat că acestea conțin atât soluții de admitere a propunerii de renunțare, cât și soluții de respingere.

În fine, din punct de vedere al analizei **calitative**, am parcurs câteva sute de cauze pentru a înțelege modul în care instanțele aplică instituția renunțării la urmărire penală. După parcurgerea acestor hotărâri, am analizat în detaliu un număr de 41 de confirmări (9,5% din totalul confirmărilor găsite pe portalul www.rejust.ro) ale renunțării la urmărire penală cu privire la infracțiunea de act sexual cu un minor, relevante pentru motivele care au condus la renunțarea la urmărire penală.

A reieșit faptul că victimele au vârste începând de la 11 ani, că făptuitorii sunt de cele mai multe ori majori, iar diferența de vârstă între victimă și persoana acuzată poate ajunge și la peste 10 ani. Sunt situații în care vârsta minorului sau a persoanei acuzate nu e menționată deloc în motivare.

Printre **argumentele – criterii de analiză** a lipsei interesului public în motivarea hotărârilor de renunțare parcurse - regăsim:

- nu se impune cheltuirea banului public pentru anchetarea faptelor, urmările acestora nefiind suficient de grave;
- minorul a consimțit (nu s-a opus, a fost de acord) la actul sexual;
- cei doi au întemeiat o familie și minora a născut un copil;
- așa sunt tradițiile (rome);
- făptuitorul e sincer și e la prima abatere;
- făptuitorul e singurul întreținător al familiei;
- părinții sau reprezentanții legali știau și au fost de acord;
- cei doi se iubesc;
- minora suferă de oligofrenie și a avut discernământul diminuat, dar a fost de acord să întrețină relații sexuale cu suspectul;

→ invocarea art. 6 din CvEDO cu privire la ”tergiversarea”⁹¹ cauzei dacă s-ar administra un probatoriu amplu, ceea ce ar fi contrar garanției recunoscute persoanei acuzate de judecare a cauzei într-un termen rezonabil raportat la faptul că suntem în situația unei fapte care nu este de o gravitate ridicată și trebuie avută în vedere ”durata de timp trecută de la săvârșirea infracțiunii (...), respectiv de 3 ani și 4 luni”⁹².

Am identificat, de asemenea, și următoarele probleme:

- într-o cauză minora nu a fost audiată deloc în cursul procesului deoarece nu a putut fi identificată⁹³. Nu rezultă, din motivare, care sunt acțiunile întreprinse în vederea identificării și nici cum au stabilit magistrații că respectivul act sexual a fost consimțit;
- în niciuna dintre cauze nu se analizează, în motivarea instanței, criteriile de determinare a unui act sexual consimțit așa cum rezultă din jurisprudența CEDO: discernământul, diferența de vârstă dintre cei doi, circumstanțele care țin de persoana victimei altele decât discernământul), circumstanțele în care a avut loc fapta. Dimpotrivă, pare că simpla lipsă de opoziție la act este suficientă pentru a trage concluzia existenței unui consimțământ valabil;
- într-o cauză nu există nicio referire la situația de fapt⁹⁴ (vârsta victimei și a persoanei acuzate, circumstanțele în care au avut loc faptele), în condițiile în care se confirmă renunțarea la urmărire penală atât cu privire la infracțiunea de act sexual cu un minor (art. 220 Cod Penal), cât și cu privire la infracțiunea de pornografie infantilă (art. 374 Cod Penal);
- motivările sunt aproape toate la fel, cu referiri succinte la situația de fapt și cu citate lungi din textul legal care permite renunțarea la urmărire penală;
- de multe ori persoanele acuzate de act sexual cu un minor și cu privire la care s-a admis renunțarea, după ce au întreținut actul sexual și, eventual, partenera a rămas însărcinată, pleacă în străinătate. Acest fapt este luat în considerare de instanțele de judecată ca fiind

⁹¹ Încheiere finală (dezinvestire) nr. 659/2021 din 08.06.2021 pronunțată de Judecătoria Ploiești, cod RJ 93697e955 (<https://www.rejust.ro/juris/93697e955>)

⁹² Încheiere finală (dezinvestire) din 09.06.2021 pronunțată de Judecătoria Sectorului 6 București, cod RJ 4939857g2 (<https://www.rejust.ro/juris/4939857g2>)

⁹³ Încheiere finală (dezinvestire) nr. 124/2021 din 25.01.2021 pronunțată de Judecătoria Sibiu, cod RJ 52gg228eg (<https://www.rejust.ro/juris/52gg228eg>)

⁹⁴ Încheiere finală (dezinvestire) din 26.02.2021 pronunțată de Tribunalul București, cod RJ 286259d3 (<https://www.rejust.ro/juris/286259d3>)

dovada întreținerii și grijii față de parteneră. Însă, consecințele faptelor sale asupra partenerei, cum ar fi: abandonul școlar la o vârstă fragedă (12-13 ani), dependența economică totală față de cel plecat și cel puțin un minor aflat în grija victimei, nu sunt deloc analizate;

Una dintre dilemele majore cu care se confruntă magistrații în aceste tipuri de cauze este nașterea unui copil din respectivul act sexual și calitatea de unic întreținător a făptuitorului. Astfel, se văd puși în fața deciziei de a-l condamna penal și a lăsa mama (minoră) și copilul născut din relație fără resurse. În aceste cazuri, nevoia de intervenție este una pluridisciplinară, cu implicarea tuturor autorităților care au atribuții în acest sens.

C. Cea de-a treia categorie de jurisprudență analizată sunt **cauzele care, ca regulă, sunt exceptate de la publicare** respectiv cele în care sunt analizate faptele și instanța decide dacă persoana acuzată va fi condamnată sau achitată. În ciuda excepției, am identificat și analizat 22 de cauze din perioada 2020-2021-2022. Ele privesc:

- ✓ infracțiuni de viol (art. 218 Cod Penal), agresiune sexuală (art. 219 Cod Penal), act sexual cu un minor (art. 220 Cod Penal) și corupera sexuală a minorului (art. 221 Cod Penal);
- ✓ victime cu vârstele între 9 și 15 ani și făptuitori majori, cu o singură excepție în care făptuitorul era minor;
- ✓ 20 au condamnări la pedepse cu închisoarea, 1 o achitare și 1 măsură educativă;
- ✓ Nu sunt toate hotărâri pronunțate în ultimă instanță și nici nu am regăsit, în urma căutării pe portalul instanțelor, informații referitoare la eventualele căi de atac pentru toate hotărârile.

Din analiza acestor hotărâri judecătorești **am identificat următoarele probleme:**

- Valabilitatea consimțământului unui minor de 12 ani a fost dedusă prin raportare la comportamentul acestuia versus comportamentul fratelui său de 9 ani. Astfel, ” *instanța reține că din rapoartele de evaluare psihologică rezultă că minorii au o dezvoltare a gândirii normală (nivel operațional concret), specifică vârstei, nefiind identificate afecțiuni de natură psihică care să diminueze nivelul de percepție și înțelegere. Pe de altă*

parte din declarația minorului P.M. care avea vârsta de 9 ani la data faptelor rezultă că acesta i-a solicitat inculpatului să înceteze actul de natură sexuală, că ulterior faptei nu a mai fost la inculpat pentru că nu se simțea bine, știa că acesta are o problemă și îl chema la el ca să facă „lucrul ăla”, astfel că nu mai voia să-l vadă. Chiar și după ce minorul P.M. a încetat să mai meargă la domiciliul inculpatului, minorul P.S. a continuat vizitele. Raportat la aceste aspecte instanța apreciază că dacă un minor de 9 ani a înțeles aspectele negative ale faptelor inculpatului și a încetat orice contact cu acesta, cu siguranță și fratele său mai mare P.S. în vârstă de 12 ani, cu o dezvoltare normală a gândirii putea să facă acest lucru, dar cu toate acestea el a continuat contactul cu inculpatul chiar și din proprie inițiativă în scopul obținerii foloaselor promise, fapt pe care de altfel l-a arătat în declarația dată, astfel că nu se poate reține că acesta s-a aflat în imposibilitate de a-și exprima voința⁹⁵;

- Valabilitatea consimțământului unei minore de 14 ani la actul sexual cu o persoană majoră (nu rezultă vârsta) care ” a tras-o pe bancheta din spate cu acceptul acesteia” nu a fost argumentată în cuprinsul hotărârii ținând cont de toate circumstanțele faptei: a luat-o la plimbare cu mașina, a dus-o pe un drum de pământ, a asigurat-o că nu o va durea⁹⁶;
- Consimțământul unei persoane cu discernământul în curs de formare a fost considerat valabil, iar infracțiunea reținută a fost de act sexual cu un minor, deși instanța reține că ”deși a manifestat un consimțământ valabil la raporturile sexuale întreținute cu inculpatul, avea discernământul în curs de formare astfel încât nu a cântărit pe deplin consecințele pe care o astfel de activitate ar putea să o aibă asupra dezvoltării sale ulterioare. Mai mult decât atât, instanța are în vedere împrejurarea că inculpatul nu s-a limitat la săvârșirea unui singur act material de act sexual cu un minor, precum și faptul că acesta cunoștea foarte bine vârsta minorei”⁹⁷.
- Etnia (rromă) este folosită ca justificare pentru respectivul act⁹⁸, instanța reținând faptul că ”în etnia rromilor asemenea relații la vârstă foarte fragedă sunt frecvente”;

⁹⁵ <https://portal.just.ro/271/Lists/Jurisprudenta/DispForm.aspx?ID=491>

⁹⁶ <https://www.rejust.ro/juris/e8e2e224>

⁹⁷ <https://www.rejust.ro/juris/25e6346g8>

⁹⁸ <https://www.rejust.ro/juris/25e6346g8>; <http://www.rolii.ro/hotarari/6180c8a2e490094c0d000064>;

- Lipsa violenței fizice este folosită ca justificare pentru a califica o faptă ca act sexual cu un minor, nu ca viol, fără a analiza alte aspecte care țin de existența sau lipsa consimțământului⁹⁹;
- Consumul voluntar de alcool este folosit ca justificare pentru achitarea unei făptuitoare de 44 de ani deoarece *”din moment ce se afla sub influența băuturilor alcoolice, aspect coroborat cu faptul că avea o relație de concubinaj cu martorul E., locuind cu toții în același imobil, apreciem că aceasta ar fi putut avea impresia că gesturile sale vizau un bărbat, nu un minor¹⁰⁰”* de 11 ani, în condițiile în care *” materialul probatoriu administrat în cauză confirmă doar faptul că a exercitat asupra persoanei vătămate acte cu tentă sexuală, fără a rezulta însă în mod cert dacă inculpata a realizat că persoana vătămată este un minor, intenția acesteia în comiterea infracțiunii (n.n. agresiune sexuală, și corupere sexuală) nefiind prin urmare dovedită ”¹⁰¹ .*
- Manipularea victimei, inducerea în eroare cu scopul de a obține avantaje materiale, profitarea de naivitatea minorei de 13 ani, folosirea metodei *”lover boy”* sunt considerate de instanță *”la limita infracțiunii de viol”¹⁰²*, însă condamnarea pronunțată este pentru săvârșirea infracțiunii de act sexual cu un minor.

Am identificat și situații în care **standardele CEDO și internaționale sunt respectate și aplicate:**

- Consimțământul este analizat prin raportare la toate circumstanțele cauzei, conform jurisprudenței CEDO: *” Întreținerea actelor sexuale cu minora în vârstă de 12 ani și 5 luni a avut loc fără consimțământul acesteia, prin profitarea de imposibilitatea de a se apăra a victimei, care rezultă din analiza coroborată și contextuală a tuturor datelor reale și personale ale cauzei: era un copil în vârstă de 12 ani și 5 luni, clasa a VI-a, așteptată de cei doi inculpați la ieșirea de la școală, condusă la domiciliul unuia dintre ei; prezența în apartament doar a celor trei persoane creează persoanei vătămate o stare puternică de vulnerabilitate fizică, neavând cui să ceară ajutorul; inculpatul ... a cunoscut-o în acest moment pentru prima dată pe victimă, neexistând nici o relație*

⁹⁹ <https://www.rejust.ro/juris/69967e5eg>

¹⁰⁰ <https://portal.just.ro/64/Lists/Jurisprudenta/DispForm.aspx?ID=1208>

¹⁰¹ idem

¹⁰² <https://www.rejust.ro/juris/7eg695ge3>

anterioară între ei; nu există nici o dată care să fundamenteze și să justifice un eventual acord al victimei de a întreține relații sexuale cu un băiat necunoscut; prima dată, victima a întreținut relații sexuale cu inculpatul ..., căruia i-a și aparținut ideea ca aceeași victimă să întrețină relații sexuale și cu prietenul său Se constată lipsa oricărui acord al persoanei vătămate de a întreține relații sexuale cu inculpatul-apelant, pe care atunci l-a cunoscut prima dată. Susținerea inculpatului conform căreia persoana vătămată nu s-a opus și nu i-a cerut să se oprească, nu fundamentează concluzia existenței consimțământului aceștia din urmă la întreținerea relațiilor sexuale, în condițiile în care victima era singură cu cei doi inculpați, iar un eventual conflict cu aceștia nu-i sporea șansele de eliberare (...) inculpatul a întreținut relații sexuale cu victima fără acordul acesteia, printr-un complex de acțiuni ce exprimă profitarea, exploatarea imposibilității victimei de a se apăra în fața a doi băieți tineri, pe care-i cunoștea foarte puțin și chiar deloc în cazul inculpatului apelant, în domiciliul unuia dintre ei, nemaifiind în locuință nici o persoană prezentă, neavând cui să ceară ajutorul și instituind o stare psihică de control asupra sa, ce a pornit încă de la momentul conducerii victimei de la școală la domiciliul unde a avut loc întreținerea actelor sexuale”¹⁰³.

→ Un profesor de 40 de ani este condamnat pentru agresiune sexuală asupra elevei sale de 15 ani, instanța ținând cont de vulnerabilitatea victimei, de comportamentul persoanei acuzate.¹⁰⁴

D. Cea de-a patra categorie analizată o reprezintă **clasările**, respectiv situațiile în care s-a considerat că nu sunt îndeplinite condițiile pentru tragerea la răspundere penală a făptuitorului.

În baza de date www.rejust.ro am identificat 56 de hotărâri judecătorești prin căutarea expresiei ”act sexual cu un minor”, 1578 hotărâri prin căutarea cuvântului ”viol” și 86 de hotărâri prin căutarea expresiei ”agresiune sexuală” și având ca obiect ”plângere soluții de neurmărire/netrimiteră în judecată” (art. 340 din Codul de procedură penală).

¹⁰³ <https://portal.just.ro/54/Lists/Jurisprudenta/DispForm.aspx?ID=1593>

¹⁰⁴ <http://www.rolii.ro/hotarari/619dac93e49009ec1b00007d>

Am parcurs câteva zeci de cauze și, plecând de la anumite tipologii întâlnire, am analizat 6 hotărâri judecătorești din anii 2021-2022 în care au fost confirmate soluțiile de clasare ale procurorilor cu privire la fapte de viol, agresiune sexuală, act sexual cu un minor în care victimele aveau vârste cuprinse între 13 și 15 ani, iar făptuitorii între 16 și 24, într-un caz nefiind precizată vârsta.

Clasarea unei cauze se poate dispune atunci când (art. 16 și art. 315 din Codul de Procedură Penală):

- a) fapta nu există;*
- b) fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege;*
- c) nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea;*
- d) există o cauză justificativă sau de neimputabilitate;*
- e) lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale;*
- f) a intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică;*
- g) a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii;*
- h) există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege;*
- i) există autoritate de lucru judecat;*
- j) a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii.*

Din analiza acestor hotărâri, am identificat următoarele:

→ Dificultăți în administrarea probatoriului suplimentar care să clarifice toate circumstanțele faptei, în condițiile existenței unor declarații contradictorii¹⁰⁵, a prezenței

¹⁰⁵ <https://www.rejust.ro/juris/g8gge6g97>; <https://www.rejust.ro/juris/98d8d3g32>

mesajelor cu conotație sexuală, șantaj emoțional și mesaje de sinucidere¹⁰⁶ sau respingerea unor probe suplimentare, provenite de la ONG-uri care au monitorizat victima și pot da detalii suplimentare cu privire la starea psihică a acesteia și comportamentul persoanei acuzate¹⁰⁷;

→ Lipsa dovezii constrângerii – ca element constitutiv al infracțiunii de agresiune sexuală este determinant în decizia de clasare, deși judecătorul reține existența unor indicii de abuz¹⁰⁸.

E. În final, pentru am încercat să cercetăm dacă au existat situații în care persoane care au avut cunoștință despre comiterea unei fapte contra libertății și integrității sexuale a unui minor au fost trimise în judecată și condamnate pentru săvârșirea **infracțiunii de nedenunțare** (art. 266 Cod Penal).

Am constatat că și jurisprudența cu privire la această categorie de fapte este și ea exceptată de la publicare și nu am reușit să identificăm nicio cauză care să nu fi fost exceptată.

III.5. CERCETARE CU PRIVIRE LA LEGISLAȚIA ALTOR STATE

Am parcurs legislația a 10 state europene cu privire la noțiunea de consimțământ și rolul lui în incriminarea violului. Statele analizate sunt: Spania, Belgia, Danemarca, Marea Britanie, Finlanda, Suedia, Germania, Portugalia și Franța, inclusiv dezbaterile publice care au avut loc în aceste state înainte de modificările legislative. O descriere a legilor și prevederilor acestora se găsește în Anexa nr. 4. Concluziile analizei sunt:

- statele europene au început să își modifice legislația în materie pentru a le pune în acord cu cerințele Convenției de la Istanbul și realitățile actuale;
- modificările legislative recente cu privire la viol tind să nu mai includă în definierea acestei infracțiuni circumstanțele, acțiunile, comportamentele care determină încadrarea în viol, ci să includă ”lipsa consimțământului” ca element constitutiv al infracțiunii. Se

¹⁰⁶ <https://www.rejust.ro/juris/eedd823d>

¹⁰⁷ <https://www.rejust.ro/juris/346798527>

¹⁰⁸ <https://www.rejust.ro/juris/g95953286>

ajunge în acest fel ca toate situațiile anterior descrise în legislație să fie acoperite de sintagma ”*fără consimțământ*” (violență, profitare de imposibilitate de a se apăra sau de a-și exprima voința), dar în același timp să fie introduse situații noi, neacoperite înainte de enumerarea neexhaustivă (inducerea în eroare, de exemplu);

- marea majoritate a statelor au adoptat legislație specifică în materia infracțiunilor la libertatea sexuală, fiind pedepsite fapte care se referă la: publicarea de fotografii cu conținut sexual fără consimțământul persoanei, atragerea minorilor în scopuri sexuale prin mijloace de comunicare diferite (on-line), obligarea minorului să asiste la acte de natură sexuală, determinarea minorului să săvârșească asupra propriului corp acte de natură sexuală.
- Marea majoritate a statelor care și-au modificat legislația au stabilit vârste minime sub care se consideră că minorul nu poate consimți valabil la un act sexual, iar excepțiile sunt clar reglementate. Toate legile analizate califică actele sexuale cu minori sub o anumită vârstă ca fiind viol, abuz sexual, agresiune sexuală.
- niciunul dintre statele participante la Focus Group nu au jurisprudența cu privire la infracțiunile sexuale exceptată în totalitate de la publicare. Marea majoritate publică jurisprudența în format anonimizat, iar unele state nu publică jurisprudența instanțelor de fond deoarece conține multe informații factuale, însă este publicată jurisprudența instanțelor superioare (Slovenia).

Toate aceste state au trecut prin analize, dezbateri cu toți actorii implicați și au luat măsuri pentru a lupta eficient împotriva violenței sexuale, inclusiv cu luarea în considerare a evoluției societății, a egalității de gen și a cercetărilor științifice în materie. Dezbaterile lor și felul în care s-au concretizat prin modificări legislative ar putea să constituie un punct de plecare al unor dezbateri ample la nivel național.

III.6. RECOMANDĂRI ȘI BUNE PRACTICI

În urma analizei efectuate mai sus, pentru a lupta eficient împotriva violenței sexuale este, considerăm că sunt necesare mai multe măsuri, respectiv:

- 1. Publicarea în format anonimizat a jurisprudenței naționale în privința infracțiunilor la viața sexuală pentru asigurarea accesibilității și previzibilității dreptul intern – din care face parte și jurisprudența – tuturor persoanelor interesate, în vederea cercetării academice și propunerii unor politici publice adecvate.**

Această recomandare este justificată de nevoia de a avea acces la modul în care instanțele de judecată interpretează și aplică legislația penală, în condițiile în care Guvernul României s-a angajat în fața Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei că va crește gradul de conștientizare al magistraților cu privire la necesitatea pedepsirii ca viol a oricărui act sexual neconsimțit, fără a modifica legea. Or, pentru ca legea să fie completată prin interpretarea dată de jurisprudență, este necesar ca aceasta să fie accesibilă tuturor, inclusiv persoanelor acuzate. Mai mult, este necesar ca hotărârile să poată fi analizate inclusiv dintr-o perspectivă a egalității de gen pentru a identifica dacă stereotipurile și prejudecățile de gen afectează procesul de justiție și modul în care o fac. Aceste informații sunt necesare inclusiv pentru a elabora programe de formare pentru personalul din sistemul de justiție adecvate nevoilor și realităților sistemului.

- 2. Anonimizarea datelor personale ale victimelor sau potențialelor victime (proceduri finalizate sau aflate în curs de judecată) vizibile pe portalul instanțelor de judecată (www.portal.just.ro) pentru respectarea dreptului la viață privată.**

Această recomandare are în vedere respectarea vieții private a victimelor și protejarea lor împotriva revictimizării.

- 3. Modificarea incriminării violului (art. 218) și a agresiunii sexuale (art. 219) în vederea pedepsirii tuturor actelor sexuale neconsimțite, inclusiv pentru situația victimelor adulte.**

Această recomandare are în vedere jurisprudența CEDO, prevederile Convenției de la Istanbul, bunele practici identificate în alte State europene, precum și

constatările din analiza jurisprudenței interne disponibile din ultimii ani, în special cele cu privire la actul sexual cu un minor. De asemenea, o astfel de modificare este în acord cu datele privind reacțiile victimelor violenței în fața agresiunilor sexuale și reduce presiunea asupra acestora de a demonstra rezistența. Definierea clară a consimțământului în cadrul legii reduce riscul unor hotărâri bazate pe stereotipuri și prejudecăți de gen.

4. Modificarea art. 218, 219 și 223 din Codul Penal cu privire la viol, agresiune sexuală și hărțuire sexuală în sensul eliminării urmării acestor fapte la plângerea prealabilă.

Această recomandare vine în contextul jurisprudenței CEDO cu privire la obligația de a ancheta toate actele de violență sexuală și a studiilor internaționale cu privire la durata, uneori de câteva zeci de ani, în care victimele dezvăluie abuzul sexual.

5. Introducerea obligativității înregistrării audio-video a declarațiilor tuturor victimelor violenței sexuale, indiferent de vârsta sau starea de vulnerabilitate a victimei.

Această recomandare ține cont de jurisprudența CEDO și cerințele Convenției de la Istanbul privind evitarea retraumatizării victimei abuzului sexual, în contextul în care procedurile judiciare sunt resimțite de aceasta ca pe un calvar.

6. Redactarea unor standarde de anchetă a cauzelor de viol/agresiune sexuală în care nu există dovada constrângerii, violenței fizice. Liniile directoare ar putea fi stabilite pe baza analizei cauzelor în care s-a dispus clasarea și prin raportare la modul în care au fost instrumentate cauze care nu au implicat violență sau constrângere¹⁰⁹.

Recomandarea este făcută în contextul identificării, din analiza jurisprudenței disponibile, a unor standarde diferite de anchetare a acestor tipuri de cauze. Existența unui standard unitar reduce riscul clasării unor cazuri din pricina unor stereotipuri și prejudecăți de gen.

7. Formarea continuă a profesioniștilor cu privire la stereotipurile și prejudecățile rasiste, sexiste și de gen și includerea noțiunilor privind egalitatea de gen în formarea inițială a tuturor profesioniștilor care iau contact cu victime ale violenței sexuale.

¹⁰⁹De exemplu Decizia penală nr. 187/AP din 10.03.2022 a Curții de Apel Brașov (rezumat disponibil aici: <https://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=192735#highlight=###%20act%20sexual%20minor>)

Recomandarea este făcută deoarece am constatat existența, în continuare, a unor stereotipuri sexiste și rasiste în jurisprudența analizată. Considerăm importantă introducerea unor astfel de cursuri în formare inițială obligatorie pentru a asigura o abordare unitară și o acoperire a unui număr mult mai mare de profesioniști formați.

8. Formarea profesioniștilor în vederea eliminării oricăror justificări ale infracțiunilor la viața sexuală prin tradițiile unor comunități.

Recomandarea este făcută deoarece am constatat existența, în continuare, a unor justificări prin tradiții ale anumitor comunități, argumente în urma cărora legea penală este aplicată folosind standarde diferite pentru categorii diferite de persoane.

9. Publicarea, în formă anonimată a jurisprudenței privind infracțiunea de Nedenunțare (art. 266 Cod Penal) și analiza numărului de dosare, a condamnărilor și achitărilor, iar în funcție de constatări și dacă este necesar, propunerea unor măsuri de remediere.

Recomandarea are în vedere nevoia de a studia în ce măsură persoanele care știu despre abuzurile sexuale asupra minorilor sunt sancționate și cum este aplicată, în practică, legea.

10. Excluderea de la aplicarea art. 318 din Codul de Procedură Penală privind renunțarea la urmărire penală a tuturor infracțiunilor a căror victimă este un minor în general, și a tuturor infracțiunilor contra libertății și integrității sexuale, în special.

Recomandarea are în vedere premisele de la care pornește art. 318 din Codul Penal, respectiv lipsa interesului public în urmărirea faptei. O faptă de natură penală săvârșită împotriva unui minor ar să fie considerată întotdeauna ca fiind contrară interesului public. În mod similar, orice infracțiune la viața sexuală ar trebui să fie sancționată, fără a exista situații în care interesul public să justifice abandonarea urmăririi penale.

IV. VIOLENȚA DOMESTICĂ

Acest capitol analizează drepturile și garanțiile recunoscute victimelor violenței domestice plecând de la cerințele mecanismelor instituite sub umbrela Consiliului Europei (CEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Comitetul de Miniștri – organism însărcinat cu urmărirea punerii în executare a hotărârilor CEDO și GREVIO – Grupul Experților pentru Acțiune împotriva Violenței împotriva Femeilor și a Violenței Domestice), continuând cu legislația României și analiza unei părți a jurisprudenței relevante și trecând prin legislația relevantă a altor state.

În încheiere, am extras un set de recomandări care ar putea să contribuie la o luptă mai eficientă, în România, împotriva violenței domestice și a efectelor acesteia asupra victimelor.

Într-unul dintre cele mai faimoase citate legat de drepturile femeilor, Aysha Taryam subliniază că *"Dacă vrem să luptăm împotriva discriminării și nedreptății împotriva femeilor, trebuie să începem de acasă, pentru că dacă o femeie nu poate fi în siguranță în propria casă, atunci nu putem să ne așteptăm ca ea să se simtă în siguranță oriunde altundeva."*¹¹⁰

Este foarte important să încadrăm violența domestică în termeni de drept la siguranță, drept care trebuie asigurat în toate sferele și nu ca o problemă privată ce ține exclusiv de relațiile de familie, așa cum a fost istoric tratată și cum este în continuare privită și adresată la nivelul societății. În România, abia în anul 2003 a fost adoptată legislația împotriva violenței în familie și abia în 2012 a fost introdus în legislație un mecanism real de protecție a victimelor: ordinul de protecție. Monitorizarea și respectarea ordinelor de protecție rămâne în continuare o provocare și un punct important pe agenda de advocacy a organizațiilor neguvernamentale de profil.

Carmen Nemeș (2020)¹¹¹ atrage atenția asupra faptului că *"Violența domestică nu poate fi privită doar din perspectivă juridică sau psihologică, ea este atât de complexă încât nu este suficientă o singură abordare și un singur tip de expertiză[...] am înțeles că este nevoie și de părerile altor experți din domenii diferite, și că doar împreună, toți actorii relevanți, pot înfăptui lucruri în practică, astfel încât fenomenul să poată fi diminuat."* (Nemeș, 2020, p.6)

¹¹⁰ https://issuu.com/newyorkmedicalcollege/docs/pandemic_perspectives/s/11335045

¹¹¹ De altfel, pentru o analiza aprofundata a paradigmelor și practicii judiciare recomandăm lucrarea coordonată de Carmen Nemeș și Giulia Crisan VIOLENȚA DOMESTICĂ.Paradigme și practică judiciară (2020)

Jessica Eckstein (2010) vorbește despre rolul pe care stereotipurile de gen și rolurile tradiționale asociate femeilor și bărbaților îl joacă în perpetuarea violenței domestice. Conform acesteia, femeile sunt considerate responsabile pentru succesul relațiilor intime și familiale, iar bărbații responsabili cu dominanța și controlul relațional (Stamp și Sabourin 1995 in Eckstein, 2010). De altfel, este important să înțelegem că tratarea violenței domestice ca problemă publică reprezintă o paradigmă relativ recentă. Din punct de vedere istoric și tradițional, violența în familie a fost considerată o problemă privată, care ține de relațiile private de familie și asupra căruia statul nu ar trebui să intervină. Sfera privată a căsătoriei a reprezentat o bună perioadă de timp o zonă de neintervenție a statului, astfel încât ceea ce li se întâmpla femeilor acolo nu era supus normelor de justiție. În mod gradual, legea [...] a ajuns să recunoască că drepturile și libertățile egale ar trebui să fie respectate atât în sfera privată, cât și în afara ei (Brake, 2021). Din păcate, acest lucru nu este suficient și pentru a combate fenomenul violenței domestice este necesară o înțelegere în profunzime a specificităților acestuia și a rădăcinilor pe care le are în inegalitățile structurale de putere dintre femei și bărbați.

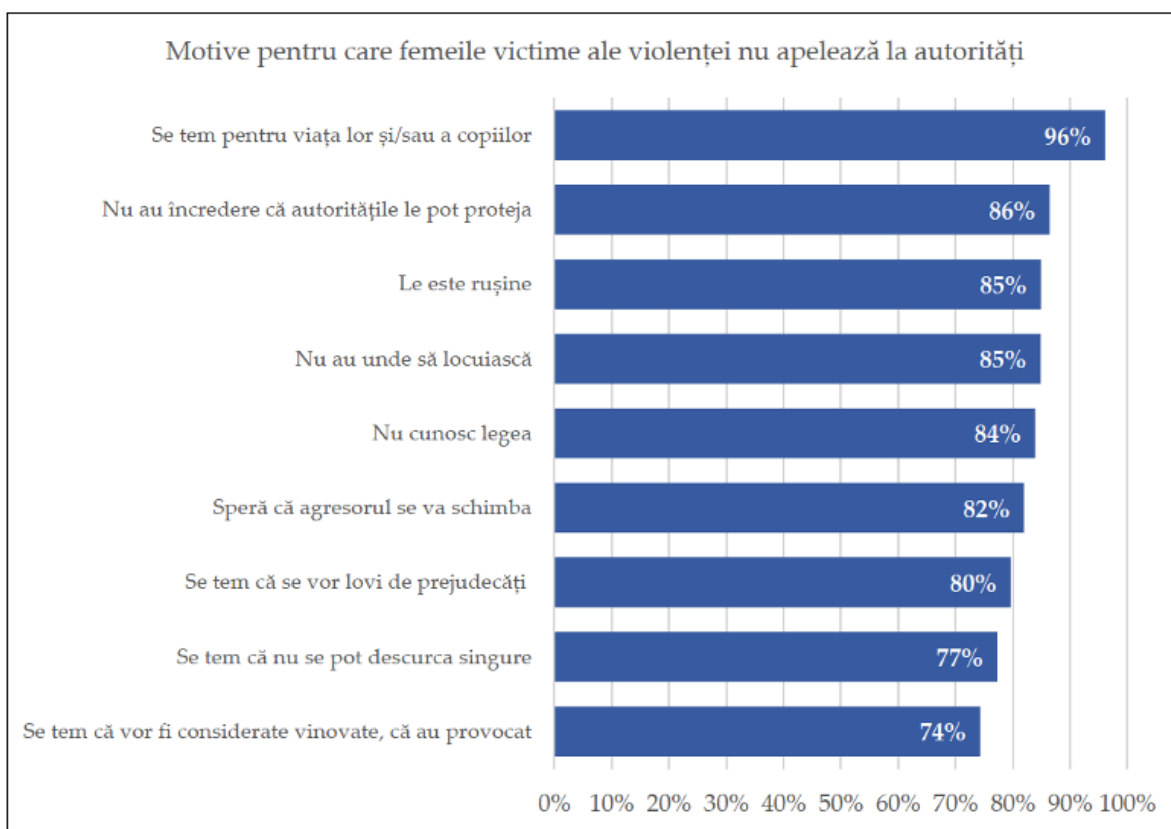
Atunci când vorbim despre violență domestică, este extrem de important să înțelegem că aceasta este un fenomen complex, cu multe straturi și care nu poate fi tratată și judecată ca orice altă formă de violență. Specialiștii din domeniu atrag atenția asupra faptului că ceea ce vedem în cazurile de violență (în special fizică) care ajung să fie raportate și judecate reprezintă doar "vârful aisbergului", în spatele fiecărui caz se află mai multe forme de violență. De obicei sunt remarcate doar aspecte superficiale ale suferinței, cum ar fi rănilor fizice și sunt ignorate rănilor psihice mai greu de identificat. Violența psihică implică instaurarea fricii, terorii, manipularea și controlul, creând o realitate "alternativă" pentru victime. (Crișan, 2020, p. 24).

Cercetările feministe indică patriarhatul și relațiile inegale de putere ca principale cauze ale violenței domestice. Acestea se regăsesc și pe lista motivelor pentru care violența asupra femeilor rămâne un fenomen mai degrabă privat, puțin dezbătut în spațiul public, fiind văzut mai degrabă ca o problemă de familie.

"Violența a fost mult timp acceptată ca ceva normal să se întâmple femeilor [...] Dezechilibrul de gen în violența domestică este doar parțial legat de diferențele în forța fizică și dimensiunea corporală. Mai degrabă, femeile sunt socializate în roluri tradiționale de gen în diferite societăți din întreaga lume. În societățile cu o structură de putere patriarhală și cu roluri de gen rigide,

femeile au puține instrumente la îndemână pentru a se putea proteja de parteneri violenți. [...] Soții care își agresează soțiile simt, în general, că își exercită un drept, menținând ordinea în familie și pedepsind delincvența soțiilor lor - în special neîndeplinirea rolului tradițional” (Badharya, 2019, p 1076-1077

Barometrul Violenței de Gen 2022¹¹² menționează că principale motive pentru care femeile victime ale violenței domestice rămân în relații abuzive sunt următoarele:(1) Speră că agresorul se va schimba; (2) Le este rușine; (3) Se tem că vor fi considerate vinovate, că au provocat; (4) Se tem pentru viața lor și/sau a copiilor; (5) Se tem că nu se pot descurca. (6) Nu au unde să locuiască; (7) Se tem că se vor lovi de prejudecăți; (8) Nu au încredere că autoritățile le pot proteja; (9) Nu cunosc legea. (p.78)

Barometrul violenței de gen, Centrul FILIA, 2022

¹¹² <https://centrulfilia.ro/barometrul-privind-violenta-de-gen-in-romania/>

Datele Barometrului sunt consistente cu alte studii din literatura de specialitate care menționează lipsa resurselor, neputința, blamarea/rușinea și izolarea socială ca principale motive pentru care femeile victime ale violenței nu pleacă din relații abuzive. (Heron et al, 2022).

Un aspect important atunci când vorbim despre violență domestică este cel al intersecționalității.

Conceptul de intersecționalitate a fost dezvoltat în anul 1991 de către Kimberly Crenshaw pentru a atrage atenția asupra obstacolelor cu care femeile se confruntă în lupta împotriva violenței, în baza multiplelor identități sociale ale acestora. Aceasta arată că experiența unei femei în ceea ce privește violența diferă în funcție de factori precum rasă, statut socio-economic, orientare sexuală, abilități și acestea nu acționează separat sau independent unii de alții, ci ca un tot intersectat.

Intersecționalitatea ne ajută să înțelegem de ce operarea cu stereotipuri rasiale atunci când vorbim de violență (spre exemplu justificarea “*Așa este la romi*” este nocivă și împiedică accesul femeilor romi la justiție.) De multe ori femeile romi se află la intersecția mai multor sisteme de discriminare precum sexismul, rasismul și clasismul și întâmpină obstacole distincte atunci când acestea devin victime ale agresiunii. Aceste obstacole afectează accesul femeilor la justiție și la servicii destinate victimelor violenței, precum și sancționarea agresorilor pentru faptele de violență. Adaptarea acestor servicii și a sistemelor de justiție pentru a ține cont de diversitatea vieților femeilor este esențială pentru asigurarea unui răspuns eficient și echitabil în astfel de situații. (Bragă, Nica, Neaga, 2017)

Andreea Bragă (2020) subliniază faptul că “*o abordare intersecțională a violenței domestice presupune în primul rând să conștientizăm diferitele forme de discriminare de care se lovesc femeile victime în accesul la servicii și justiție, pornind de la prejudecățile și stereotipurile existente în societate și cum aceste forme de discriminare blochează ieșirea lor dintr-o relație de violență domestică și de transformare din victimă în supraviețuitoare a violenței. În al doilea rând, o abordare intersecțională implică asigurarea accesului tuturor victimelor violenței domestice la servicii și justiție, ținând cont de identitățile lor și obstacolele de care se lovesc. Practic, se referă la adaptarea întregului proces de ieșire dintr-o relație de violență domestică, din momentul în care victima sesizează autoritățile, accesează serviciile de consiliere psihologică, socială, juridică, până ajunge în fața unui judecător pentru obținerea unui ordin de protecție, la realitățile diverse trăite de femei[...]*” O abordare intersecțională a violenței

domestice presupune să ne asigurăm că femeile care aparțin diferitelor grupuri sociale vulnerabile se află în centrul acțiunilor noastre și că au acces real la servicii și justiție. Responsabilitatea unei societăți lipsite de violență domestică aparține celor care au încrederea publică de a elabora și implementa norme care să ne protejeze pe toți și toate în fața agresorilor, neexistând nicio justificare rațională pentru care un polițist, procuror sau judecător să considere că „bătaia este ruptă din rai” pentru anumite femei, pe baza diferențelor identitare.(p35-37)

Mai jos prezentăm o serie de mituri legate de violența domestică, așa cum au fost ele identificate și deconstruite în cadrulul Metodologiei privind intervenția coordonată avprofesioniștilor în cazurile de violență domestică, elaborată de Centrul FILIA în 2022¹¹³

“Mit: ”Violența domestică se întâmplă doar la romi sau la musulmani.”

Realitate: Violența domestică are loc în toate comunitățile, indiferent de etnia sau apartenența religioasă a victimelor sau a agresorilor. Nu există încă un stat care să fi eradicat violența, însă există state cu intervenție imediată și adecvată, centrată pe drepturile supraviețuitoarelor violenței domestice.

Mit: ”Dacă voia să plece, pleca demult. Se întoarce la agresor pentru că îi place ei așa.”

Realitate: În medie, o victimă se întoarce la agresor de până la 8 ori până când reușește să iasă definitiv din relația abuzivă. Acest lucru se întâmplă din cauza dependenței psihologice și economice de agresor și a încrederii în sine scăzute ca urmare a violențelor repetate. Momentul în care supraviețuitoarea violenței decide să anunțe autoritățile este momentul cel mai periculos pentru ea, agresorul simte că pierde controlul și de multe ori recurge la gesturi și forme de violență extreme pentru a se impune și a recupera controlul asupra partenerei. Supraviețuirea în relația violentă face ca persoana agresată să evalueze pericolul și să îi fie frică pentru viața ei, motiv pentru care, alături de speranța că agresorul se va schimba, alege să se întoarcă lângă agresor.

Mit: ”Violența se întâmplă în familiile sărace”

Realitate: Violența se întâmplă în toate mediile. În cazul persoanelor cu un anumit statut economic sau social, violența domestică poate fi ascunsă mai ușor (de exemplu în cazul unei

¹¹³ <https://centrulfilia.ro/new/wp-content/uploads/2022/09/Metodologie-VIF-ACCESS.pdf>.

locuințe departe de vecini) sau reprezintă un stigmat puternic social (sunt persoane publice și nu vor ca imaginea lor să fie afectată).

Mit: ”Violența are loc doar când se consumă alcool”.

Realitate: Violența se întâmplă indiferent dacă se consumă alcool sau nu și are loc inclusiv în țările în care alcoolul este interzis. Alcoolul și substanțele stupefiante reprezintă factori favorizanți pentru violența domestică.

Mit: ”Victima sigur l-a provocat pe agresor (nu a făcut ce a zis agresorul, nu s-a comportat așa cum a vrut agresorul etc), doar nu o bătea degeaba.”

Realitate: Agresorul este singurul responsabil pentru comportamentul său. Nimic nu justifică violența. Nimeni nu are dreptul să lovească sau să rănească o altă ființă umană.

Mit: ”Violența e doar fizică – o palmă, un pumn” (Bragă, 2022, p. 8-9)

Realitate: Formele de manifestare a violenței sunt foarte diverse: psihologică, economică, cibernetică, religioasă etc.

În final, este important de înțeles că violența domestică implică costuri ridicate nu doar la nivel individual, ci și la nivelul întregii societăți. Dincolo de faptul că este o problemă de drepturi fundamentale și de siguranță a cetățenilor, este și o problemă economică. Fondul Monetar Internațional subliniază faptul că violența împotriva femeilor și fetelor are efecte multidimensionale asupra sănătății economiei atât pe termen scurt, cât și pe termen lung. Pe termen scurt, femeile din familii abuzive sunt susceptibile să lucreze mai puține ore și să fie mai puțin productive atunci când o fac. Pe termen lung, nivelurile ridicate de violență domestică pot reduce numărul de femei din forța de muncă, să limiteze dobândirea de către femei a abilităților și educației și să ducă la o investiție publică mai mică în general, pe măsură ce mai multe resurse publice sunt direcționate către serviciile de sănătate și judiciare. Studiile anterioare au constatat că violența domestică costă o anumită economie între 1 și 2 procente din PIB¹¹⁴.

Astfel, dincolo de a fi o datorie și o obligație a statului de a proteja cetățenele, este important de avut în vedere că este și în interesul acestuia să combată acest fenomen. Așa cum sublinia Sylvia

¹¹⁴ <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2021/11/24/how-domestic-violence-is-a-threat-to-economic-development>

Walby (2009) “*în timp ce violența domestică este suficient de teribilă în sine pentru a justifica intervențiile politice, amplexarea costurilor ajută la prioritizarea politicilor relevante*”.

IV.1 SISTEMUL CONVENȚIEI EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

Fără a relua ceea ce deja am descris în partea introductivă a Capitolului III.1 cu privire la cerințele CEDO în materie de violență, reamintim doar că Statele sunt obligate să-și protejeze cetățenii de violențele la care pot fi supuse, fie din partea unor agenți ai statului, fie din partea unor persoane particulare.

Articolele din CvEDO cel mai des invocate în cauzele de violență domestică sunt articolul art. 2 (dreptul la viață), articolul 3 (interzicerea torturii și a relelor tratamente), articolul 8 (dreptul la viață privată, de familie, respectarea corespondenței și a domiciliului) și articolul 14 (interzicerea discriminării), atât din perspectivă materială/substanțială, cât și din perspectivă procedurală. Hotărârile CEDO sunt puse în executare de fiecare stat membru, iar supravegherea executării este urmărită de către Comitetul de Miniștri¹¹⁵.

Am analizat atât cauzele împotriva României (VI.1.1), cât și cele împotriva altor state membre ale Consiliului Europei (VI.1.2), precum și modul în care statele au înțeles să implementeze în legislația lor națională constatările Curții, iar la final am extras drepturile și garanțiile fundamentale ale victimei în cauzele de violență domestică, astfel cum acestea rezultă din sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului.

IV.1.1 România

a. Hotărâri CEDO și cauze comunicate

În ultimii ani, CEDO a pronunțat mai multe hotărâri în cauze împotriva României. Vom reda, pe scurt, fiecare dintre aceste cauze, urmând ca apoi să rezumăm drepturile și garanțiile încălcate de Statul Român în aceste cauze și motivele care au condus la respectivele concluzii:

¹¹⁵ A se vedea Capitolul III.1.

E.M. c. României, 30.10.2012¹¹⁶

Fapte: Reclamanta este căsătorită și, la momentul faptelor, avea un copil de aproape 2 ani. În timp ce se afla în apartamentul familiei cu fiica sa, soțul ei, cu care avea o relație tensionată, a sunat-o și i-a cerut să părăsească domiciliul familial și ar fi amenințat-o cu moartea. La întoarcerea acasă, soțul ar fi amenințat-o că o bate până ajunge la spital și că o omoară dacă nu se mută. Sub privirile fiicei, soțul ar fi aruncat mai multe obiecte pe jos și ar fi lovit-o pe reclamantă cu pumnii și cu diverse obiecte. A doua zi, reclamanta a dus-o pe fiica ei la un medic care a concluzionat că aceasta era "traumatizată psihic". Următoarea zi, reclamanta s-a prezentat la spital și, conform certificatului medical obținut, traumatismele de care suferea necesitau 8-9 zile de îngrijiri medicale. Cei doi au divorțat, instanța reținând culpa exclusivă a soțului și comportamentul lui agresiv.

Reclamanta a depus o plângere penală pentru loviri, insultă și amenințare din partea soțului. Acesta a fost condamnat în primă instanță la plata unei amenzi penale pentru loviri și alte violențe, iar pentru infracțiunea de amenințare acesta a fost achitat. Soțul a formulat recurs și acesta a fost admis, fiind achitat. Pentru a-l achita, instanța de recurs a reținut că nu rezultă dincolo de orice dubiu că violențele au fost comise de soțul reclamantei.

Hotărârea CEDO: În fața CEDO reclamanta s-a plâns de lipsa unei anchete efective cu privire la violențele din partea soțului și că autoritățile nu au luat măsurile necesare să o protejeze pe ea și pe fiica ei, în ciuda mai multor prevederi ale legii care permiteau acest lucru.

CEDO a constatat încălcarea articolului 3 din cauza lipsei anchetei efective: pe de o parte, atât instanța care l-a condamnat, cât și instanța care l-a achitat s-au pronunțat pe aceleași probe, așadar existau indicii, cel puțin, cu privire la comiterea infracțiunii; dacă instanța de recurs a considerat că nu erau suficiente probe, ar fi putut să dispună administrarea unor noi, de natură să clarifice situația de fapt, mai ales că erau acuzații de violență domestică; ar fi putut, astfel, să îl interogheze pe soț și să îi ceară clarificări cu privire la fapte, ar fi putut să dispună confruntarea martorilor și a părților cu declarații contradictorii, ar fi putut să ia declarația mamei care ar fi ajuns la domiciliul soților la o oră după incident sau declarațiile polițiștilor care au ajuns la domiciliu la 2 ore de la incident. Mai mult, polițiștii care l-au însoțit pe soț la

¹¹⁶ CEDO, E.M. c. României, 43994/05

apartamentul familiei, știind despre existența unui conflict în familie, nu au întocmit niciun act oficial în care să consemneze propriile constatări.

BĂLȘAN c. României, 23.08.2017¹¹⁷

Fapte: Reclamanta era căsătorită și avea 4 copii. Conform declarațiilor ei, în timpul căsătoriei soțul ei a fost violent cu ea, iar violențele s-au intensificat în timpul procedurii de divorț care a fost finalizat în anul 2008. Reclamanta a introdus plângeri penale la parchet în datele de 3 august și 2 octombrie 2007 cu privire la violențele din partea soțului din 24 iunie, 3 și 8 septembrie, atașând și certificatele medico-legale emise ca urmare a celor 3 incidente. În 28 august 2007, a trimis scrisori la poliție cerând ajutor, spunând că a fost agresată de mai multe ori de soț, inclusiv în prezența copiilor și că a fost închisă de mai multe ori în casă. După audierea ei, a copiilor majori și a soțului, parchetul a decis clasarea cauzei deoarece reclamanta l-ar fi provocat să fie agresiv, consumând alcool. Parchetul a considerat că, deși soțul ar fi agresat-o fizic, faptele nu prezintă pericol social deoarece au fost provocate de victimă, iar acesta nu avea antecedente penale și era pensionar. De asemenea, a fost obligat la plata unei amenzi administrative de 200 lei (50 euro). Plângerea introdusă de reclamantă în fața instanței a condus la achitarea soțului, deși probe suplimentare au fost administrate și una dintre fiice și-a schimbat declarația din urmărire penală în favoarea mamei, declarând că anterior îi fusese frică de tatăl ei. Instanța a considerat că reclamanta nu a probat susținerile și că agresiunile fuseseră făcute pe fondul consumului de alcool al reclamantei și deoarece nu avea grijă de copii. Actele de agresiune au fost considerate ca nefiind foarte grave.

Alte 5 plângeri ulterioare ale reclamantei cu privire la alte acte de agresiune nu au condus la formularea unor acuzații penale împotriva soțului, acesta fiind doar amendat cu aproximativ 25 de euro.

Hotărârea CEDO: Curtea a constatat încălcarea articolului 3 din CvEDO deoarece prin modul în care au fost tratate plângerile sale, Statul nu a reușit să îi ofere protecție adecvată împotriva actelor de violență din partea soțului său. De asemenea, a constatat ineficacitatea remediilor existente la îndemâna reclamantei. Pentru a decide astfel, CEDO a avut în vedere, în principal, următoarele: timp de un an, reclamanta a făcut diverse plângeri formale, a sunat la poliție,

¹¹⁷ CEDO, Bălșan c. României, nr. 49645/09

așadar autoritățile știau și ar fi trebui să acționeze; agresiunile erau documentate prin certificate medico-legale; prima audiere la poliție după introducerea unei plângeri scrise a avut loc la o lună după ce a fost depusă, ancheta fiind începută astfel cu "întârzieri semnificative"; deși le-a spus autorităților că a fost amenințată cu moartea și că se teme pentru viața ei, reclamanta a fost prima audiată, iar soțul său a fost audiat la mai bine de 3 luni după depunerea plângerii; a fost reținută în favoarea soțului circumstanța provocării din partea soției, iar faptele nu au fost considerate suficient de grave; în speță, în ciuda demersurilor reclamantei și a certificatelor medico-legale, problema care s-a pus privește de fapt impunitatea actelor de violență.

În plus față de constatarea încălcării articolului 3, CEDO a constatat și încălcarea articolului 3 coroborat cu 14 (interzicerea discriminării), considerând că violențele suferite de reclamantă erau violențe de gen, care este o formă de discriminare împotriva femeilor, iar lipsa răspunsului sistemului judiciar și impunitatea faptelor au arătat că nu exista din partea Statului un angajament suficient de a lua măsurile adecvate în vederea combaterii violenței domestice.

D.M.D. c. României, 3.10.2017¹¹⁸

Fapte: Plângere penală a mamei pentru rele tratamente aplicate minorului din partea tatălui (abuz fizic și psihologic). Tatăl a fost condamnat penal printr-o hotărâre definitivă pronunțată după 8 ani de la data formulării plângerii penale la 3 ani de închisoare cu suspendare și suspendarea drepturilor părintești pentru o perioadă. Deși a solicitat plata unor despăgubiri pentru minor, nu au fost acordare. Reclamantul în fața CEDO este copilul.

Hotărârea CEDO: Curtea a constatat încălcarea articolului 3 ca urmare a lipsei anchetei rapide și eficiente cu privire la acuzațiile de rele tratamente, reținând în principal următoarele argumente: deși au fost informați despre situația minorului prin apel telefonic la numărul special dedicat pentru abuzurile împotriva copiilor; autoritățile nu au luat nicio măsură, iar primele 4 plângeri penale au rămas fără reacție; perioade semnificative de inactivitate în ancheta penală, nejustificate; chiar dacă tatăl a fost condamnat penal pentru respectivul abuz, ancheta penală a avut mai multe neajunsuri: tatălui i-au acordat despăgubiri pentru durata procedurii, însă reclamantului nu, deși și el a suferit din cauza duratei excesive și era victima

¹¹⁸ CEDO, D.M.D. c. României, nr. 23022/13

abuzului domestic; una dintre instanțe a considerat că acte de violență "izolate și aleatorii" pot fi tolerate în familie, or pedepsele corporale sunt interzise în dreptul intern cât și prin documente internaționale; demnitatea copilului nu poate fi asigurată în condițiile în care instanțele acceptă justificări pentru aplicarea pedepselor corporale

O.C.I. și alții c. României, 21.05.2019¹¹⁹

Fapte: După o vacanță de vară în România, reclamanta și cei doi copii minori au refuzat să se întoarcă în Italia la soț și, respectiv, la tată. În urma procedurilor de returnare desfășurate în România, Curtea de Apel București a decis returnarea copiilor în Italia la tatăl lor. Unul dintre motivele refuzului mamei de a returna copiii a fost violența fizică a tatălui asupra copiilor. În decizia de returnare, Curtea de Apel București a reținut că nu se poate deduce că actele ocazionale de violență precum cele care au fost dovedite de înregistrările depuse la dosar, ar reapărea destul de des pentru a prezenta un risc grav și că este rezonabil să ne așteptăm ca autoritățile italiene să ofere asigurări.

Hotărârea CEDO: Curtea a considerat nu există nimic în deciziile instanțelor interne care să o determine să creadă că au luat în considerare ipoteza conform căreia copiii nu mai riscă să fie disciplinați violent de tatăl lor dacă vor fi returnați în îngrijirea lui. De altfel, se poate deduce din raționamentul Curții de Apel București că acea instanță a admis că, dacă un astfel de risc s-a repeta, autoritățile italiene ar putea reacționa să protejeze copiii de orice abuz al drepturilor lor, dar numai dacă le-a fost adus la cunoștință riscul și este susținut de probe. Curtea a considerat că instanțele interne ar fi trebuit să dea mai multă atenție riscului potențial de maltratare a copiilor în situația returnării lor Italia. Ar fi trebuit cel puțin să se asigure că au fost luate măsuri specifice pentru a proteja copiii.

Curtea a constatat încălcarea articolului 8 din CvEDO deoarece instanțele naționale nu au luat în calcul riscul de violență domestică asupra copiilor în caz de returnare în Italia.

BUTURUGĂ c. României, 11.02.2020¹²⁰

Fapte: Reclamanta s-a plâns că a fost victima violenței domestice, suferind mai multe agresiuni fizice în timpul căsătoriei, inclusiv amenințări cu moartea din partea soțului, care s-ar fi agravat

¹¹⁹ CEDO, O.C.I. c. României, nr. 49450/17

¹²⁰ CEDO, Buturugă c. României, nr. 56867/15

în 2013. În această perioadă începuseră să discute despre divorț, care a fost pronunțat în ianuarie 2014.

Reclamanta a depus plângere penală pentru violențe fizice (3-4 zile de îngrijiri medicale) și amenințarea că o va ucide cu toporul. Conform afirmațiilor ei, autoritățile au încercat să o convingă să își retragă plângerea deoarece leziunile erau ușoare. În cadrul acestei plângeri, a cerut și percheziția informatică a calculatorului familiei, susținând că soțul i-ar fi verificat conturile, inclusiv Facebook, că ar fi copiat conversații private, documente și poze. Această cerere a fost respinsă motivat de faptul că nu avea legătură cu cercetările din dosarul de amenințare și violență. Plângerea penală a fost clasată motivat de faptul că: amenințarea nu era suficient de gravă pentru a constitui infracțiune, iar cu privire la infracțiunea de loviri, nu existau probe directe că ar fi fost săvârșită de soț. În privința susținerilor referitoare la violarea secretului corespondenței, instanța a decis, în acord cu parchetul, că nu avea legătură cu obiectul dosarului penal și că datele publicate pe rețele sociale erau publice.

În cauză a fost emis și un ordin de protecție de către instanța de judecată.

Hotărârea CEDO: Curtea a analizat, în primul rând, în ce măsură modul în care au fost respectate regulile de procedură interne și puse în aplicare mecanismele dreptului penal prevăzute de Codul penal și Legea 217/2003, au fost deficitare astfel încât să conducă la încălcarea obligațiilor pozitive ale statului.

CEDO a constatat încălcarea articolului 3 din Convenție deoarece deși cadrul juridic existent oferea o formă de protecție, aceasta a intervenit după faptele violente și nu a fost de natură să conducă la remedierea curențelor anchetei: autoritățile nu au abordat faptele din perspectiva violenței domestice, faptele fiind analizate de parchet din perspectiva violențelor între particulari, fără să țină cont de agravanta privind violența domestică; specificul violenței domestice nu a fost luat în calcul în ancheta penală; concluzia instanței în sensul în care amenințarea cu moartea nu era suficient de gravă nu poate avea un efect disuasiv cu privire la un fenomen atât de grav precum violența domestică; nu au fost administrate probe de natură să conducă la clarificarea originii leziunilor reclamantei (audierea vecinilor, de exemplu, confruntarea martorilor).

Curtea a constatat, de asemenea, încălcarea articolului 8 din CvEDO deoarece susținerile sale că fostul ei soț i-a interceptat, consultat și salvat în mod necorespunzător comunicațiile electronice nu au fost examinate pe fond de către autoritățile naționale. Nu au efectuat acte de procedură în vederea strângerii probelor care să stabilească realitatea faptelor sau caracterizarea juridică a acestora. Curtea consideră că autoritățile au dat dovadă de formalitate excesivă în respingerea oricărei legături cu actele de violență domestică pe care reclamantul le-a adus deja la cunoștință și că astfel nu au luat în considerare diferitele forme care pot lua violența domestică.

Principalele probleme care au condus la condamnări ale României au fost:

- lipsa unei anchete efective cu privire la acuzații de violență domestică deoarece probatoriul administrat în cauză nu a ținut cont de specificul acestui tip de violență - de obicei are loc în intimitate - fără martori direcți;
- durata foarte mare a anchetei și lipsa acordării unor despăgubiri;
- lipsa analizei riscului de repetare a violenței împotriva copiilor și decizia de returnare a lor în Italia, la tatăl agresor;
- abordarea formalistă a autorităților cu privire la susțineri de încălcare a secretului corespondenței din partea fostului soț și neanalizarea acestei acuzații în contextul violenței fizice și psihice reclamante de victimă.
- reținerea circumstanței provocării pentru a justifica violențele din partea soțului.

Subiectul violenței domestice și a modului în care autoritățile gestionează astfel de situații ar putea face obiectul unor hotărâri CEDO în viitorul apropiat, având în vedere cauzele recente comunicate Guvernului României pentru a formula observații. Pe scurt, aceste cauze privesc:

- o cauză privește abuzurile fizice și psihologice la care ar fi fost supusă reclamanta de către soț, dovedite prin expertize medico-legale și psihologice. Plângerea penală depusă în 2018 era în desfășurare în 2021, iar reclamanta obținuse și 2 ordine de protecție pentru ea și copiii ei. Întrebările adresate Guvernului României se referă la respectarea obligațiilor pozitive ale statului și efectuarea unei anchete efective apte să identifice și să pedepsească autorul, precum și dacă au fost luate măsuri de protecție adecvate pentru a evita riscul de repetare a faptelor din partea soțului, în special în condițiile în care acesta

susținea că soțul nu respectă ordinele de protecție. CEDO adresează Guvernului și o întrebare referitoare la o eventuală discriminare bazată pe sex¹²¹.

- o a doua cauză privește abuzurile fizice, amenințările și lipsirea de libertate la care ar fi fost supusă reclamanta. Ancheta penală cu privire la violențele fizice era pe rol din 2015, iar cu privire la lipsire de libertate și amenințare cauza fusese clasată din lipsă de probe. Întrebările adresate Guvernului sunt referitoare la eficacitatea anchetei și a modului în care au fost aplicate mecanismele de drept penal pentru a o proteja pe reclamantă de rele tratamente precum și referitoare la o eventuală discriminare a femeilor cu referire la dosarele de violență domestică¹²²

b. Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei – stadiul executării și cerințe specifice

Punerea în executare a hotărârilor CEDO în cauzele Bălșan¹²³ și Buturugă¹²⁴ se află pe rolul Comitetului de Miniștri, fiind în curs de supraveghere. Până la data publicării acestui studiu, nu era disponibil un Plan de acțiune al Guvernului României cu privire la cauza Buturugă. În ceea ce privește cauza Bălșan, ultima analiză a Comitetului de Miniștri a avut loc în octombrie 2020, iar concluziile analizei la acel moment, sunt următoarele:

- Comitetul a luat act de acțiunea cuprinzătoare întreprinsă pentru a consolida sistemul de măsuri de protecție și creșterea ulterioară a numărului de măsuri aplicate; s-a arătat îngrijorat, totuși, de faptul că nerespectarea acestor măsuri rămâne o problemă și a invitat autoritățile să finalizeze această acțiune conform planificării, prin instituirea sistemului de monitorizare electronică prevăzut pentru a spori respectarea acestor măsuri și prin asigurarea faptului că acesta devine rapid operațional;
- Comitetul a remarcat cu interes eforturile autorităților care vizează extinderea rețelei și a gamei de servicii de sprijin centrate pe violența domestică, în special adăposturile pentru femei, și a luat notă de concluzia acestora că sunt acum suficiente pentru a satisface cererea actuală; a considerat, totuși, că sunt necesare mai multe informații pentru a evalua dacă deficiențele evidențiate în hotărâre au fost pe deplin soluționate; prin urmare, a invitat autoritățile să precizeze modul în care s-au asigurat că serviciile existente răspund

¹²¹ CEDO, P. c. României, cauza nr. 36049/21, comunicată la data de 25.03.2022.

¹²² CEDO, C.V. c. României, nr. 22331/20, comunicată la data de 28.01.2023.

¹²³ [https://hudoc.exec.coe.int/#{%22fulltext%22:\[%22b%C4%83%C8%99an%22\],%22execdocumenttypecollection%22:\[%22CEC%22\],%22execidentifier%22:\[%22004-47601%22\]}](https://hudoc.exec.coe.int/#{%22fulltext%22:[%22b%C4%83%C8%99an%22],%22execdocumenttypecollection%22:[%22CEC%22],%22execidentifier%22:[%22004-47601%22]})

¹²⁴ [https://hudoc.exec.coe.int/#{%22execidentifier%22:\[%22004-55605%22\]}](https://hudoc.exec.coe.int/#{%22execidentifier%22:[%22004-55605%22]})

nevoilor actuale în ceea ce privește distribuția geografică și sunt accesibile și femeilor din zonele rurale și mai îndepărtate. A solicitat autorităților să asigure funcționarea adecvată și corectă a rețelei existente de servicii de sprijin și orice extindere viitoare care s-ar putea dovedi necesară;

- Comitetul le-a solicitat, de asemenea, să aducă dispozițiile de drept penal substanțiale și procedurale relevante în deplină conformitate cu cerințele Convenției, astfel cum sunt stabilite în jurisprudența Curții. Cerința se referă la aducerea în acord a definiției din Codul penal cu cerințele Convenției de la Istanbul și la posibilitatea de împăcare, fiind contrară CEDO lăsarea anchetei penale cu privire la actele de violență domestică să depindă doar de voința victimei. În plus, prin analiza efectuată de Secretariatul Comitetului de Miniștri, s-a cerut un studiu concludent cu privire la (i) criteriile utilizate de procurori pentru a deschide anchete penale din oficiu pentru agresiune asupra membrilor familiei și pentru a decide continuarea acestora atunci când victimele își retrag plângerea inițială și (ii) numărul de urmăriri penale din oficiu introduse în ultimii cinci ani pentru astfel de acte.
- a considerat că este nevoie de mai mult pentru a se asigura că funcționarii din tot sistemul de justiție asigură pe deplin aplicarea protecției penale împotriva violenței domestice prin investigații și proceduri eficiente care protejează drepturile victimelor și respectă demnitatea umană a acestora. În analiză s-a considerat că ar putea fi util ca autoritățile să ia în considerare măsuri mai direcționate, cum ar fi înființarea de unități specializate în cadrul poliției pentru a gestiona cazurile de violență împotriva femeilor. Acest lucru a fost făcut de unele state membre pentru a îmbunătăți eficacitatea investigațiilor privind infracțiunile împotriva membrilor grupurilor vulnerabile.

I.V.1.2. Alte state membre ale Consiliului Europei

a. Hotărâri CEDO

În privința cauzelor CEDO împotriva altor state, am identificat și redat drepturile și garanțiile recunoscute victimelor, fără a rezuma fiecare cauză. După cum se va vedea, unele dintre cauze sunt similare cu cele împotriva României, iar altele se referă la drepturi și garanții recunoscute

victimelor violenței domestice care încă nu au făcut obiectul unor hotărâri ce privesc România, însă sunt pe deplin aplicabile și procedurilor din România conform principiilor stabilite de Curte.

Problema violenței domestice - care poate lua diverse forme: de la violență fizică la sexuală, economică, emoțională, cibernetică sau verbală – depășește situația unui caz individual. Aceasta este o problemă generală care afectează toate statele membre și care nu apare întotdeauna în sfera publică deoarece are loc în sfera privată și afectează diverși membri ai familiei, deși marea majoritate a victimelor sunt femei¹²⁵.

ARTICOLUL 2 - DREPTUL LA VIAȚĂ

Obligațiile pozitive ale Statului ce decurg din articolul 2 (dreptul la viață) în materie de violență domestică sunt expuse în detaliu în multe cauze¹²⁶ și pot fi rezumate astfel:

- Statele au obligația de a avea **legislație penală efectivă care să împiedice comiterea unor infracțiuni împotriva persoanelor**, precum și **mecanisme de punere în aplicare a legii care să prevină, înlăture și pedepsească încălcarea legii penale**¹²⁷. Această obligație nu poate fi interpretată în sensul impunerii unei obligații imposibile sau disproportionale.
- Pentru a determina dacă obligația pozitivă a statelor intră în joc, trebuie ca: **1) autoritățile să fi știut sau să fi trebuit să știe la momentul respectiv despre 2) existența unui risc real și imediat la adresa vieții unei persoane din partea unei alte persoane 3) și să nu fi au reușit/să fi eșuat în a lua măsurile pe care le aveau la îndemână, în mod rezonabil, pentru a evita ca acel risc să se producă**¹²⁸;
- în materie de violență domestică, regulile privind ”*existența unui risc real și imediat la adresa vieții*” trebuie să fie adaptate în contextul particular al violenței domestice, fiind necesar a fi **luate în calcul riscul de recidivă a violențelor și caracterul succesiv al episoadelor**. Luarea în calcul a contextului specific și dinamicii violenței domestice presupune următoarele:

¹²⁵ CEDO, Kurt c. Austriei, Marea Cameră, cauza nr. 62903/15, CEDO, Volodina c. Rusiei, cauza nr. 41261/17

¹²⁶ CEDO, Kurt c. Austriei, Marea Cameră, cauza nr. 62903/15, CEDO, Talpis c. Italiei, cauza nr. 41237/14, CEDO, Y c. Bulgariei, cauza nr. 9077/18, CEDO, Landi c. Italiei, cauza nr. 10929/19

¹²⁷ CEDO, Kontrova c. Slovaciei, cauza nr. 7510/04

¹²⁸ CEDO, Opuz c. Turciei, cauza nr. 33401/02

1. Statul trebuie să **răspundă imediat** cazurilor de violență domestică. Lipsa reacției imediate din partea Statului la reclamații/plângeri privind violența domestică conduce la ineficacitatea ei și la crearea unei situații de nepedepsire și riscul repetării actelor de violență. Atunci când au de-a face cu cazuri de violență domestică, CEDO cere ca Statul să dea dovadă de o diligență specială.
2. Statul trebuie să facă o **analiza de risc autonomă, proactivă și cuprinzătoare**.
 - Termenii "autonom" și "proactiv" se referă la cerința ca autoritățile să nu se bazeze strict pe percepția victimei asupra riscului, ci să o completeze cu propria analiză. Astfel, știind situația psihologică excepțională în care se regăsesc victimele violenței domestice, ține de obligația autorităților care examinează cauza să pună întrebările relevante cu scopul de a obține toate informațiile relevante, inclusiv prin cooperarea cu alte autorități.
 - Nicio analiză de risc sau decizie cu privire la măsurile care trebuie luate nu trebuie să se bazeze doar pe declarațiile victimei.
 - Declarațiile victimei constituie o bază de pornire, însă acestea nu elimină obligația autorităților de a aduna și de a analiza ele însele faptele de violență domestică.
 - Caracterul cuprinzător al analizei de risc se referă la utilizarea unor liste de verificare standardizate care indică factori de risc specifici și care au fost dezvoltate pe baza unor analize criminologice profunde și a unor bune practici în materie de violență domestică, împreună cu analiza autorităților însărcinate cu implementarea legislației privind violența domestică.
 - Formarea autorităților însărcinate cu implementarea este importantă.
 - Analiza de risc trebuie să ia în calcul toate potențialele victime (directe sau indirecte), iar nivelul de risc poate fi diferit pentru fiecare dintre aceste victime.
 - În cauzele de violență domestică ciclicitatea este o regulă, adeseori cu creșterea în intensitate și pericol odată cu trecerea timpului. Așadar pericolul imediat se referă la orice situație de violență domestică în care riscul de a face rău este iminent sau s-a materializat deja și riscă să se întâmple din nou. Aceste date disponibile despre manifestările violenței

domestice trebuie să fie luate în calcul de autorități, chiar și după emiterea ordinului de protecție.

3. Statul trebuie **să ia măsuri operaționale** odată ce autoritățile au stabilit că există un risc real și imediat la adresa vieții unuia sau mai multor persoane care să fie rapide și apte să prevină și să protejeze împotriva riscului.
 - Legea trebuie să dea autorităților un număr suficient de măsuri din care să aleagă.
 - Trebuie să existe o coordonare între diversele servicii/autorități ceea ce include schimbul de informații rapid între diverșii actori (poliție, parchet, instanțe de judecată, protecția copilului, servicii sociale, școli).
 - CEDO consideră că programele de terapie/tratament pentru agresori sunt necesare.
 - Atunci când iau măsuri, autoritățile trebuie să țină cont de diversele interese contrare, respectiv dreptul victimei la respectarea vieții și integrității sale fizice și asigurarea respectării altor drepturi ale persoanei acuzate (articolele 5 și 8 din CvEDO).
 - Natura și gravitatea riscului ce derivă din analiza de risc vor fi întotdeauna extrem de importante în punerea în balanță a intereselor divergente.

Pentru a exemplifica aceste cerințe ale CEDO, redăm mai jos, **câteva exemple din jurisprudență:**

- Autoritățile au știut sau ar fi trebuit să știe despre riscul la viața unei persoane în situația unor violente repetate ale soțului asupra mamei soției și soției – loviri care au cauzat vătămări grave, accidentarea intenționată cu mașina, amenințări cu moartea, hărțuire – anchetele penale deschise fiind ulterior închise ca urmare a retragerii plângerilor penale sau finalizate cu amenzi. Deși autoritățile (poliție și parchet) știau despre violențele domestice atât asupra mamei, cât și asupra soției și au fost informate de către mamă cu privire la amenințările cu moartea, faptele fiind suficient de grave încât să atragă aplicarea unor măsuri preventive, acestea nu au luat nicio măsură . Așadar, având în

vedere istoricul de violență domestică dinainte de uciderea mamei, se poate concluziona că autoritățile ar fi putut să prevadă că riscul ca mama să fie ucisă¹²⁹.

- Evaluare a riscului autonomă, proactivă și exhaustivă din partea poliției, cu luarea în calcul a contextului particular al cauzelor de violență domestică și lipsa măsurilor din partea procurorilor care aveau obligația de a analiza propunerile poliției de aplicare a unor măsuri preventive. Lipsa unei intervenții active din partea autorităților și neluarea în calcul a dinamicii violenței domestice de către parchet¹³⁰.
- Ordin de protecție și Ordin de protecție provizoriu emise, informații din partea victimei privind deținerea de către agresor a unei arme, atitudine violentă, nervoasă și obsesivă la adresa soției, hărțuire – doar pe baza acestor date, poliția trebuia să știe despre riscul asupra vieții reclamantei. Nu au fost luate măsuri eficiente, iar victima a fost ucisă de soț¹³¹.
- Lipsa analizei privind riscul asupra vieții victimei într-o manieră autonomă, proactivă și cuprinzătoare deoarece nu au fost luați în calcul factori declanșatori ai violenței cum sunt: dependența de alcool, gelozia patologică, percepția victimei asupra riscului real, clasificând incidentele ca ”*altercație minoră în familie*”¹³².
- Lipsa informării autorităților cu privire la violența domestică, anterior atacului din partea soțului. Autoritățile nu știau, deci nici nu aveau obligația de a lua măsuri¹³³.
- Uciderea fiului reclamantei și tentativa de omor comise asupra sa. CEDO a constatat în special că, omitând să ia măsuri prompte cu privire la plângerea formulată de reclamantă, autoritățile italiene au făcut ca plângerea să fie lipsită de orice efect, creând o situație de impunitate care a favorizat reparația actelor de violență ce au condus ulterior la comiterea tentativei de omor asupra reclamantei și la decesul fiului acesteia. În speță, reclamanta a fost audiată după 7 luni de la data formulării plângerii, nu s-a emis ordin de protecție, iar reclamanta era hărțuită telefonic de către soț, în timp ce locuia într-un adăpost pentru victimele violenței domestice. Autoritățile din Italia au intervenit de 2 ori în noaptea în care s-a întâmplat tragedia și puteau să verifice în timp real istoricul

¹²⁹ CEDO, Opuz c. Turciei, cauza nr. 33401/02

¹³⁰ CEDO, Landi c. Italiei, cauza nr. 10929/19

¹³¹ CEDO, Y și alții c. Bulgariei, cauza nr. 9077/18

¹³² CEDO, Tkheldize c. Georgiei, cauza nr. 33056/17

¹³³ CEDO, Teršana c. Albaniei, cauza nr. 48756/14

persoanei acuzate deci, autoritățile ar fi trebuit să știe că acesta reprezenta un risc real la adresa vieții reclamantei¹³⁴.

- Lipsa totală a unei analize cu privire la comportamentul pretinsului agresor, în ciuda plângerilor depuse de către soție. Autoritățile s-au concentrat doar pe anchetarea penală a acestuia, fără să acorde nicio importanță contextului de violență domestică și dinamicii acestui fenomen. Poliția nu a acordat nicio atenție amenințărilor cu moartea reclamate de victimă care, împreună cu incidentul referitor la tăierea anvelopelor mașinii victimei ar fi putut atenționa autoritățile cu privire la riscurile viitoare. Amenințările cu moartea trebuie să fie întotdeauna luate în considerare în contextul violenței domestice¹³⁵.
- ”Imediat” trebuie înțeles din momentul în care le este adusă la cunoștință situația de violență domestică¹³⁶.
- Există o obligatie a statului de a continua ancheta în cazul în care sunt retrase plângerile penale pentru violență domestică în cazuri în care viața persoanei este pusă în pericol. Cu cât infracțiunea în cauză este mai serioasă sau riscul de repetare a faptelor mai mare, cu atât este mai necesar ca autoritățile să continue ancheta cu privire la plângerile penale depuse, chiar în situația în care victimele își retrag plângerea¹³⁷.
- Clasarea plângerii reclamantei, fără efectuarea niciunui act de anchetă și fără ca reclamanta sau membrii familiei sale să fie audiați, doar bazându-se pe retragerea plângerii reclamantei și fără a lua în calcul că nu fusese un singur episod de violență, ci reclamanta era amenințată încontinuu și fusese și victimă a violenței fizice. Tentativă de omor. Lipsa reacției imediate și a unei analize de risc autonome, proactive și complete în prezența unor indicii de violență domestică ce indicau un risc real și imediat la viața soției¹³⁸.
- Lipsa unor măsuri – preventive (reținere/arestare), ordin de protecție, alte măsuri restrictive prevăzute de lege – deși autoritățile aveau date privind amenințările verbale, cu cuțitul sau cu o armă, hărțuirea. Lipsa oricărei analize a autorităților cu privire la riscul acestor amenințări asupra vieții mamei reclamantei¹³⁹.

¹³⁴ CEDO, Talpis c. Italiei, cauza nr. 41237/14

¹³⁵ CEDO, Y și alții c. Bulgariei, cauza nr. 9077/18

¹³⁶ CEDO Y și alții c. Bulgariei, cauza nr. 9077/18, CEDO Talpis c. Italiei, cauza nr. 4123/14

¹³⁷ CEDO, Opuz c. Turciei, cauza nr. 33401/02

¹³⁸ CEDO, Landi c. Italiei, cauza nr. 10929/19

¹³⁹ CEDO, Opuz c. Turciei, cauza nr. 33401/02

- Neutilizarea posibilității prevăzute de dreptul intern de a izola persoana acuzată într-un centru de reabilitare¹⁴⁰.

Obligațiile de anchetă efectivă (procedurale) ale Statului presupun, pe de o parte ca autoritățile să ancheteze din oficiu de îndată ce informația cu privire la decesul cuiva în condiții suspecte sau punerea în pericol a vieții cuiva le-a fost adusă la cunoștință.

Decizia cu privire la eficacitatea unei anchete depinde de circumstanțele cauzei și nu poate fi redusă la o listă de verificare, însă sunt anumite standarde stabilite de către CEDO: sunt luate în calcul durata anchetei raportat la complexitatea cauzei, perioadele de inactivitate, probele administrate sau care ar fi trebuit administrate.

Această obligație presupune, **pe de o parte obligația de anchetă ulterioară săvârșirii faptelor cu privire la inacțiunea autorităților** - care știau sau ar fi trebuit să știe - despre situația de violență domestică și tragerea lor la răspundere, dacă este cazul. Nu este nevoie în toate cazurile de anchetă penală, poate fi și un alt tip de anchetă¹⁴¹.

Cu toate acestea, în anumite circumstanțe excepționale, doar o anchetă penală ar putea să răspundă cerințelor unei anchete efective: când viața unei persoane a fost luată sau pusă în pericol din pricina conduitei unei autorități care nu constituie o eroare de judecată sau nepăsare¹⁴².

Pe de altă parte, atunci când o persoană a decedat sau a suferit leziuni care i-au pus viața în pericol în circumstanțe suspecte, Statul are obligația realizării unei anchete efective cu privire la circumstanțele în care s-a produs, și tragerea la răspundere a persoanelor responsabile.

- Ancheta trebuie să fie capabilă să (de natură să) stabilească cauza leziunilor și să identifice persoanele responsabile cu scopul de a-i trage la răspundere¹⁴³.
- Atunci când există informații cu privire la posibilitatea ca violențele să fie făcute în cadrul unei violențe domestice, o diligență specială este cerută din partea autorităților¹⁴⁴ (par. 92).

¹⁴⁰ CEDO, Tkheldize c. Georgiei, cauza nr. 33056/17

¹⁴¹ CEDO, Kotilainen c. Finlandei, cauza nr. 62439/12.

¹⁴² CEDO, Zinatullin c. Rusiei, cauza nr. 10551/10, CEDO, Tkheldize c. Georgiei, cauza nr. 33056/17

¹⁴³ CEDO, Mustafa Tunc și Fecire Tunc c. Turciei; cauza nr. 24014/05

¹⁴⁴ CEDO, Volodina c. Rusiei, cererea nr. 41261/17

- Există o cerință de **rapiditate în anchetă, aceasta fiind considerată esențială în menținerea încrederii publice cu privire la aplicarea legii și toleranța** autorităților cu privire la acțiuni contrare legii.
- Familia victimei (decedate) trebuie să aibă **acces la anchetă** în vederea garantării drepturilor lor legitime.

Pentru a exemplifica aceste cerințe ale CEDO, redăm mai jos, câteva **exemple din jurisprudența CEDO:**

- în ciuda plângerilor penale depuse pentru a ancheta, nu au fost primite informații din dosarul de către reclamantă, procurorul a confirmat primirea corespondenței acesteia după 2 ani și nu au fost luate nici măcar măsuri disciplinare. În plus, polițiștii nu au beneficiat de formare cu privire la violența domestică și modalitatea în care ar trebui să răspundă acesteia¹⁴⁵.
- atac cu acid asupra victimei și lipsa unei anchete efective din partea autorităților. CEDO a ținut cont, în analiză, de rapoartele naționale și internaționale cu privire la fenomenul foarte răspândit al violenței domestice în Albania. În ancheta efectuată au lipsit: determinarea substanței folosite pentru atac (expertiză chimică, toxicologică a recipientului sau hainelor victimei), informarea victimei cu privire la procedură a lipsit cu desăvârșire, fiind în imposibilitate de a primi despăgubiri sau de a contesta actele din dosar. Nimeni nu a fost identificat ca autor al atacului și cauza a fost clasată¹⁴⁶.
- deficiențe în sistemul național de protecție a vieții persoanelor față de criminalii periculoși identificați ca atare de către autorități (persoană căreia i s-a recomandat tratament psihiatric și care a fost deținută ca urmare a amenințărilor cu moartea la adresa soției și copilului), inclusiv în ceea ce privește sistemul legislativ și mecanismele pe care autoritățile le au la dispoziție¹⁴⁷.

¹⁴⁵ CEDO, A și B Georgiei, cauza nr. 73975/16

¹⁴⁶ CEDO, Teršana c. Albaniei, cauza nr. cauza nr. 48756/14

¹⁴⁷ CEDO, Branko Tomasic și alții c. Croației, cauza nr. 46598/06

ARTICOLUL 3 CEDO – INTERZICEREA TORTURII ȘI A TRATAMENTELOR INUMANE ȘI DEGRADANTE

Interdicția prevăzută în art. 3 este una absolută, nicio derogare nu este posibilă, nici chiar în cazuri de terorism, crimă organizată, comportamentul persoanei etc.

Pentru a fi în prezența art. 3, tratamentul trebuie să atingă **un prag minim de gravitate** care depinde de natura și contextul tratamentului, durata, efectele fizice și psihice asupra sa, de sexul victimei și de relația dintre autor și victimă.

În materie de violență domestică, CEDO consideră că:

- **violența fizică și impactul psihologic constituie aspecte importante ale violenței domestice**¹⁴⁸.
- **Suferința morală cauzată de frică și stres, frica de noi agresiuni pot fi suficient de grave pentru a atinge pragul minim de gravitate** prevăzut de articolul 3¹⁴⁹.
- analiză de risc trebuie să îndeplinească aceleași condiții ca și în cazul articolului 2 și trebuie să **țină cont de contextul special al violenței domestice** și de următoarele elemente: **alte antecedente ale comportamentului violent** al persoanei acuzate, **escaladarea** violenței și transformarea ei într-o **violență continuă**, **cererile repetate ale victimei prin apelarea numerelor de urgență**
- trebuie luate **măsuri operaționale preventive, adecvate și proporționale cu riscul rezultat.**
- trebuie să existe **posibilitatea pentru autorități să considere comportamentul în integralitatea lui, condiție esențială pentru o abordare sistemică a fenomenului violenței domestice**¹⁵⁰.

Pentru a exemplifica aceste cerințe ale CEDO, redăm mai jos, **câteva exemple din jurisprudență:**

- lovituri în cap cu casca de motocicletă, entorsă în zona parietală, contuzie la umăr, amenințări repetate din partea persoanei acuzate care au făcut-o să se teamă de alte

¹⁴⁸ CEDO, Valiulienė c. Lituaniei, cauza nr. 33234/07

¹⁴⁹ CEDO, Eremia și alții c. Republicii Moldova, cauza nr. 3564/11, CEDO, T.M. și C.M. c. Republicii Moldova, cauza nr. 26608/11.

¹⁵⁰ CEDO, Tunikova și alții c. Rusiei, cauza nr. 55974/16; CEDO, Galovici c. Croației, cauza nr. 45512/11.

violente, temeri care rezultă din plângerile depuse în acest sens la poliție, supravegherea deplasărilor sale de către agresor, amenințări cu moartea la adresa copiilor, hărțuirea ei în fața domiciliului, sentimente de anxietate și de neputință ca urmare a lipsei de protecție din partea autorităților se încadrează în art. 3 din CvEDO¹⁵¹.

- poliția a răspuns imediat celor două plângeri formulate de reclamantă și au intervenit imediat, însă procurorii, deși informați, nu au dispus măsura de protecție cerută de poliție și nu au desfășurat o anchetă efectivă și rapidă, având în vedere că 7 ani după ce au fost sesizate cu primele fapte dosarul era încă în primă instanță și ulterior au mai avut loc și alte incidente¹⁵².
- nu s-a luat în calcul dinamica violenței domestice care ar fi impus o intervenție activă din partea procurorilor sau instanței de judecată: plângerile ei penale au fost considerate a fi succinte, fără detalii, copiii nu au fost audiați, deși existau date cu privire la violențele asupra lor, instanța de judecată sesizată cu cererea de protecție a considerat că era în situația unui ”conflict tipic între cei doi parteneri aflați în proces de separare” care nu impunea luarea unor măsuri¹⁵³.

În ceea ce privește obligațiile procedurale ale statului în cauzele ce implică rele tratamente, în mod similar cu articolului 2, acestea presupun **anchetă rapidă și aprofundată**, aplicabilă **întregii proceduri**, inclusiv în fața instanțelor de judecată; necesitatea **luării în calcul a dinamicii violenței domestice**, astfel încât ancheta să fie efectivă și fără întârzieri inutile.

Pentru a preveni fapte similare pe viitor, pentru a nu lăsa impresia de toleranță asupra faptelor de acest gen și pentru a menține încrederea justițiabililor în justiție, **statul nu trebuie să lase acest tip de fapte nepedepsite**.

În ancheta privind violențe împotriva femeilor, **autoritățile trebuie să țină cont de situația de precaritate și vulnerabilitate particulară a acestora, morală, fizică sau materială și să aprecieze asupra faptelor în cel mai scurt timp**.

Pentru a exemplifica aceste cerințe ale CEDO, redăm mai jos, câteva exemple din jurisprudența CEDO:

¹⁵¹ CEDO, De Giorgi c. Italiei, cauza nr. 23735/19

¹⁵² CEDO, De Giorgi c. Italiei, cauza nr. 23735/19

¹⁵³ CEDO, De Giorgi c. Italiei, cauza nr. 23735/19

- mai multe anchete penale cu privire la plângerile privind agresiuni, hărțuire, amenințări și rele tratamente – toate în context de violență domestică, erau fie prescrise, fie în curs de cercetare, mulți ani după evenimente, ca urmare a pasivității autorităților. CEDO consideră că în cazul violențelor împotriva femeilor, instanțele naționale trebuie să țină cont de situația de precaritate și vulnerabilitate a victimei și să decidă în cel mai scurt timp. În speță, agresorul a beneficiat de impunitate pentru marea majoritate a faptelor deoarece erau infracțiuni minore care se prescriau rapid¹⁵⁴.
- amenințarea cu moartea din partea partenerului care nu au fost anchetate de către autorități. CEDO a considerat că art. 3 acoperă toate formele de violență domestică, inclusiv amenințările cu moartea, fiind așadar obligatia statului să ancheteze. Acestea constituie o formă de violență psihologică¹⁵⁵ care poate atinge pragul minim de gravitate al articolului 3.

ARTICOLUL 14 – DISCRIMINARE A FEMEILOR VICTIME A VIOLENȚEI DOMESTICE – DISCRIMINARE DE GEN

Într-o cauză împotriva Turciei¹⁵⁶ CEDO a considerat că violența domestică este o formă de discriminare împotriva femeilor. **Eșecul Statului de a proteja femeile împotriva violenței domestice încalcă dreptul lor la protecție egală**. Eșecul nu trebuie să fie intenționat. În analiză, CEDO ia în calcul toleranța autorităților - pasivitatea generală și discriminatorie a autorităților judiciare, chiar neintenționată - față de violența domestică, precum și lipsa funcționării remediilor existente (ineficacitatea lor, în ciuda existenței în lege).

Această constatare a fost făcută ulterior și în cauzele:

- Talpis c. Italiei - deși autoritățile știau despre violențele soțului, nu au anchetat faptele timp de 7 luni și nicio măsură de protecție nu a fost luată;
- în cauza Y și alții c. Bulgariei, CEDO rezumă **principiile generale** aplicabile în privința discriminării în materia violenței domestice, principii stabilite în cauza Volodina c. Rusiei:

¹⁵⁴ CEDO, M.S. c. Italiei, cauza nr. 32715/19

¹⁵⁵ CEDO, De Giorgi c. Italiei, cauza nr. 23735/19

¹⁵⁶ CEDO, Opuz c. Turciei, cauza nr. 33401/02

- Un tratament diferit aplicat unor persoane aflate în situații similare este discriminatoriu dacă nu are o justificare obiectivă și rezonabilă;
- O politică generală care are efecte disproporționate cu privire la un anumit grup poate fi discriminatorie chiar dacă nu este îndreptată în mod conștient asupra acelui grup sau nu există intenție în acest sens. Discriminarea poate rezulta și dintr-o situație de fapt;
- Violența împotriva femeilor, inclusiv violența domestică, este o formă de discriminare împotriva femeilor. Eșecul statului în a proteja femeile de o astfel de violență, indiferent dacă este intenționată sau nu, încalcă dreptul lor la protecție egală din partea legii;
- O diferență de tratament cu scopul de a asigura egalitatea între sexe poate fi justificată sau chiar cerută;
- Odată ce reclamantul a arătat că există o diferență de tratament, Statul are obligația de a arăta că tratamentul diferit este justificat. Este un fapt stabilit că violența domestică afectează femeile în mod disproporționat, prin urmare sarcina probei îi revine Statului care trebuie să arate care sunt măsurile de remediere luate pentru a rezolva acest dezavantaj care rezultă din sexul persoanei;
- Dovezile care pot conduce la inversarea sarcinii probei pot varia și pot avea ca sursă: rapoarte ale ONG-urilor, CEDAW, date statistice ale autorităților sau instituțiilor de învățământ care arată că i) violența domestică le afectează în principal pe femei și ii) atitudinea generală a autorităților care se manifestă prin felul în care femeile sunt tratate de poliție atunci când raportează cazuri de violență domestică, pasivitatea instanțelor de judecată/parchetelor;
- Dacă există o prejudecată structurală și răspândită, atunci reclamantul nu trebuie să arată că el, ca individ, a fost victima discriminării.

b. Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei – executarea hotărârilor CEDO

Am analizat câteva dintre măsurile generale luate sau propuse Comitetului de Miniștri de statele împotriva cărora au fost pronunțate hotărâri CEDO, măsuri care să răspundă încălcărilor constatate ale Convenției.

De exemplu, în **Croația**¹⁵⁷ au fost adoptate Strategii naționale împotriva violenței în familie pentru perioadele 2011-2016 și 2017 – 2022. A fost stabilit un Protocol de Răspuns la Violența Domestică, pe baza datelor și statisticilor colectate pe parcursul anului 2018. A fost înființată o echipă națională de prevenire și combatere a violenței în familie. Este compusă din membri ai sistemului judiciar, ai organelor de urmărire penală și ai ministerelor. Acesta ar trebui să monitorizeze implementarea politicilor naționale de combatere a violenței în familie și să îndrume 21 de echipe regionale în activitatea lor, oferind asistență de specialitate autorităților locale relevante. S-au intensificat eforturile pentru a oferi victimelor posibilitatea de a obține locuințe finanțate de stat.

Amendamentele din 2011 și 2015 la Codul penal au introdus o definiție a infracțiunii de violență în familie și infracțiuni legate de familie de o gravitate deosebită și au introdus noi măsuri de protecție împotriva autorilor infracțiunilor în familie, cum ar fi tratamentul psihologic și social obligatoriu, ordine de restricție, scoatere din gospodărie și supraveghere ca urmare a eliberării din închisoare. Legea privind probațiunea din 2018 prevede o obligație pentru ofițerii de probațiune pregătiți corespunzător de a evalua riscurile de recidivă înainte de reintegrarea făptuitorilor în societate. Aceștia pot interveni în fiecare etapă a procedurii penale și pot oferi recomandări cu privire la cel mai potrivit tip de sancțiune și/sau măsură de securitate. După pronunțare, ei monitorizează implementarea măsurilor de securitate impuse și pregătesc programe individuale de prevenire. Aceștia intervin și după eliberarea făptuitorului din închisoare pentru o perioadă de trei ani, care poate fi prelungită cu un an suplimentar.

În plus, a fost întărită supravegherea tratamentului psiho-social impus în procedurile contravenționale. În cazul lipsei de experți autorizați în spitalele penitenciare, tratamentul psihiatric obligatoriu poate fi asigurat în spitalele obișnuite. Executarea amenzilor aplicate în procedura contravențională este monitorizată printr-un sistem electronic de date personalizat.

În **Italia**¹⁵⁸, ca urmare a 4 hotărâri CEDO privind violența domestică, au fost implementate și continuă să fie implementate o serie de măsuri de luptă împotriva violenței domestice adresate tuturor actorilor implicați: modificări legislative, strategii naționale și de monitorizare, colectare

¹⁵⁷[https://hudoc.exec.coe.int/#{%22fulltext%22:\[%2246598/06%22\],%22execdocumenttypecollection%22:\[%22CEC%22\],%22execidentifier%22:\[%22004-10317%22\]}](https://hudoc.exec.coe.int/#{%22fulltext%22:[%2246598/06%22],%22execdocumenttypecollection%22:[%22CEC%22],%22execidentifier%22:[%22004-10317%22]})

¹⁵⁸[https://hudoc.exec.coe.int/#{%22fulltext%22:\[%22talpis%22\],%22execdocumenttypecollection%22:\[%22CEC%22\],%22execidentifier%22:\[%22004-47825%22\]}](https://hudoc.exec.coe.int/#{%22fulltext%22:[%22talpis%22],%22execdocumenttypecollection%22:[%22CEC%22],%22execidentifier%22:[%22004-47825%22]})

de date, analiză de risc care poate fi folosită în orice moment al procedurii (risc de repetare, risc de escaladare), servicii de suport, dezvoltarea capacității judecătorilor și procurorilor de a se ocupa de aceste cazuri (bune-practici, soluții eficiente, training). O parte dintre aceste măsuri au fost împărtășite în cadrul unuia dintre Focus Grupurile organizate în cadrul acestui proiect (Cap. VI.5).

IV. 2. SISTEMUL CONVENȚIEI DE LA ISTANBUL

I.V.2.1. Cerințele Convenției de la Istanbul

Articolul 3 lit. b al Convenției de la Istanbul definește violența domestică ca fiind *”toate acțiunile de violență fizică, sexuală, psihologică sau economică, care survin în familie sau în unitatea domestică sau între foștii sau actualii soți sau parteneri, indiferent dacă agresorul împarte sau a împărțit același domiciliu cu victima”*.

Violența de gen împotriva femeilor înseamnă violența care *”este direcționată împotriva unei femei pentru că ea este o femeie sau care afectează femeile în mod disproporționat”* (art. 3 lit. d).

Printre cerințele Convenției de la Istanbul se regăsesc: măsuri legislative de incriminare a violenței psihologice, urmării (stalking), violenței fizice. De asemenea, Convenția conține o serie de obligații de educație, formare, colectare date, finanțare, prevenție, tratament, servicii de asistență, crearea de adaposturi, plata unor despăgubiri civile și compensații precum și obligații de investigație, urmărire, proceduri adecvate și măsuri de protecție.

I.V.2.2. Raportul GREVIO

Printre măsurile recomandate României în materie de violență domestică se regăsesc:

- să ia toate măsurile legislative pentru a-și armoniza definiția „*membrilor de familie*” din Codul penal cu definiția violenței domestice cuprinsă în articolul 3 din Convenția de la Istanbul și pentru a asigura aplicarea efectivă a unei astfel de definiții armonizate în practică;
- introducerea unei perspective de gen în Strategia națională de promovare a egalității de șanse și tratament pentru femei și bărbați și prevenirea și combaterea violenței în familie pentru perioada 2021-2027 și în Legea violenței în familie prin legarea clară a violenței împotriva femeilor cu inegalitatea de gen și luarea în considerare a experiențelor specifice

ale femeilor și fetelor pe baza recunoașterii faptului că violența domestică afectează predominant femeile și fetele;

→ să se asigure că serviciile de urmărire penală recurg la toate măsurile posibile pentru a oferi justiție penală victimelor tuturor formelor de violență împotriva femeilor reglementate de Convenția de la Istanbul.

IV.3. LEGISLAȚIA NAȚIONALĂ

La nivel național sunt în vigoare mai multe legi, atât cu caracter penal, cât și cu caracter nepenal.

Legi nepenale

Legea cadru privind violența domestică este **Legea 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice**. Legea definește violența domestică precum și formele sub care aceasta se poate manifesta – violență verbală, violență psihologică, violență fizică, violență sexuală, violența economică, violența socială, violența spirituală, violența cibernetică. De asemenea, legea stabilește atribuțiile în domeniul violenței domestice, rolul serviciilor sociale, reglementează ordinul de protecție provizorie și ordinul de protecție, măsurile ce pot fi dispuse, intervenția de urgență, finanțarea, regimul contravențiilor și infracțiunea de încălcare a ordinului de protecție (inclusiv provizoriu) sau a măsurilor dispuse prin acesta.

O serie de alte legi nepenale vin să completeze garanțiile și drepturile acordate victimelor violenței domestice: Legea nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea informării, sprijinirii și protecției victimelor infracțiunilor, Legea nr. 272/2004 privind promovarea și protecția drepturilor copilului, Legea nr. 151/2016 privind ordinul european de protecție, Legea nr. 146/2021 privind monitorizarea electronică în cadrul unor proceduri judiciare și execuțional penale și Hotărârea nr. 1025/2022 pentru stabilirea aspectelor tehnice și organizatorice privind funcționarea în sistem pilot, precum și a celor privind operaționalizarea sistemului informatic de monitorizare electronică (brățări electronice). Implementarea brățărilor electronice se va efectua etapizat, urmând a fi finalizată în anul 2025.

De asemenea, au fost adoptate ordine și regulamente care privesc modalitatea de gestionare a cazurilor de violență domestică: Ordinul MAI și al Ministerului Muncii nr. 146/2578/2018

privind modalitatea de gestionare a cazurilor de violență domestică de către polițiști; Ordinul Ministerului Muncii nr. 2.525/2018 privind aprobarea Procedurii pentru intervenția de urgență în cazurile de violență domestică; Ordinul Ministerului Muncii nr. 2.524/2018 pentru aprobarea Metodologiei privind modalitatea de participare la programele speciale de consiliere psihologică, organizate de către serviciile de specialitate publice sau private; Ordinul Ministerului Muncii nr. 28/2019 privind aprobarea standardelor minime de calitate pentru acreditarea serviciilor sociale destinate prevenirii și combaterii violenței domestice; HG nr. 49/2011 pentru aprobarea Metodologiei-cadru privind prevenirea și intervenția în echipă multidisciplinară și în rețea în situațiile de violență asupra copilului și de violență în familie; HG nr. 559/2021 privind aprobarea Programului național integrat pentru protecția victimelor violenței domestice și a Metodologiei-cadru privind organizarea și funcționarea rețelei naționale inovative integrate de locuințe protejate destinate victimelor violenței domestice; Ordinul MAI și al Ministerului Muncii nr. 50/20.266/50/2023 pentru aprobarea Metodologiei privind măsurile de prevenire a violenței domestice.

Legi penale

Codul Penal prevede în articolul 199 infracțiunea de violență în familie care constituie, în fapt, o agravantă a infracțiunilor de omor (art. 188), omor calificat (189), lovire și alte violențe (art. 193), vătămarea corporală (art. 194), lovirea sau vătămările cauzatoare de moarte (art. 195). De asemenea, alin. 2 al articolului 199 stabilește că în cazul infracțiunilor de lovire și alte violențe (art. 193) și vătămarea corporală din culpă (art. 196), acțiunea penală poate fi pusă în mișcare și din oficiu dacă sunt săvârșite asupra unui membru de familie.

În plus față de aceste prevederi, o serie de alte infracțiuni pedepsesc acțiuni sau inacțiuni care se circumscriu formelor violenței domestice astfel cum sunt ele definite în Legea nr. 217/2003. Cele mai des întâlnite în practică sunt: relele tratamente aplicate minorului (art. 197), lipsirea de libertate în mod ilegal (art. 205), amenințarea (art. 206), șantajul (art. 207), hărțuirea (art. 208), violarea de domiciliu (art. 224), violarea vieții private (art. 226), distrugerea (art. 253), violarea secretului corespondenței (art. 302). Abandonul de familie (art. 378), împiedicarea accesului la învățământul general obligatoriu (art. 380).

Nu în ultimul rând, toate infracțiunile contra libertății și integrității sexuale descrise mai sus pot fi săvârșite și ca formă a violenței domestice.

De asemenea, codul penal permite sancționarea aceluiași tip de acțiune sau inacțiune ca ”infracțiune continuată (art. 35 Cod Penal), iar pedeapsa acordată poate fi majorată (art. 36 Cod Penal). Sunt pedepsite mai dur și faptele diferite săvârșite de aceeași persoană (recidivă și concurs).

Codul de procedură penală prevede, de asemenea, anumite garanții pentru persoana vătămată (victima) (art. 111 – art. 130). De exemplu, sunt prevăzute garanții precum: aducerea la cunoștință a drepturilor, inclusiv cel de a fi asistat de avocat, înregistrarea audierii prin mijloace audio-video, posibilitatea de a fi informată cu privire la punerea în libertate a persoanei acuzate, audierea în incinte special concepute sau adaptate, prin intermediul sau în prezența unui specialist, audierea și reaudierea de aceeași persoană și de o persoană de același sex, măsuri speciale de protecție a martorilor amenințați sau vulnerabili. Dacă în cursul urmăririi penale procurorul apreciază că este în interesul victimelor, pentru evitarea audierii repetate, poate cere audierea anticipată a acestora de către judecătorul de drepturi și libertăți care, la rândul lui, poate aprecia dacă se impune sau nu această măsură (art. 308).

Din analiza tuturor acestor texte legale am identificat **mai multe posibile probleme din perspectiva drepturilor și garanțiilor recunoscute de CEDO. Acestea necesită fie modificări legislative, fie inițierea unor dezbateri în urma cărora cele mai bune soluții să fie promovate și adoptate:**

- ✓ Definiția ”*membrului de familie*” nu este aceeași în legea 217/2003 și Codul Penal, prima cuprinzând un număr mai mare de persoane care pot beneficia de protecția oferită de Legea 217/2003. Astfel, în cazul în care un ”*membru de familie*” în înțelesul Legii nr. 217/2003 săvârșește o infracțiune, dacă acesta nu este ”*membru de familie*” și în înțelesul Codului Penal, nu va putea fi tras la răspundere pentru fapta agravată. Cele mai importante diferențe sunt: faptul că Legea nr. 217/2003 prevede că beneficiară de protecție persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți sau dintre părinți și copii, actuali sau foști parteneri, indiferent dacă acestea au locuit sau nu cu agresorul, această din urmă precizare nefiind făcută de Codul Penal; foștii soți, frații, părinții și copiii din alte relații ai sotului/sotiei sau ai fostului sot/fostei sotii nu se regăsesc în definiția membrului de familie de Codul Penal; tutorele copilului, persoana care exercită în fapt sau în drept drepturile față de copil. Reprezentantul legal sau altă

persoană care îngrijește persoana cu dizabilitate psihică nu fac parte din categoria membrilor de familie astfel cum se regăsește în Codul Penal. Cu toate acestea menționăm faptul că anumite infracțiuni au reglementate circumstanțe agravante în situația în care fapta este săvârșită de tutore sau reprezentantul legal, de exemplu;

- ✓ O parte din infracțiunile întâlnite des în mediul familial se urmăresc la plângerea prealabilă a victimei, ceea ce înseamnă că aceasta trebuie introdusă în termen de 3 luni de la data la care persoana vătămată a aflat de săvârșirea faptei (art. 295 și următoarele din Codul de Procedură Penală), iar retragerea plângerii prelabile conduce la imposibilitatea tragerii la răspundere penală a persoanei. Este cazul infracțiunilor de amenințare (art. 206), hărțuire (art. 208), violarea de domiciliu (art. 224), violarea vieții private (art. 226), violarea secretului corespondenței (art. 302 alin. 1);
- ✓ O parte dintre infracțiunile săvârșite deseori în mediul familial nu au circumstanța agravantă a săvârșirii lor asupra unui membru de familie. Sunt în această situația: lipsirea de libertate în mod ilegal (art. 205), amenințarea (art. 206), șantajul (art. 207), hărțuirea (art. 208), violarea de domiciliu (art. 224), violarea vieții private (art. 226), violarea secretului corespondenței (art. 302);

IV.4. ANALIZA JURISPRUDENȚEI NAȚIONALE

Mențiuni de ordin general

Cu excepția jurisprudenței cu privire la ordinele de protecție, nerespectarea ordinelor de protecție și a violenței în familie, în cazurile ce privesc toate celelalte fapte de natură penală jurisprudența disponibilă nu distinge între violență domestică și alte tipuri de violență care se încadrează în același text legal. Prin urmare, este extrem de dificil de obținut și studiat doar cauzele de violență domestică, singura modalitate fiind prin căutarea bazată pe cuvinte-cheie, ceea ce nu garantează obținerea unor rezultate relevante.

Pentru a înțelege modul în care instanțele analizează cauzele care implică violență domestică am parcurs câteva sute de hotărâri judecătorești din categoriile menționate mai jos. Am ales să facem trimitere explicită doar la o parte dintre cele studiate, relevante pentru cei trei ani care au făcut obiectul studiului și pentru practica instanțelor în această perioadă. Lista completă a acestora se regăsește în anexa nr. 3.

Constatări în urma analizei jurisprudenței analizate

A. Prima categorie de hotărâri judecătorești analizată se referă la infracțiunea de ”**nerespectare a ordinului de protecție**” prevăzută de art. 47 din Legea 217/2003.

Ne-am propus să analizăm acest tip de cauze pentru a vedea care sunt situațiile în care persoanele care încalcă ordinele de protecție sunt condamnate penal, respectiv care sunt situațiile care nu conduc la o condamnare penală. Am analizat 20 hotărâri din anii 2020-2021-2022, alese în mod aleatoriu, din soluțiile disponibile pe portalul www.rejust.ro. Cu titlu general, la o căutare simplă, pe bază de perioadă și obiect și cu eliminarea situațiilor în care cauzele nu s-au judecat, observăm că în 2020 avem 149 rezultate, în 2021 obținem 298, iar în 2022, 522. Există, așadar, o creștere a numărului de cauze disponibile spre consultare în ultimii 3 ani.

Din analiza celor 20 hotărâri, am identificat rezultă următoarele **potențiale probleme**:

- situații în care victimele își retrag plângerea prealabilă cu privire la infracțiunea de amenințare sau violare de domiciliu, analizate alături de nerespectarea ordinului de protecție, iar retragerea conduce la imposibilitatea tragerii la răspundere penală a făptuitorului¹⁵⁹. Retragerea plângerii nu permite analizarea cauzei cu luarea în calcul a dinamicii violenței sexuale: caracter succesiv, risc de escladare și nici analizarea, în concret, a riscului în cauza respectivă.
- Am identificat situații de repetare a violențelor finalizate cu condamnare penală, însă cauzele penale anterioare au fost stinse prin renunțare la urmărire penală, împăcare sau retragerea plângerii; așadar a fost nevoie de repetarea actelor pentru condamnare.

Sunt de menționat și următoarele **aspecte pozitive**:

- Individualizarea pedepsei ține cont, în toate cauzele analizate de istoricul făptuitorului, de context, comportamentul lui pe parcursul procedurii și de gravitatea faptelor, fiind aplicate pedepse cu suspendare (mai mici sau mai mari, în funcție de gravitate), precum și pedepse cu executarea;

¹⁵⁹ Potrivit Codului de procedură penală, retragerea plângerii penale conduce la încetarea procesului penal (art. 16 alin. 1 lit. e coroborat cu

- De cele mai multe ori, nerespectarea ordinelor de protecție este însoțită de amenințare, iar instanțele rețin această infracțiune alături de nerespectarea ordinelor de protecție;
- Forma continuată (mai multe fapte din aceeași categorie) a infracțiunii este reținută deseori;
- Au existat situații în care nerespectarea ordinului de protecție a fost însoțită și de infracțiunea de violare de domiciliu, loviri, distrugere, amenințare și acestea au fost reținute în concurs sau recidivă;
- Am identificat condamnări penale pentru nerespectarea ordinului de protecție ca urmare a transmiterii unei scrisori de amenințare, fiind interzis, prin ordinul de protecție orice contact cu victima;
- Într-o cauză instanța nu a ținut cont de renunțarea la cererea de emitere a unui ordin de protecție și a analizat comportamentul făptuitorului în sensul perseverenței în încălcarea ordinului de protecție, condamnandu-l pentru nerespectarea acestuia în formă continuată.

B. A doua categorie de hotărâri judecătorești analizate o reprezintă renunțarea la urmărire penală în cauzele de violență domestică în care au fost emise ordine de protecție

Căutarea în baza de date www.rejust.ro pornind de la obiectul dosarului (confirmare renunțare urmărire penală), soluția dispusă (admitere) și expresiei ”*ordine de protecție*” au rezultat un număr de 941 de cauze care corespund căutării pentru perioada 2020-2021-2022. Din punct de vedere legal, condițiile renunțării la urmărire penală sunt aceleași ca în cauzele de act sexual cu un minor expuse mai sus.

Din analiza unui număr de 20 de hotărâri, selectate în mod aleatoriu din anii 2020-2021-2022, am identificat **următoarele probleme:**

- motivări stereotipe care reiau textele legale, făcând trimitere foarte succint, sau uneori niciodată, la situația de fapt;
- faptele pentru care s-a început urmărirea penală sunt nerespectarea ordinelor de protecție și a măsurilor dispuse: tentativă de lipsire de libertate, violențe fizice, nerespectarea distanței de apropiere, amenințare sau violență în familie, așadar faptele destul de grave, care ar fi necesitat o analiză în context de violență domestică;
- printre motivele renunțării la urmărirea penală sunt: împăcarea, lipsa altor incidente ulterioare, circumstanțele personale ale persoanei acuzate (recunoașterea faptelor, regretul, prima abatere), retragerea plângerii victimei, lipsa pretențiilor civile sau penale ale victimei față de agresor, chiar în situații grave, cum ar fi o lovitură cu un lemn în cap care a necesitat internare (nu rezultă numărul de îngrijiri medicale și nici existența pe rolul instanțelor a unui dosar de violență în familie);
- am identificat, printre motivele invocate pentru justificarea renunțării următoarele argumente stereotipe: faptele au fost comise ”pe fondul unei situații conflictuale”¹⁶⁰, ”o ceartă conjugală urmată de amenințarea proferată de suspect că va distruge un bun comun”¹⁶¹.

C. A treia categorie de hotărâri judecătorești analizate o reprezintă cauzele de **violență în familie (art 199 Cod Penal).**

Am identificat în baza de date www.rejust.ro 754 de hotărâri judecătorești care corespund perioadei 2020-2021-2022 și au ca soluție ”condamnare”, un număr de 6 cauze care corespund soluției ”achitare” și 282 de cauze în care s-a dispus încetarea procesului penal. Nu avem certitudinea că toate cauzele analizate sunt hotărârile definitive, dar fiind faptul că nu în toate cazurile se pot identifica hotărârile pronunțate în ultimă instanță.

¹⁶⁰ Încheiere finală (dezinvestire) nr. 1378/2022 din 23.11.2022 pronunțată de Judecătoria Piatra-Neamț, cod RJ 4e69634d3 (<https://www.rejust.ro/juris/4e69634d3>)

¹⁶¹ Încheiere finală (dezinvestire) nr. 1728/2021 din 28.12.2021 pronunțată de Judecătoria Piatra-Neamț, cod RJ 86d4872e2 (<https://www.rejust.ro/juris/86d4872e2>)

Din analiza a 13 condamnări, 5 achitări și 12 încetări ale procesului penal și, am identificat următoarele (potențiale) probleme:

- este aplicat principiul *in dubio pro reo* în cauze în care există susțineri cu privire amenințarea cu arma, șantaj sau certificat medico-legal din care rezultă că victima a suferit leziuni, însă autoritățile nu au reușit să clarifice, prin probatoriul administrat, care dintre părți spune adevărul, în contextul unor declarații contradictorii sau din lipsa unor martori la respectiva agresiune. Așadar, în aceste cauze s-ar putea pune problema neadministrării probatoriului adecvat în aceste tipuri de cauze, care să țină cont de context, credibilitate victimei și a presupusului agresor.
- sunt reținute doar faptele de agresiune fizică care au fost recunoscute de agresor, iar amenințările proferate de către acesta, deși reținute în situația de fapt de instanțele de judecată, nu fac obiectul unor cercetări penale din perspectiva infracțiunii de amenințare (probabil ca urmare a lipsei plângerii prealabile);
- în toate cele 12 hotărâri analizate în care s-a dispus încetarea procesului penal această decizie a fost luată în urma retragerii plângerii prealabile formulate de victimă, respectiv ca urmare a împăcării părților¹⁶². Printre faptele reclamate se regăsesc: amenințarea cu moartea și cu incendierea casei, intervenite pe fondul geloziei și însoțite de loviri care au necesitat îngrijiri medicale între 2-20 zile. Două dintre cazurile analizate aveau victime minore.
- violențele sunt comise de foarte multe ori pe fondul consumului de alcool, ceea ce ar putea pune probleme din perspectiva riscului de repetare, în lipsa unor programe adecvate consumatorilor de alcool.

Sunt de menționat și următoarele **aspecte pozitive**:

- repetarea faptelor, încălcarea ordinelor de protecție, comportamentul persoanei acuzate sunt reținute de instanțele de judecată, ceea ce denotă o conștientizare a dinamicii fenomenului și a contextului săvârșirii infracțiunii;
- persoanele condamnate sunt obligate să urmeze programe de reintegrare socială;

¹⁶² Împăcarea părților putea conduce la încetarea procesului penal în caz de violență în familie până la modificarea intervenită prin Legea nr. 233/2020.

- am identificat situații în care au fost acordate daune morale minorilor pentru rele tratamente aplicate de către tată;
- se reține, în hotărârile judecătorești, nevoia de sancționare rapidă și fermă a faptelor de violență domestică;
- există situații în care infracțiunea de amenințare este reținută alături de celelalte infracțiuni (loviri, nerespectarea hotărârilor judecătorești).

D. A patra categorie de hotărâri judecătorești analizate o reprezintă cauzele privind **infracțiunea de violare a vieții private (art. 226 Cod Penal).**

Am căutat în baza de date www.rejust.ro atât cauzele în care s-au analizat pe fond faptele, cât și situațiile în care s-a dispus clasarea sau renunțarea la urmărire penală. Am analizat un număr de 9 hotărâri judecătorești din aceste categorii, din perioada 2020-2022.

Am constatat următoarele **probleme:**

- într-o cauză privind fapte de amenințare, hărțuire, violarea vieții private s-a reținut, printre motivele de renunțare la urmărire penală, că faptele au avut loc în contextul unui *”conflict între soți, generat de procesele de divorț, partaj, încredințare minori, desfășurate între doi soți care au conviețuit împreună mai mulți ani și care încă locuiau împreună la data săvârșirii faptelor¹⁶³”*; sunt considerate justificate, așadar, de către magistrat, fapte de violență domestică, ca urmare a contextului de *”ceartă”, ”divergență”* între soți;
- într-o cauză de șantaj (amenințarea cu distribuirea unor poze către familie și prieteni dacă nu își șterge contul de Instagram și anumite persoane din lista de prieteni) justificarea renunțării este raportată la gravitatea redusă a actelor ce ar fi urmat să fie săvârșite și urmările la care s-ar fi expus. Prin aceeași ordonanță, dar care nu a fost supusă controlului judecătoresc deoarece nu s-a formulat plângere de către partea vătămată, s-a

¹⁶³ Încheiere finală camera preliminară din 09.11.2020 pronunțată de Judecătoria Sectorului 4 București, cod RJ 4988398e8 (<https://www.rejust.ro/juris/4988398e8>)

dispus clasarea cauzei cu privire la distribuirea pozelor în ipostaze indecente unor rude și prieteni. Motivele de clasare nu sunt disponibile¹⁶⁴.

Sunt de menționat și următoarele **aspecte pozitive**:

- au fost situații în care propunerea de renunțare la urmărirea penală a fost infirmată de judecător și cauza trimisă la parchet în vederea continuării urmăririi penale, cu motivarea gravității faptelor constatate și pe baza jurisprudenței CEDO. Faptele constau în hărțuire și distribuire de filme și poze cu victima fără consimțământul acesteia.
- am identificat cazuri în care făptuitorul a fost condamnat penal (inclusiv pentru fapta continuată) pentru fapte de revenge porn, înregistrare ambientală fără acord, hărțuire, plasarea unor dispozitive de înregistrare și urmărire în poșeta și hainele partenerii;
- Instanțele acordă daune morale ca urmare a violării vieții private.

E. A cincea categorie de cauze analizate o reprezintă **ordinele de protecție**

Numărul hotărârilor disponibile pe portalul www.rejust.ro, pe fond (primă instanță) având soluții de ”admitere”, ”respingere”, ”renunțare” sau ”alte tipuri de soluții” este de 43.359 pentru perioada 2020-2022. Sunt disponibile un număr de 6.108 hotărâri judecătorești pronunțate în apel pentru aceeași perioadă, având ca tipuri de soluții ”admitere”, ”respingere”, ”renunțare”, ”anulare”, ”alte tipuri de soluții”.

Am selectat, în mod aleatoriu, și analizat 21 de cauze din categoria ”apel”, având soluția ”admitere” sau ”respingere”, din anul 2022 (1.895 hotărâri disponibile). Deși numărul de cauze analizate este mic, raportat la numărul hotărârilor judecătorești disponibile și este dificil să tragem concluzii, am identificat un număr de 5 cauze din cele 21 analizate (23%) în care victima a renunțat la Ordinul de Protecție, afirmând că s-a împăcat cu agresorul, chiar și în condițiile unui istoric de violențe repetate, reținut de instanțele de judecată în cuprinsul unora dintre hotărâri. În acest context, știută fiind dinamica violenței domestice și riscul de repetare a

¹⁶⁴ Încheiere finală camera consiliu nr. 445/2021 din 30.09.2021 pronunțată de Judecătoria Caransebeș, cod RJ 446d33gd (<https://www.rejust.ro/juris/446d33gd>)

violenței, considerăm necesară analizarea aprofundată a situațiilor și a contextului în care au loc renunțările la emiterea ordinelor de protecție în vederea identificării nevoilor de intervenție ale Statului (măsuri de corectare a comportamentelor agresive; impunerea unor măsuri de protecție în cazurile cele mai grave și cu risc de escaladare, contrar voinței victimei pentru a-i proteja viața și integritatea fizică și corporală; asigurarea unor servicii de suport adaptate situațiilor cu care se confruntă victimele, cum ar fi, de exemplu, dependența economică).

IV.5. BUNE PRACTICI ALE ALTOR STATE

În vederea identificării unor bune practici ale altor state în materia combaterii violenței domestice, au fost organizate două Focus Grupuri la care au participat următoarele state: SUA, Canada, Finlanda, Italia, Portugalia, Georgia, Republica Moldova, Ungaria, Macedonia de Nord, Slovenia și Bulgaria. Printre recomandările și bunele practice expuse de participanți, am reținut:

- ✓ În Italia au fost efectuate o serie de reforme și sunt în curs de dezbatere modificări legislative substanțiale, existând și o strategie națională 2021-2023 în curs de implementare¹⁶⁵. Dintre acestea, am reținut:
 - Modificarea Codului Penal și Codului de Procedură penală ("Code Red"): includerea unor proceduri penale accelerate cu privire la mai multe tipuri de infracțiuni (violență domestică, hărțuire/stalking, violență sexuală), astfel încât măsuri de protecție mai rapide să fie disponibile pentru victime mai rapid; măsura de protecție a interzicerii accesului în locuri frecventate de victimă a fost modificată astfel încât să îi permită judecătorului să controleze respectarea ei prin mijloace tehnice, cum ar fi brățărilor electronice; a fost introdusă infracțiunea de obligare la căsătorie sau căsătoria prin profitarea de starea de vulnerabilitate, de inferioritate psihică sau nevoia persoanei¹⁶⁶;
 - Există o comisie parlamentară de anchetă a femicidului și a tuturor formelor de violență de gen care monitorizează implementarea Convenției de la Istanbul, analizează cazurile de femicid începând cu anul 2011, monitorizează alocarea

¹⁶⁵<https://www.pariopportunita.gov.it/media/2314/national-strategic-plan-on-male-violence-against-women-2021-2023.pdf>

¹⁶⁶https://images.go.wolterskluwer.com/Web/WoltersKluwer/%7b3e5b8a09-9882-442e-ad63-93c97a7a326e%7d_Legge-19-luglio-2019.pdf

resurselor , propune modificări legislative și administrative în vedere prevenției și luptei împotriva violenței de gen;

- Crearea unui grup de lucru cu privire la interesul superior al copilului în cazurile de violență domestică în vederea stabilirii celor mai bune practici (analiză cu privire la prezența părinților în același loc cu copilul și analiza riscului de violență înainte de a decide cu privire la întâlnirile protejate ale copilului cu părintele, accesul judecătorilor din cauzele civile care stabilesc drepturile părintești și regulile de vizitare la informațiile din dosarele penale relevante pentru decizia civilă);
- Un nou proiect de lege se află în curs de dezbatere în Parlament care propune modificări privind măsurile de prevenție, formarea, tratamentul prioritar al acestor cauze penale și instituirea unor termene ferme pentru diversele acte procedurale, specializarea magistraților în astfel de cauze¹⁶⁷;
- Găsirea unor modalități prin care femeile supraviețuitoare să aibă acces la resurse financiare, muncă și locuință prin: protocoale cu instituții, antreprenori, cursuri de training, calificare, micro-credite, menținerea locului de muncă în cazul concediilor cauzate de violență domestică.

✓ Portugalia se află la al șaptelea Plan Național de Luptă Împotriva Violenței Domestice.

Printre bunele practici împărtășite în cadrul Focus Grupului, am reținut:

- acordarea unei atenții deosebite situațiilor de violență domestică mai ușoare și tragerea la răspundere (penală) rapidă a celor responsabili. S-a constatat, de-a lungul timpului, o creștere în intensitate a violențelor între aceiași parteneri precum și faptul că, de cele mai multe ori, înaintea unui eveniment care conduce la decesul partenerului sau rănirea lui gravă, victima fusese supusă unor violențe mai ușoare, cum ar fi amenințarea sau hărțuirea;

¹⁶⁷ <https://www.camera.it/leg19/126?leg=19&idDocumento=1294>

- de cele mai multe ori, situația de violență domestică este cunoscută de medici, profesori, alți funcționari. Prin urmare, dacă se constată că aceștia știau și nu au denunțat, pot fi trași la răspundere;
 - statul finanțează adăposturi (36), adăposturi de urgență (17), centre de suport pentru victimele violenței domestice (204). Acestea din urmă sunt în procent de 95% gratuite și oferă suport juridic, psihologic, social și orice persoană poate să introducă o cerere pentru a putea beneficia de aceste servicii;
 - în situația în care părțile se împacă, dosarul penal nu este închis, ci se suspendă pentru o perioadă de 18 luni.
- ✓ Georgia are procurori și anchetatori specializați în violență domestică.
 - ✓ În Spania, retragerea plângerii penale nu întrerupe, ca regulă, cursul procesului penal. De asemenea, fiecare Minister are stabilit un buget pentru perspectiva de gen.
 - ✓ Toate statele participante au reliefat nevoia de cooperare și coordonare între actorii implicați în combaterea violenței domestice.
 - ✓ SUA, Canada și Finlanda au subliniat importanța implicării supraviețuitoarelor violenței domestice în redactarea politicilor publice privind violența domestică și întâlnirile pluridisciplinare.
 - ✓ SUA au implementat de curând un nou helpline pentru abuzul tehnologic, cu referire la violența întâlnită pe rețelele de socializare și în mediul online¹⁶⁸.
 - ✓ În Finlanda a început implementarea metodei MARAC¹⁶⁹ (Multi-Agency Risk Assessment Conference) dezvoltată și testată în Marea Britanie din anul 2003, pentru a analiza riscul

¹⁶⁸ <https://www.thehotline.org/plan-for-safety/internet-safety/>

¹⁶⁹ <https://rikoksentorjunta.fi/en/marac>

de repetare a violenței domestice și de a întrerupe ciclul violenței prin implementarea unui plan de siguranță. Această metodă, folosită în Marea Britanie și introdusă și în Finlanda a condus la reducerea semnificativă a violențelor: la 6 luni de la efectuarea analizei MARAC, 79% dintre victime nu au formulat noi plângeri penale, iar 70% dintre victime nu mai apelaseră telefonul de urgență în caz de violență domestică. Dintre victimele violenței domestice, 63% au informat că după ce au fost parte în MARAC, nu au mai experimentat violențe suplimentare.

IV.6. RECOMANDĂRI ȘI BUNE PRACTICI

- 1. Renunțarea la condiția plângerii prealabile cu privire la toate faptele cu caracter penal cu componentă de violență domestică sau luarea în considerare a posibilității suspendării anchetei penale cu privire la violența domestică sesizată pe o perioadă determinată.**

Această propunere este justificată de constatarea, din analiza jurisprudenței naționale, că victimele își retrag plângerile penale sau se împacă cu făptuitorii, ceea ce determină pronunțarea unor hotărâri în urma cărora faptele persoanei acuzate nu sunt pedepsite. Or, așa cum rezultă și din standardele CEDO și din experiențele împărtășite de alte state, de cele mai multe ori fapte grave, cum ar fi omorul, sunt precedate de fapte mai puțin grave, rămase nepedepsite și neurmărite, facilitând în acest fel escaladarea și repetarea. Această recomandare este și în acord cu cerințele Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei.

Adoptarea acestei propuneri ar conduce și la scăderea presiunii exterioare asupra victimei de a-și retrage plângerea.

- 2. Stabilirea unor proceduri obligatorii de analiză a riscului de repetare și escaladare înainte de a pronunța o hotărâre care să dea eficiență, în orice formă, retragerii plângerii prealabile sau împăcării părților.**

Această propunere are în vedere nevoia de a analiza toate actele violență domestică în contextul dinamicii acesteia, iar analiza făcută cu ocazia emiterii ordinelor de protecție provizorie sau ordinelor de protecție, să fie completată cu una a instanțelor sau parchetelor sesizate cu dosarele penale. Din analiza jurisprudenței naționale rezultă că unele instanțe iau în considerare istoricul și

riscul de repetare a actelor violență sau fac trimitere la nevoia de a lupta contra fenomenului violenței domestice pentru sancționarea comportamentelor violente în familie, chiar mai puțin grave, însă nu există nici reguli, nici modele de analiză a riscului de repetare și escaladare. Modelul implementat de Italia ar putea să constituie o sursă de inspirație.

3. Punerea în acord a definițiilor membrului de familie din Codul Penal și Legea 217/2003 astfel încât victimele violenței domestice să beneficieze de protecție nediscriminatorie.

Această propunere este justificată de nevoia de punere în acord a legislației penale cu cerințele Convenției de la Istanbul, precum și pentru a avea o coerență între măsurile de protecție cu caracter civil prevăzute de Legea nr. 217/2003 și faptele care au determinat luarea acestor măsuri, acestea fiind de cele mai multe ori de natură penală. Așadar menținerea diferențelor conduce la lipsa luării în evidență a faptelor de violență domestică cu caracter penal săvârșite între membrii de familie care nu intră în definiția din Codul Penal. Această recomandare este și în acord cu cerințele Comitetului de Miniștri al Consiliului European.

4. Introducerea circumstanței agravante a săvârșirii infracțiunilor asupra unui membru de familie pentru toate infracțiunile care se circumscriu formelor de violență domestică definite de Legea 217/2003.

Această propunere este justificată de nevoia de a avea o evidență a cauzelor penale care implică violență domestică, a identificării tuturor tipurilor de fapte săvârșite între membrii de familie și de luarea unor măsuri de combatere eficiente.

5. Stabilirea unor reguli și termene legale care să permită anchetarea și judecarea cu celeritate și în mod coordonat a tuturor faptelor de natură penală ce privesc forme ale violenței domestice.

Această propunere este justificată de cerințele CEDO privind judecarea cu celeritate a cauzelor de violență domestică, de luare în calcul a dinamicii și a diversității formelor pe care violența le poate lua, coroborat cu nevoia de a nu transmite un mesaj de toleranță a autorităților.

6. Analizarea metodei MARAC nou introdusă în Finlanda pentru a determina în ce măsură ar putea fi implementată și în România.

Această propunere are la bază experiența pozitivă a statelor care au implementat-o și rezultatele obținute.

7. Formarea continuă a profesioniștilor cu privire la formele de manifestare, a dinamicii și caracterului succesiv și complex al faptelor de violență domestică și introducerea unor module privind egalitatea de gen în formarea inițială a profesioniștilor

Această propunere este justificată de identificarea, în jurisprudența națională studiată a unor justificări pentru fapte de violență domestică precum: situație conflictuală între parteneri, ceartă conjugală. Considerăm importantă introducerea unor astfel de cursuri în formarea inițială obligatorie pentru a asigura o abordare unitară și o acoperire a unui număr mult mai mare de profesioniști formați.

8. Analizarea implementării unui HelpLine privind Violența Cibernetică.

Această propunere este justificată de constatarea creșterii numărului de situații în care violența este folosită în mediul online sau prin mijloace tehnice de urmărire și înregistrare, astfel cum rezultă și din analiza jurisprudenței naționale privind infracțiunea de violare a vieții private. Modelul SUA poate constitui o sursă de inspirație.

V. CONCLUZII

Atât violența sexuală, cât și violența domestică sunt două tipuri de violență distincte de celelalte forme ale violenței întâlnite în societate prin caracteristici, dinamică, categorii de persoane afectate, forme de manifestare, efecte asupra victimei. Aceste caracteristici cer o abordare pluridisciplinară centrată pe victimă, nevoile acesteia și instituirea unor proceduri apte să sesizeze specificul violenței, să tragă la răspundere rapidă persoanele responsabile și să implementeze măsuri adecvate de prevenire și protecție.

Aceste obiective nu pot fi atinse decât în prezența unor analize ample ale fenomenului, bazate pe date statistice a căror evoluție poate fi urmărită în timp și din perspectiva tuturor actorilor implicați (poliție, parchet, instanțe de judecată, servicii sociale și de suport pentru victime și agresori), precum și prin studii privind impactul măsurilor și prevederilor legale în combaterea acestor tipuri de violențe.

Bunele practici și recomandările acestui studiu ar trebui să constituie o bază de pornire în identificarea și implementarea unor măsuri legislative și nu numai, care ar putea avea pozitve în lupta împotriva violenței sexuale, a violenței domestice și de gen.

VI. ANEXE

Anexa 1: Lista hotărârilor CEDO

Jurisprudență generală

1. Irlanda c. Regatului Unit, 18 ianuarie 1978, Seria A nr. 25
2. Jeronovičs c. Letoniei [MC], nr. 44898/10
3. Konstantin Markin c. Rusiei [MC], nr. 30078/06
4. Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi c. Irlandei [MC], nr. 45036/98
5. N.D. și N.T. c. Spanie [MC], nr. 8675/15 și 8697/15

Jurisprudență Violentă sexuală

1. C.A.S. și C.S. c. României, cauza nr. 26692/05
2. Milena Felicia Dumitrescu c. României, cauza nr. 28440/07
3. M.G.C. c. României, cauza nr. 61495/11
4. I.C. c. României, cauza nr. 36934/08
5. E.B. c. României, cauza nr. 49089/10
6. A.Ö. și H.Ö c. României, cauza nr. 1455/20
7. C. c. României, cauza nr. 47358/20
8. A.E.J. c. României, cauza nr. 33463/18
9. M.C. c. Bulgariei, cauza nr. 39272/98
10. Z. c. Bulgariei, cauza nr. 39257/17
11. B.V. c. Belgiei, cauza nr. 61030/08, 2.05.2017
12. Y. c. Sloveniei, cauza nr. 41107/10, 28.05.2015
13. J.L. c. Italiei, cauza nr. 5671/16, 27.05.2021
14. P.M. c. Bulgariei, cauza nr. 49669/07
15. M.B. c. României, cauza nr. 43982/06
16. P. și S. c. Poloniei, cauza nr. 57375/08
17. X și alții c. Bulgariei, (Marea Cameră) cauza nr. 22457/16
18. W. c. Sloveniei, cauza nr. 24125/06, 23.01.2014

19. E.G. c. Republicii Moldova, 37882/13, 13.04.2021
20. Y. c. Bulgariei, cauza nr. 41990/18, 20.02.2020
21. B. c. Rusiei, cauza nr. 36328/20, 7.02.2023
22. Vronchenko c. Estoniei, cauza nr. 59632/09

Cauze comunicate c. României – violență sexuală

1. A.R. c. României, cauza nr. 38799/20, comunicată la data de 22.08.2022.
2. C.D.C. c. României, cauza nr. 645/22, comunicată la data de 9.03.2023
3. M.S. și alții c. României, cauza nr. 27737/22, comunicată la data de 23.05.2023
4. M.Ș.D. c. României, cauza nr. 28935/21, comunicată la data de 8.07.2022.
5. T.M.V. c. României, cauza nr. 34426/20, comunicată la data de 19.10.2020
6. S.M. c. României, nr. 58000/19, comunicată la data de 23.10.2019

Jurisprudență violență domestică

1. E.M. c. României, 43994/05
2. Bălșan c. României, nr, 49645/09
3. D.M.D. c. României, nr. 23022/13
4. O.C.I. c. României, nr. 49450/17
5. Buturugă c. României, nr. 56867/15
6. Kurt c. Austriei, Marea Cameră, cauza nr. 62903/15
7. Volodina c. Rusiei, cauza nr. 41261/17
8. Volodina (no 2) c. Rusiei, cauza nr. 40419/19
9. Talpis c. Italiei, cauza nr. 41237/14
10. Y și alții c. Bulgariei, cauza nr. 9077/18
11. Kontrova c. Slovaciei, cauza nr. 7510/04
12. Opuz c. Turciei, cauza nr. 33401/02
13. Landi c. Italiei, cauza nr. 10929/19
14. Tkheldze c. Georgiei, cauza nr. 33056/17
15. Tershana c. Albaniei, cauza nr. 48756/14
16. Kotilainen c. Finlandei, cauza nr. 62439/12

17. Zinatullin c. Rusiei, cauza nr. 10551/10
18. Mustafa Tunc și Fecire Tunc c. Turciei, cauza nr. 24014/05
19. A și B Georgiei, cauza nr. 73975/16
20. Branko Tomasic și alții c. Croației, cauza nr. 46598/06
21. Valiuliene c. Lituaniei, cauza nr. 33234/07
22. Eremia și alții c. Republicii Moldova, cauza nr. 3564/11
23. T.M. și C.M. c. Republicii Moldova, cauza nr. 26608/11
24. Tunikova și alții c. Rusiei, cauza nr. 55974/16
25. Galovici c. Croației, cauza nr. 45512/11
26. De Giorgi c. Italiei, cauza nr. 23735/19
27. M.S. c. Italiei, cauza nr. 32715/19
28. Levchuk c. Ucrainei
29. A. c. Criației, cauza nr. 55164/08
30. I.M. și alții c. Italiei, cauza nr. 25426/20

Cauze comunicate c. României – violență domestică

1. P. c. României, cauza nr. 36049/21, comunicată la data de 25.03.2022
2. C.V. c. României, nr. 22331/20, comunicată la data de 28.01.2023.

Anexa 2: Analiză privind consimțământul

ANALIZĂ CONSIMȚĂMÂNT

Mihaela Ghirca-Bogdan

septembrie 2022

1. Consimțământul în dreptul civil

Trebuie să precizăm, încă de la început, faptul că instituția consimțământului este una pe larg dezvoltată în dreptul civil care a împrumutat din caracteristicile sale și dreptului penal, fără ca însă cele două instituții să se suprapună în totalitate. De asemenea, există doctrină și în alte ramuri ale științei, cum ar fi psihologia, psihologie cu privire la consimțământ și modul de apreciere a unui consimțământ valabil.

În dreptul civil, prin consimțământ se înțelege exteriorizarea hotărârii de a încheia un act juridic civil. Acesta este o condiție de fond, esențială de validitate și generală a actului juridic civil[1]. Modalitatea de exprimare a consimțământului poate fi în scris, verbal sau prin comportamente care, potrivit legii, convenției părților, practicilor sau uzanțelor, nu lasă nicio îndoială asupra intenției de a produce efecte juridice corespunzătoare (art. 1240 din Noul Cod Civil/NCC). De regulă, tăcerea, nu valorează consimțământ, excepțiile fiind de strictă interpretare (cum ar fi, de exemplu, prevederea expresă a legii).

Esențial pentru a fi în prezența unui consimțământ este să asistăm la o manifestare, la o exteriorizare a voinței persoanei, aceasta fiind o acțiune voluntară a subiectului de a-și exhiba voința și de a o face cunoscută celorlalți[2].

Atunci când se vorbește, în dreptul civil, despre voință juridică, se afirmă că aceasta reprezintă un fenomen complex, atât din punct de vedere psihologic, cât și din punct de vedere juridic[3]. Din punct de vedere juridic, voința reunește în structura sa două elemente: consimțământul și cauza actului juridic civil. Consimțământul privește hotărârea de a încheia actul juridic, în timp ce cauza se referă la motivul sau scopul hotărârii luate. NCC a consacrat principiul voinței interne sau voinței reale, deci nu principiul voinței declarate.

Cu toate acestea, NCC nu oferă o definiție a consimțământului, însă stabilește condițiile în care acest consimțământ este valabil. Acesta trebuie să fie serios, liber și exprimat în cunoștință de cauză[4]. Consimțământul serios înseamnă un consimțământ dat cu intenția de a produce efecte juridice, iar consimțământul liber înseamnă că fiecare persoană alege în mod conștient și exprimă propria decizie, fără ca acesta să fie afectată de vreun viciu de consimțământ, cum sunt eroarea, dolul sau violența. Condiția ca acesta să fie exprimat în cunoștință de cauză presupune, pe de o parte manifestarea, exteriorizarea voinței, iar pe de altă parte ca persoana să înțeleagă contextul în care voința este exprimată[5].

De asemenea, potrivit art. 1205 NCC, consimțământul trebuie să fie dat de o persoană cu discernământ. Condiția aceasta decurge din caracterul conștient al actului juridic civil în sensul că persoana trebuie să aibă puterea de a aprecia efectele juridice care se produc în baza manifestării sale de voință[6]. Discernământul este o stare de fapt, iar potrivit NCC o persoană este lipsită de el dacă "fie și numai vremelnic", se află într-o stare care o pune în neputință de a-și da seama de urmările faptei sale. Actele juridice încheiate de persoane fără discernământ sunt anulabile. Așadar, nu se pot recunoaște efecte juridice unei manifestări de voință decât dacă acea manifestare provine de la o persoană care are puterea efectivă de a aprecia, de a discerne consecințele care decurg.

Persoanele sub 14 ani sunt prezumate a nu avea discernământ din cauza vârstei fragede și prin urmare sunt lipsite de capacitate de exercițiu și nu pot încheia acte juridice civile singure. Minorul cu vârsta între 14 și 18 ani are discernământul în formare și deci capacitate de exercițiu restrânsă, acest lucru însemnând că el poate încheia anumite tipuri de acte singur (de mică însemnatate, valoare) sau altele cu acordul părinților. Aceste reguli sunt instituite în favoarea și pentru protejarea minorilor.

În concluzie, **în dreptul civil** regulile aplicabile pentru încheierea valabilă a actelor civile țin cont de voința internă, de discernământul persoanei care își exprimă această voință, de înțelegerea contextului în care consimțământul este dat, precum și de eventualele vicii care îl pot afecta (eroarea, dolul, violența) fiind astfel instituite reguli și mecanisme de protecție a minorilor.

2. Consimțământul în dreptul penal

Consimțământul și lipsa lui sunt analizate în dreptul penal din 3 perspective: ca element constitutiv al unei infracțiuni (1), ca o cauză de reducere a pedepsei (2) sau ca o cauză justificativă (3)[7].

1. Cauză de înlăturare a tipicității faptei, absența consimțământului intră în chiar descrierea infracțiunii[8]. În acest caz, dacă suntem în situația unui consimțământ al victimei, fapta nu mai constituie infracțiune deoarece nu este prevăzută de legea penală (nu poate exista furt cu consimțământul proprietarului bunului "furat").
2. De asemenea, s-a exprimat opinia conform căreia consimțământul poate atenua răspunderea penală, cum ar fi sancționarea mai puțin severă în cazul uciderii unei persoane "la cererea explicită, serioasă, conștientă și repetată a victimei (art. 190 NCP)"[9].
3. Legiuitorul a introdus în Noul Cod Penal instituția consimțământului victimei care poate, în anumite condiții, să reprezinte o cauză justificativă, așadar să înlătore caracterul ilicit, antijuridicitatea faptei[10]. Conform opiniilor exprimate în doctrina de specialitate, consimțământul victimei apare ca o cauză justificativă în cazul acelor infracțiuni **prin care se protejează o valoare al cărei purtător este o persoană fizică care poate dispune de această valoare**[11] și deci poate renunța la protecția oferită de legea penală. Cu toate acestea, consimțământul victimei nu poate fi o cauză justificativă atunci când valoarea socială protejată este una extrem de importantă, cum ar fi, de exemplu viața persoanei.

Cu privire la validitatea consimțământului victimei în dreptul penal, pot fi regăsite mai multe puncte de vedere în doctrină.

Astfel, potrivit unui autor[12], consimțământul victimei ca și cauză justificativă produce efecte dacă privește un bun sau un interes de care partea vătămată poate dispune și dacă consimțământul astfel exprimat este valabil, adică "îndeplinește toate condițiile de validitate care se cer oricărui consimțământ susceptibil să producă efecte juridice". Atunci când vorbește despre cea de-a doua condiție, George Antoniu spune că nu este valabil un consimțământ dat de un minor sau de un alienat mintal, însă menționează totodată dreptul comparat și dezbaterile în doctrina europeană cu privire la stabilirea unei vârste minime a consimțământului sau posibilitatea instanței de a decide de la caz la caz în funcție de analiza asupra discernământului minorului raportat la actul în cauză.

Alți autori[13], analizând condițiile consimțământului ca și cauză justificativă, au considerat că pentru a fi valid, consimțământul trebuie:

- i. Să fie valabil exprimat, adică să provină de la o persoană care înțelege semnificația actului său de dispoziție și îl face în deplină cunoștință de cauză. Cu toate acestea, potrivit acestor autori, valabilitatea consimțământului nu este condiționată de existența capacității de exercițiu din dreptul civil, invocându-se în acest sens atât doctrină

românească și străină, cât și jurisprudența instanțelor române. Ca și în civil, consimțământul poate fi afectat de vicii (eroare, dol, violență), însă nu operează cu aceeași rigoare. În privința formei, aceasta poate fi și tacită în măsura în care constă într-un comportament univoc al titularului dreptului.

- ii. Să fie actual, adică să existe la momentul comiterii faptei și să fie menținut pe toată durata săvârșirii ei, iar în situația în care acest consimțământ este retras, din acel moment fapta poate constitui infracțiune.
- iii. Să privească o valoare socială de care titularul poate dispune, existând drepturi indisponibile cum ar fi dreptul la viață. Consimțământul nu are valoare juridică în situațiile în care norma de incriminare are ca scop protejarea victimei, iar din descrierea infracțiunii rezultă că aceasta presupune colaborarea victimei (actul sexual cu un minor, coruperea sexuală).
- iv. Să provină de la titularul valorii sociale ocrotite.
- v. Să fie determinat, adică urmările faptei consimțite pot fi determinate anterior comiterii acesteia.

O a treia categorie de autori[14], analizând consimțământul în dreptul penal ca și cauză justificativă, enumeră condiții similare, respectiv:

- i. Trebuie să existe un consimțământ din partea persoanei vătămate, iar în cazul persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu (minorul sub 14 ani și interzisul judecătoresc), acesta poate fi dat doar prin intermediul reprezentantului legal, iar minorul peste 14 ani își poate da singur acordul, fiind însă necesar ca acesta să fie însoțit de încuviințarea reprezentantului legal.
- ii. Consimțământul să fie valabil exprimat, adică să nu fie afectat de viciile de consimțământ (eroare, dol, leziune).
- iii. Consimțământul poate fi exprimat în orice formă, în scris sau verbal.
- iv. Consimțământul trebuie să fie exprimat în mod expres, tăcerea putând avea semnificația unui consimțământ doar raportat la împrejurările concrete ale faptei.
- v. Legea să nu excludă efectul justificativ al consimțământului, în mod expres sau tacit.

În concluzie, toți autorii analizați sunt de acord că pentru a produce efecte, consimțământul trebuie să fie valabil exprimat, dat în cunoștință de cauză, persoana respectivă să poată dispune de valoarea ocrotită. Totodată, tăcerii îi poate fi atribuită valoare juridică doar raportat la împrejurările concrete ale faptei din care să rezulte în mod univoc consimțământul la respectivul act.

3. Rolul consimțământului în cazul infracțiunilor de viol și act sexual cu un minor

Infracțiunile sexuale cu privire la care va fi analizat impactul consimțământului sunt violul (art. 218 NCP), agresiunea sexuală (art. 219 NCP), actul sexual cu un minor (art. 220 NCP) și Coruperea sexuală a minorilor (art. 221 NCP). Cu toate acestea, având în vedere că diferențele între viol și agresiune sexuală, pe de o parte, respectiv act sexual cu un minor și coruperea sexuală a minorilor, pe de altă parte, constau doar în natura actelor sexuale comise (elementul material), cele 2 infracțiuni la care ne vom referi sunt violul și actul sexual cu un minor.

a. Violul

Obiectul juridic al infracțiunii de viol îl reprezintă libertatea sexuală a persoanei, dreptul acesteia de a dispune de propria viață sexuală[15]. Realizarea acțiunilor care constituie latura obiectivă a infracțiunii de viol (raportul sexual, actul sexual oral, actul sexual anal sau orice alte acte de penetrare vaginală sau anală) se poate face, conform normei de incriminare prin mai multe modalități, respectiv:

Ø Constrângere,

Ø Punere în imposibilitate de a se apăra ori de a-și exprima voința,

Ø Profitând de imposibilitatea de a se apăra sau de a-și exprima voința.

Autorul V. Cioclei consideră că o condiție a existenței laturii obiective a infracțiunii este realizarea faptei fără consimțământul victimei, într-una din modalitățile indicate în norma de incriminare[16]. Vârsta fragedă a victimei este considerată ca fiind o imposibilitate de a se apăra sau de a-și exprima voința, făptuitorul folosindu-se în mod conștient de starea de vulnerabilitate a victimei. Această folosire reprezintă ”o constrângere mijlocită, fiindcă a abuza de o stare care face imposibilă opunerea înseamnă a realiza în mod insidios o constrângere”[17].

Potrivit altor autori[18], o condiție a faptei de viol este ca această să se realizeze fără consimțământul victimei, însă și aceștia notează faptul că legiuitorul a indicat în mod explicit care sunt modalitățile de ”viciere” a consimțământului. Așadar, ”nu orice viciere a consimțământului specifică dreptului civil va conduce la calificarea faptei drept viol”[19], putând exista situații în care, de exemplu victimei i s-a promis o recompensă materială sau morală, și care nu vor putea fi calificate drept viol deoarece nu sunt comise în modalitățile expres prevăzute de lege. Potrivit aceluiași autori, constrângerea poate fi atât de natură fizică, cât și de natură psihică, neavând importanță modalitatea în care victima s-a opus actului sexual (opunere violentă sau opunere pasivă în cazul în care victima nu vrea să își agraveze situația). În privința imposibilității de a-și exprima voința s-a considerat că un minor de 9 sau de 6 ani nu poate consimți valabil la un raport sexual, fapta acestuia fiind încadrată în viol, chiar și în ipoteza în care există o exprimare de voință din partea victimei[20]. Delimitarea dintre viol și act sexual cu un minor ar urma să fie făcută pornind de la înțelegerea minorului cu privire la actul sexual, prin analizarea în concret, în fiecare caz în parte, dacă minorul a înțeles semnificația actului și ce anume presupune o astfel de decizie. Acest lucru ar urma să fie făcut prin intermediul unei expertize psihiatrice. Pe de altă parte, chiar dacă starea de imposibilitate de a-și exprima voința este una preexistentă, deci nu este determinată de autor, pentru a putea fi reținută infracțiunea de viol este necesar, conform unor autori, ca făptuitorul să își dea seama de situația victimei și să folosească prilejul pentru a avea o relație sexuală[21]. În textul de incriminare este menționat în mod explicit termenul ”profită”, ceea ce exprimă ”o realitate subiectivă, diferită de realitatea obiectivă”[22], intenția legiuitorului fiind de a evidenția ”perversitatea” făptuitorului.

Cu privire la analizarea existenței consimțământului în cauzele cu minori, din studierea datelor din Raportul Inspecției Judiciare[23], rezultă că există un procent foarte mic de hotărâri judecătorești în care a fost pusă în discuție valabilitatea consimțământului. Astfel, din cauzele soluționate definitiv având ca obiect infracțiuni contra libertății și integrității sexuale comise asupra unor victime minore, înregistrate la curțile de apel și instanțele arondate acestora în perioada 1.02.2014-29.07.2020 (pag. 41 din raport), cel mai mare procent de cauze în care a fost pusă în discuție valabilitatea consimțământului minorilor (pag. 66 și urm.) este de 19.11% la CA Brașov (30 de cauze din 157 soluționate), iar cel mai mic este 0 la Curtea Militară de Apel (nicio cauză în care s-a pus în discuție consimțământul din cele 8 soluționate în circumscripția acestei instanțe). Rezultă, așadar, că verificarea valabilității consimțământului nu constituia, pentru perioada verificată, o regulă în cauzele cu minori.

b. Actul sexual cu un minor

Obiectul juridic al acestei infracțiuni este libertatea și inviolabilitatea sexuală a minorului. Se consideră că deși minorul consimte la actul sexual, acest consimțământ este viciat datorită imaturității psihice sau stării de dependență față de autorul adult[24]. Într-o altă opinie, se consideră că, dacă în cazul violului este afectată libertatea fizică și morală a minorului, în cazul actului sexual cu un minor este afectată numai ”componenta morală, psihică, a libertății sexuale, care implică posibilitatea de a decide în cunoștință de cauză[25].

Diferența față de viol constă, potrivit autorului Valerian Cioclei[26], în faptul că la actul sexual cu un minor nu se exercită constrângere asupra victimei și nici nu se profită de imposibilitatea victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința.

Similar, se afirmă de către alți autori[27] că diferența dintre cele două infracțiuni este dată de lipsa consimțământului, respectiv existența unui consimțământ, chiar și viciat (viciu ce poate deriva din minoritatea victimei singură sau combinată cu alte circumstanțe). Un alt autor consideră că, în cazul actului sexual cu un minor, consimțământul trebuie ”să fie valabil exprimat”[28]:

În Raportul Inspecției Judiciare se reține că, spre deosebire de infracțiunile de viol și agresiune sexuală, care sunt săvârșite fără consimțământul victimei, actul sexual cu un minor a fost reglementat ca fiind actul săvârșit cu consimțământul minorului, consimțământ ”viciat” de vârsta fragedă a victimei[29]. Însă, ”viciul vârstei” nu beneficiază de o reglementare legală și nici nu rezultă diferența între un ”consimțământ afectat de viciul vârstei” și un consimțământ absent datorat vârstei”, astfel încât să poată fi făcută distincția între cele 2 infracțiuni (viol și act sexual cu un minor).

Potrivit doctrinei citate în Raportul Inspecției Judiciare, ”caracterul socialmente periculos al faptei de act sexual cu un minor rezultă atât din împrejurarea că raportul sexual, actul sexual sau actul de penetrare vaginală sau anală are loc cu un minor aflat la o vârstă fragedă, la care practicarea actelor sexuale poate avea urmări nefaste pentru dezvoltarea fizică și psihică a acestuia, cât și datorită atingerii pe care o aduce relațiilor sociale privind desfășurarea vieții sexuale, pentru că făptuitorul profită de lipsa de experiență a minorului care este mai ușor de convins decât un major și realizează cu acesta un raport sexual, un act sexual sau un act de penetrare vaginală sau anală”[30].

Infracțiunea de act sexual cu un minor se comite cu intenție, ceea ce presupune ca ”făptuitorul să fi cunoscut starea de minoritate a victimei ori să fi avut suficiente date pentru a presupune că actul sexual se realizează cu un minor[31].

[1] A se vedea Gabriel Boro, Carla Alexandra Anghel, Curs de drept civil. Partea Generală, Editura Hamangiu 2021, pag. 146.

[2] A se vedea Radu Rizo, Curs de teoria actului juridic civil, Editura Hamangiu 2021, par. 59; Marian Nicolae, Drept civil. Teoria generală, vol. II, Editura Solomon 2018, pag. 362.

[3] A se vedea Marian Nicolae, op. cit., par. 184, pag. 361, precum și referințele citate acolo.

[4] A se vedea art. 1204 NCC.

[5] A se vedea Radu Rizo, op. cit., par. 78, pag. 280.

[6] A se vedea Gabriel Boro, op. cit., pag. 153.

- [7] A se vedea George Antoniu, Consimțământul victimei, în Revista de drept penal nr. 4/2003, pag. 9 și urm.
- [8] De exemplu infracțiunea de **furt** (art. 228 din Noul Cod Penal): ”Luarea unui bun mobil din posesia sau detinența altuia, fără consimțământul acestuia (...)”, **întreruperea cursului sarcinii** (art. 201 alin.2): ”întreruperea cursului sarcinii, săvârșită în orice condiții, fără consimțământul femeii însărcinate (...)”, **Nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului** (art. 379): ”reținerea de către părinte a copilului să minor, fără consimțământul celuilalt părinte (...)”.
- [9] A se vedea Florin Streteanu, Daniel Nițu, op.cit. par. 410.
- [10] A se vedea Florin Streteanu, Daniel Nițu, Drept Penal. Partea generală, vol. I, Ed. Universul Juridic 2014, par. 369.
- [11] Idem, par. 410.
- [12] A se vedea George Antoniu, op. cit., pag. 17.
- [13] A se vedea, în acest sens, Florin Streteanu, Daniel Nițu, Drept penal partea general vol. I, Editura Universul Juridic 2014, pag. 399, nota de subsol 2.
- [14] Mari-Claudia Ivan, Gheorghe Ivan, Cauzele justificative, Editura Universul Juridic 2021, pag. 168 și urm.
- [15] Valerian Cioclei, Drept Penal partea specială I, Editura C.H.Beck 2021, pag. 196
- [16] Valerian Cioclei, op. cit. pag. 198.
- [17] Valerian Cioclei, op. cit. pag. 199, precum și referința citată.
- [18] Sergiu Bogdan, Doris Alina Șerban, Drept Penal Partea specială, Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției, Ediția a doua, 2020, pag. 312
- [19] Sergiu Bogdan, Doris Alina Șerban, op. cit. pag. 312
- [20] Sergiu Bogdan, Doris Alina Șerban, op. cit. pag. 318. În același sens, Cu privire la delimitarea infracțiunii de viol de cea de act sexual cu un minor, instanțele au reținut că suntem în cazul unui viol atunci când, datorită vârstei, victima nu avea reprezentarea actului pe care îl comite, fără să fie făcută vreo referire la capacitatea civilă (A se vedea Florin Streteanu, Daniel Nițu, op. cit. pag. 399).
- [21] A se vedea Cristinel Ghigheci, Drept penal. Partea specială, vol. I Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului, Editura Solomon, 2020, pag. 263.
- [22] Cristinel Ghigheci, op cit. pag. 263-264.
- [23] A se vedea Raportul privind practica instanțelor de judecată și a parchetelor de pe lângă acestea în investigarea și soluționarea cauzelor privind infracțiuni la viața sexuală cu victime minore, pag. 41 și urm., respectiv 66 și urm.
- [24] Valerian Cioclei, op. cit. pag. 211
- [25] A se vedea V. Pasca, în M. Basarab, Codul penal Comentat, vol. II, pag. 286.
- [26] Op. cit. pag. 213
- [27] Sergiu Bogdan, Doris Alina Șerban, op.cit., pag. 345.

[28] M. Udroi, *Drept penal*, 2019, p.215, citat în Cristinel Ghigheci, *Drept penal. Partea specială*, vol. I *Infrațiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, Editura Solomon, 2020, pag. 290.

[29] *Raportul Inspecției Judiciare*, pag. 14.

[30] A se vedea D.I. Lămășanu, *Comentarii la art. 220*, în G. Antoniu (coord.), C. Duvac, D.I. Lămășanu, I. Pascu, C. Sima, T. Toader, I. Vasu, *Explicații preliminare ale noului Cod Penal*, vol. III (art. 188-256), Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 216, citată în, *Raportul Inspecției Judiciare privind practica instanțelor de judecată și a parchetelor de lângă acestea în investigarea și soluționarea cauzelor privind infracțiuni la viața sexuală cu victime minore*, pag. 13, precum și doctrina citată.

[31] Valerian Cioclei, *op. cit.* pag. 213.

Anexa 3: Lista jurisprudenței naționale analizate

Jurisprudență privind infracțiunile contra libertății și integrității sexuale

A. Hotărâri pronunțate de ÎCCJ

1. ÎCCJ, Secția Penală, Decizia 34/RC/2022
2. ÎCCJ, Secția Penală, decizia 59/RC/2021
3. ÎCCJ, Secția Penală, decizia nr. 348/RC/2022
4. ÎCCJ, Secția Penală, decizia nr. 559/RC/2021
5. ÎCCJ, Secția Penală, decizia nr. 175/RC/2023

B. Hotărâri privind renunțările la urmărire penală în cauzele având ca obiect infracțiunea de act sexual cu un minor

1. Încheiere finală (dezinvestire) din 09.01.2020 pronunțată de Judecătoria Urziceni, cod RJ 6242d97 (<https://www.rejust.ro/juris/6242d97>)
2. Încheiere - de executare silită nr. 54/2020 din 23.01.2020 pronunțată de Judecătoria Beiuș, cod RJ 823g745d5 (<https://www.rejust.ro/juris/823g745d5>)
3. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 7/2020 din 23.01.2020 pronunțată de Judecătoria Câmpina, cod RJ 9374785g3 (<https://www.rejust.ro/juris/9374785g3>)
4. Încheiere finală camera preliminară nr. 16/2020 din 20.02.2020 pronunțată de Judecătoria Blaj, cod RJ 4784ee2e (<https://www.rejust.ro/juris/4784ee2e>)
5. Încheiere finală (dezinvestire) din 24.03.2020 pronunțată de Judecătoria Urziceni, cod RJ g85e4d8 (<https://www.rejust.ro/juris/g85e4d8>)
6. Încheiere - de executare silită nr. 119/2020 din 27.04.2020 pronunțată de Judecătoria Beiuș, cod RJ 52ed85d78 (<https://www.rejust.ro/juris/52ed85d78>)
7. Hotărâre nr. 218/2020 din 28.05.2020 pronunțată de Judecătoria Vișeu de Sus, cod RJ eee87g85 (<https://www.rejust.ro/juris/eee87g85>)
8. Hotărâre nr. 140/2020 din 02.06.2020 pronunțată de Judecătoria Odorheiu Secuiesc, cod RJ 255de3867 (<https://www.rejust.ro/juris/255de3867>)
9. Încheiere finală (dezinvestire) din 29.06.2020 pronunțată de Judecătoria Tulcea, cod RJ 4egeg2476 (<https://www.rejust.ro/juris/4egeg2476>)
10. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 135/2020 din 22.07.2020 pronunțată de Judecătoria Zimnicea, cod RJ 86g84839 (<https://www.rejust.ro/juris/86g84839>)
11. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 127/2020 din 28.07.2020 pronunțată de Judecătoria Câmpina, cod RJ 82956332e (<https://www.rejust.ro/juris/82956332e>)
12. Hotărâre cameră consiliu nr. 260/2020 din 29.07.2020 pronunțată de Judecătoria Mediaș, cod RJ 933dg37e8 (<https://www.rejust.ro/juris/933dg37e8>)
13. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 281/2020 din 13.08.2020 pronunțată de Judecătoria Odorheiu Secuiesc, cod RJ 3446478dg (<https://www.rejust.ro/juris/3446478dg>)
14. Încheiere finală (dezinvestire) din 16.09.2020 pronunțată de Judecătoria Liești, cod RJ d5457e8g (<https://www.rejust.ro/juris/d5457e8g>)
15. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 2980/239/2020 din 15.12.2020 pronunțată de Judecătoria Hârlău, cod RJ g99d37377 (<https://www.rejust.ro/juris/g99d37377>)
16. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 124/2021 din 25.01.2021 pronunțată de Judecătoria Sibiu, cod RJ 52gg228eg (<https://www.rejust.ro/juris/52gg228eg>)
17. Încheiere finală camera consiliu nr. 90/2021 din 04.02.2021 pronunțată de Judecătoria Reșița, cod RJ d72dg3 (<https://www.rejust.ro/juris/d72dg3>)
18. Încheiere finală camera preliminară nr. 27/2021 din 04.02.2021 pronunțată de Judecătoria Carei, cod RJ d5458472g (<https://www.rejust.ro/juris/d5458472g>)
19. Încheiere finală (dezinvestire) din 26.02.2021 pronunțată de Tribunalul București, cod RJ 286259d3 (<https://www.rejust.ro/juris/286259d3>)

20. Încheiere finală (dezinvestire) din 09.03.2021, cod RJ 7e9d76g75 (<https://rejust.ro/juris/7e9d76g75>)
21. Încheiere finală camera consiliu nr. 859/2021 din 22.03.2021 pronunțată de Judecătoria Cluj-Napoca, cod RJ g247839 (<https://www.rejust.ro/juris/g247839>)
22. Încheiere finală (dezinvestire) din 31.03.2021 pronunțată de Judecătoria Brăila, cod RJ g3767e6 (<https://www.rejust.ro/juris/g3767e6>)
23. Hotărâre cameră consiliu nr. 612/2021 din 02.04.2021 pronunțată de Judecătoria Oradea, cod RJ 6998g2888 (<https://www.rejust.ro/juris/6998g2888>)
24. Încheiere finală (dezinvestire) din 27.04.2021 pronunțată de Judecătoria Sectorului 1 București, cod RJ 34gg28gg9 (<https://www.rejust.ro/juris/34gg28gg9>)
25. Hotărâre nr. 210/2021 din 13.05.2021, cod RJ 82292585e (<https://rejust.ro/juris/82292585e>)
26. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 141/2021 din 18.05.2021 pronunțată de Judecătoria Gheorgheni, cod RJ 524d46694 (<https://www.rejust.ro/juris/524d46694>)
27. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 659/2021 din 08.06.2021 pronunțată de Judecătoria Ploiești, cod RJ 93697e955 (<https://www.rejust.ro/juris/93697e955>)
28. Încheiere finală (dezinvestire) din 09.06.2021 pronunțată de Judecătoria Sectorului 6 București, cod RJ 4939857g2 (<https://www.rejust.ro/juris/4939857g2>)
29. Încheiere finală camera consiliu nr. 61/2021 din 13.07.2021 pronunțată de Judecătoria Fetești, cod RJ ed4792ggg (<https://www.rejust.ro/juris/ed4792ggg>)
30. Încheiere finală (dezinvestire) din 24.08.2021 pronunțată de Judecătoria Hârlău, cod RJ 7eed65356 (<https://www.rejust.ro/juris/7eed65356>)
31. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 693/2021 din 15.09.2021 pronunțată de Judecătoria Rădăuți, cod RJ ede384842 (<https://www.rejust.ro/juris/ede384842>)
32. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 830/2021 din 22.12.2021 pronunțată de Judecătoria Turda, cod RJ 9829383d8 (<https://www.rejust.ro/juris/9829383d8>)
33. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 17/2022 din 12.01.2022 pronunțată de Judecătoria Sighișoara, cod RJ 72d89d732 (<https://www.rejust.ro/juris/72d89d732>)
34. Hotărâre cameră consiliu nr. 135/2022 din 19.01.2022 pronunțată de Judecătoria Oradea, cod RJ 982653857 (<https://www.rejust.ro/juris/982653857>)
35. Încheiere finală camera preliminară nr. 17/2022 din 25.01.2022 pronunțată de Judecătoria Gura Humorului, cod RJ de4748ee9 (<https://www.rejust.ro/juris/de4748ee9>)
36. Încheiere finală (dezinvestire) din 09.02.2022 pronunțată de Judecătoria Făurei, cod RJ 86deg2347 (<https://www.rejust.ro/juris/86deg2347>)
37. Încheiere finală (dezinvestire) din 16.03.2022 pronunțată de Judecătoria Hârlău, cod RJ 592945725 (<https://www.rejust.ro/juris/592945725>)
38. Încheiere finală (dezinvestire) din 21.03.2022 pronunțată de Judecătoria Sectorului 1 București, cod RJ de5e3g3g4 (<https://www.rejust.ro/juris/de5e3g3g4>)
39. Încheiere finală camera preliminară nr. 273/2022 din 31.03.2022 pronunțată de Judecătoria Târgu Mureș, cod RJ 72e3gded2 (<https://www.rejust.ro/juris/72e3gded2>)
40. Hotărâre cameră consiliu nr. 147/2022 din 02.06.2022 pronunțată de Judecătoria Avrig, cod RJ 2352geg3d (<https://www.rejust.ro/juris/2352geg3d>)
41. Încheiere finală camera preliminară nr. 290/2022 din 29.09.2022 pronunțată de Judecătoria Gura Humorului, cod RJ 59955g647 (<https://www.rejust.ro/juris/59955g647>)

C. Hotărâri pronunțate pe fond

1. Hotărârea nr. 271 din 17.03.2020 pronunțată de Judecătoria Oradea <https://portal.just.ro/271/Lists/Jurisprudenta/DispForm.aspx?ID=491>
2. Hotărârea nr. 717 din 23.06.2020 pronunțată de Judecătoria Oradea <https://portal.just.ro/271/Lists/Jurisprudenta/DispForm.aspx?ID=501>
3. Hotărâre nr. 54/2021 din 18.02.2021 pronunțată de Judecătoria Carei, cod RJ 82d23d453 <https://www.rejust.ro/juris/82d23d453>
4. Hotărâre nr. 39/2021 din 02.03.2021 pronunțată de Judecătoria Hârșova, cod RJ 93786645g <https://www.rejust.ro/juris/93786645g>
5. Hotărâre nr. 138/2021 din 05.03.2021 pronunțată de Judecătoria Suceava, cod RJ 25e6346g8 <https://www.rejust.ro/juris/25e6346g8>

6. Hotărâre nr. 26/2021 din 09.03.2021 pronunțată de Tribunalul Bistrița Năsăud, cod RJ 8e7ee32e <https://www.rejust.ro/juris/8e7ee32e>
7. Hotărârea nr. 593 din 8.04.2021 pronunțată de Curtea de Apel Craiova <https://portal.just.ro/54/Lists/Jurisprudenta/DispForm.aspx?ID=1593>
8. Hotărârea nr. 172 din 10.06.2021 pronunțată de Judecătoria Oltenița <http://www.rolii.ro/hotarari/60d7ee38e490093c1800004f>
9. Hotărâre nr. 84/2021 din 15.06.2021 pronunțată de Judecătoria Panciu, cod RJ 69967e5eg <https://www.rejust.ro/juris/69967e5eg>
10. Hotărârea nr. 402 din 23.06.2021 pronunțată de Curtea de Apel Brașov <https://portal.just.ro/64/Lists/Jurisprudenta/DispForm.aspx?ID=1208>
11. Hotărâre nr. 121/2021 din 25.06.2021 pronunțată de Judecătoria Vatra Dornei, cod RJ 7eg695ge3 <https://www.rejust.ro/juris/7eg695ge3>
12. Hotărârea nr. 848 din 29.06.2021 pronunțată de Judecătoria Oradea <https://portal.just.ro/271/Lists/Jurisprudenta/DispForm.aspx?ID=508>
13. Hotărârea nr. 36/2021 din 2.07.2021 pronunțată de Judecătoria Întorsura Buzăului <http://www.rolii.ro/hotarari/60e11748e49009b40d00002c>
14. Hotărârea nr. 531 din 21.07.2021 pronunțată de Curtea de Apel Iași <http://www.rolii.ro/hotarari/60fa2258e490097c0c00002d>
15. Hotărârea nr. 522 din 14.10.2021 pronunțată de Curtea de Apel Brașov <https://portal.just.ro/64/Lists/Jurisprudenta/DispForm.aspx?ID=1232>
16. Hotărârea nr. 315 din 14.10.2021 pronunțată de Judecătoria Caracal <https://portal.just.ro/207/Lists/Jurisprudenta/DispForm.aspx?ID=512>
17. Hotărârea nr. 724/A din 27.10.2021 pronunțată de Curtea de Apel Pitești <http://www.rolii.ro/hotarari/6180c8a2e490094c0d000064>
18. Hotărârea nr. 366 din 4.11.2021 pronunțată de Judecătoria Urziceni <http://www.rolii.ro/hotarari/6185f15fe49009d80f000031>
19. Hotărârea nr. 3159/2021 din 22.11.2021 pronunțată de Judecătoria Timișoara <http://www.rolii.ro/hotarari/619dac93e49009ec1b00007d>
20. Hotărârea nr. 246 din 18.02.2022 pronunțată de Curtea de Apel Craiova <http://www.rolii.ro/hotarari/6228308ae49009d824000278>
21. Hotărârea nr. 207 din 7.07.2022 pronunțată de Judecătoria Caracal <https://portal.just.ro/207/Lists/Jurisprudenta/DispForm.aspx?ID=535>
22. Hotărârea nr. 1 din 10.10.2022 pronunțată de Judecătoria Buzău <https://portal.just.ro/200/Lists/Jurisprudenta/DispForm.aspx?ID=557>

D. Hotărâri în care s-a dispus clasarea

1. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 13/2022 din 15.02.2022 pronunțată de Tribunalul Militar Iași, <https://www.rejust.ro/juris/g8gge6g97>
2. Încheiere finală camera consiliu nr. 511/2022 din 24.11.2022 pronunțată de Judecătoria Slatina, <https://www.rejust.ro/juris/98d8d3g32>
3. Hotărâre cameră consiliu nr. 408/2022 din 28.06.2022 pronunțată de Judecătoria Sighetu Marmației, <https://www.rejust.ro/juris/eedd823d>
4. Încheiere finală camera preliminară nr. 258/2022 din 03.05.2022 pronunțată de Judecătoria Mangalia, <https://www.rejust.ro/juris/dee356494>
5. Încheiere finală (dezinvestire) din 27.10.2021 pronunțată de Judecătoria Vălenii de Munte, <https://www.rejust.ro/juris/g95953286>
6. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 1600/2021 din 01.10.2021 pronunțată de Judecătoria Bacău, <https://www.rejust.ro/juris/346798527>

Jurisprudență privind violența domestică

A. Hotărâri judecătorești privind infracțiunea de "nerespectare a măsurilor dispuse prin ordinul de protecție" prevăzută de art. 47 din Legea 217/2003

1. Hotărâre nr. 281/2020 din 23.12.2020 pronunțată de Judecătoria Câmpina, cod RJ 829563983 (<https://www.rejust.ro/juris/829563983>)
2. Hotărâre nr. 468/2021 din 02.04.2021 pronunțată de Curtea de Apel București, cod RJ 65849597 (<https://www.rejust.ro/juris/65849597>)
3. Hotărâre nr. 68/2021 din 08.02.2021 pronunțată de Curtea de Apel Pitești, cod RJ 378g2g85 (<https://www.rejust.ro/juris/378g2g85>)
4. Hotărâre nr. 451/2021 din 12.05.2021 pronunțată de Curtea de Apel Bacău, cod RJ 63d89474 (<https://www.rejust.ro/juris/63d89474>)
5. Hotărâre nr. 515/2021 din 08.04.2021 pronunțată de Curtea de Apel București, cod RJ 3g244777 (<https://www.rejust.ro/juris/3g244777>)
6. Hotărâre nr. 715/2020 din 19.11.2020 pronunțată de Judecătoria Rădăuți, cod RJ ede3e9595 (<https://www.rejust.ro/juris/ede3e9595>)
7. Hotărâre nr. 248/2020 din 18.11.2020 pronunțată de Judecătoria Huși, cod RJ 2555edg2g (<https://www.rejust.ro/juris/2555edg2g>)
8. Hotărâre nr. 832/2020 din 21.10.2020 pronunțată de Judecătoria Aiud, cod RJ g53d5363 (<https://www.rejust.ro/juris/g53d5363>)
9. Hotărâre nr. 6/2020 din 13.01.2020 pronunțată de Judecătoria Zalău, cod RJ g97d26e38 (<https://www.rejust.ro/juris/g97d26e38>)
10. Hotărâre nr. 693/2021 din 30.12.2021 pronunțată de Judecătoria Sibiu, cod RJ 72d4dd254 (<https://www.rejust.ro/juris/72d4dd254>)
11. Hotărâre nr. 724/2022 din 20.05.2022 pronunțată de Curtea de Apel Cluj, cod RJ 235ge2e69 (<https://www.rejust.ro/juris/235ge2e69>)
12. Hotărâre nr. 614/2021 din 24.11.2021 pronunțată de Judecătoria Cornetu, cod RJ ed26g6948 (<https://www.rejust.ro/juris/ed26g6948>)
13. Hotărâre nr. 259/2021 din 28.10.2021 pronunțată de Judecătoria Reghin, cod RJ 93759474d (<https://www.rejust.ro/juris/93759474d>)
14. Hotărâre nr. 1040/2021 din 14.07.2021 pronunțată de Judecătoria Tulcea, cod RJ 86d66e683 (<https://www.rejust.ro/juris/86d66e683>)
15. Hotărâre nr. 2078/2022 din 21.12.2022 pronunțată de Judecătoria Brașov, cod RJ ee9e54534 (<https://www.rejust.ro/juris/ee9e54534>)
16. Hotărâre nr. 1245/2022 din 21.12.2022 pronunțată de Curtea de Apel Galați, cod RJ 6255g3325 (<https://www.rejust.ro/juris/6255g3325>)
17. Hotărâre nr. 1646/2022 din 21.12.2022 pronunțată de Curtea de Apel Cluj, cod RJ 23836gg72 (<https://www.rejust.ro/juris/23836gg72>)
18. Hotărâre nr. 1061/2022 din 10.11.2022 pronunțată de Curtea de Apel Timișoara, cod RJ 39936gd9d (<https://www.rejust.ro/juris/39936gd9d>)
19. Hotărâre nr. 123/2022 din 18.08.2022 pronunțată de Judecătoria Huși, cod RJ eee92d347 (<https://www.rejust.ro/juris/eee92d347>)
20. Hotărâre nr. 581/2022 din 20.07.2022 pronunțată de Curtea de Apel Iași, cod RJ 5999237d8 (<https://www.rejust.ro/juris/5999237d8>)

B. Hotărâri judecătorești privind renunțarea la urmărirea penală în cauzele de violență domestică în care au fost emise ordine de protecție

1. Hotărâre cameră consiliu nr. 1026/2022 din 28.12.2022 pronunțată de Judecătoria Brașov, cod RJ 989938e73 (<https://www.rejust.ro/juris/989938e73>)
2. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 269/2022 din 28.12.2022 pronunțată de Judecătoria Pașcani, cod RJ 98dd758d7 (<https://www.rejust.ro/juris/98dd758d7>)

3. Încheiere finală camera preliminară din 09.12.2022 pronunțată de Judecătoria Sectorului 4 București, cod RJ ee9d26e48 (<https://www.rejust.ro/juris/ee9d26e48>)
4. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 1378/2022 din 23.11.2022 pronunțată de Judecătoria Piatra-Neamț, cod RJ 4e69634d3 (<https://www.rejust.ro/juris/4e69634d3>)
5. Încheiere finală (dezinvestire) din 24.10.2022 pronunțată de Judecătoria Sectorului 5 București, cod RJ dee79ge9g (<https://www.rejust.ro/juris/dee79ge9g>)
6. Hotărâre cameră consiliu nr. 795/2022 din 16.08.2022 pronunțată de Judecătoria Satu Mare, cod RJ 6223g9gd2 (<https://www.rejust.ro/juris/6223g9gd2>)
7. Hotărâre cameră consiliu nr. 197/2022 din 07.07.2022 pronunțată de Judecătoria Avrig, cod RJ 599264866 (<https://www.rejust.ro/juris/599264866>)
8. Hotărâre nr. 247/2022 din 18.05.2022 pronunțată de Judecătoria Odorheiu Secuiesc, cod RJ 4e9583487 (<https://www.rejust.ro/juris/4e9583487>)
9. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 478/2022 din 07.04.2022 pronunțată de Judecătoria Cornetu, cod RJ 8627ddde9 (<https://www.rejust.ro/juris/8627ddde9>)
10. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 62/2022 din 16.02.2022 pronunțată de Judecătoria Făgăraș, cod RJ 5929gdd4d (<https://www.rejust.ro/juris/5929gdd4d>)
11. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 1728/2021 din 28.12.2021 pronunțată de Judecătoria Piatra-Neamț, cod RJ 86d4872e2 (<https://www.rejust.ro/juris/86d4872e2>)
12. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 1227/2021 din 13.12.2021 pronunțată de Judecătoria Alba Iulia, cod RJ ed568e89g (<https://www.rejust.ro/juris/ed568e89g>)
13. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 1340/2021 din 16.11.2021 pronunțată de Judecătoria Ploiești, cod RJ 52eged8d7 (<https://www.rejust.ro/juris/52eged8d7>)
14. Încheiere finală camera consiliu nr. 654/2021 din 27.09.2021 pronunțată de Judecătoria Reșița, cod RJ 473g9g (<https://www.rejust.ro/juris/473g9g>)
15. Încheiere finală camera preliminară nr. 164/2021 din 24.06.2021 pronunțată de Judecătoria Târgu Bujor, cod RJ 693d732e3 (<https://www.rejust.ro/juris/693d732e3>)
16. Încheiere finală camera consiliu nr. 35/2021 din 03.03.2021 pronunțată de Judecătoria Toplița, cod RJ g9e25g836 (<https://www.rejust.ro/juris/g9e25g836>)
17. Încheiere finală camera preliminară nr. 498/2021 din 16.12.2021 pronunțată de Judecătoria Hunedoara, cod RJ 86d743ee4 (<https://www.rejust.ro/juris/86d743ee4>)
18. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 186/2020 din 10.12.2020 pronunțată de Judecătoria Strehăia, cod RJ 25e227779 (<https://www.rejust.ro/juris/25e227779>)
19. Încheiere finală camera consiliu nr. 77/2020 din 09.12.2020 pronunțată de Judecătoria Toplița, cod RJ d5g2d64d7 (<https://www.rejust.ro/juris/d5g2d64d7>)
20. Hotărâre cameră consiliu nr. 87/2020 din 25.06.2020 pronunțată de Judecătoria Corabia, cod RJ e575467g (<https://www.rejust.ro/juris/e575467g>)

C. Hotărâri judecătorești privind violența în familie (art. 199 Cod Penal)

Condamnare și achitări

1. Hotărâre nr. 27/2022 din 21.11.2022 pronunțată de Curtea de Apel Târgu Mureș, cod RJ 622d4g893 (<https://www.rejust.ro/juris/622d4g893>)
2. Hotărâre nr. 2105/2021 din 22.10.2021 pronunțată de Judecătoria Iași, cod RJ 62g764d64 (<https://www.rejust.ro/juris/62g764d64>)
3. Hotărâre nr. 266/2022 din 06.04.2022 pronunțată de Curtea de Apel Alba Iulia, cod RJ 5928dede7 (<https://www.rejust.ro/juris/5928dede7>)
4. Hotărâre nr. 49/2020 din 19.11.2020 pronunțată de Judecătoria Întorsura Buzăului, cod RJ 72ed2g7eg (<https://www.rejust.ro/juris/72ed2g7eg>)
5. Hotărâre nr. 418/2020 din 04.06.2020 pronunțată de Curtea de Apel Timișoara, cod RJ 6e2d5d58 (<https://www.rejust.ro/juris/6e2d5d58>)
6. Hotărâre nr. 206/2022 din 28.12.2022 pronunțată de Judecătoria Luduș, cod RJ 4e668edde (<https://www.rejust.ro/juris/4e668edde>)
7. Hotărâre nr. 1678/2022 din 29.11.2022 pronunțată de Judecătoria Satu Mare, cod RJ 238433g67 (<https://www.rejust.ro/juris/238433g67>)

8. Hotărâre nr. 847/2023 din 26.04.2023 pronunțată de Curtea de Apel Craiova, cod RJ de3e6g963 (<https://www.rejust.ro/juris/de3e6g963>)
9. Hotărâre nr. 160/2022 din 27.10.2022 pronunțată de Judecătoria Videle, cod RJ 2332287d4 (<https://www.rejust.ro/juris/2332287d4>)
10. Hotărâre nr. 152/2022 din 20.09.2022 pronunțată de Judecătoria Câmpeni, cod RJ 9885528e7 (<https://www.rejust.ro/juris/9885528e7>)
11. Hotărâre nr. 1423/2022 din 31.08.2022 pronunțată de Judecătoria Ploiești, cod RJ 625g47dd9 (<https://www.rejust.ro/juris/625g47dd9>)
12. Hotărâre nr. 637/2022 din 28.04.2022 pronunțată de Curtea de Apel Craiova, cod RJ 72eg8442e (<https://www.rejust.ro/juris/72eg8442e>)
13. Hotărâre nr. 87/2022 din 13.01.2022 pronunțată de Judecătoria Iași, cod RJ ee424d8ge (<https://www.rejust.ro/juris/ee424d8ge>)
14. Hotărâre nr. 12/2021 din 29.01.2021 pronunțată de Judecătoria Liești, cod RJ 254534d5 (<https://www.rejust.ro/juris/254534d5>)
15. Hotărâre nr. 115/2022 din 09.02.2022 pronunțată de Curtea de Apel București, cod RJ de4852ee2 (<https://www.rejust.ro/juris/de4852ee2>)
16. Hotărâre nr. 108/2021 din 17.06.2021 pronunțată de Judecătoria Strehăia, cod RJ 98269g5e3 (<https://www.rejust.ro/juris/98269g5e3>)
17. Hotărâre nr. 176/2021 din 07.09.2021 pronunțată de Judecătoria Babadag, cod RJ 9e2d2766 (<https://www.rejust.ro/juris/9e2d2766>)
18. Hotărâre nr. 686/2021 din 15.12.2021 pronunțată de Curtea de Apel Oradea, cod RJ 523e63ggd (<https://www.rejust.ro/juris/523e63ggd>)

Încetare proces penal

- Hotărâre nr. 710/2022 din 16.12.2022 pronunțată de Judecătoria Alba Iulia, cod RJ de9578543 (<https://www.rejust.ro/juris/de9578543>)
- Hotărâre nr. 450/2022 din 08.12.2022 pronunțată de Judecătoria Călărași, cod RJ 598227953 (<https://www.rejust.ro/juris/598227953>)
- Hotărâre nr. 394/2022 din 06.12.2022 pronunțată de Judecătoria Tecuci, cod RJ 4e6g42g84 (<https://www.rejust.ro/juris/4e6g42g84>)
- Hotărâre nr. 549/2022 din 18.10.2022 pronunțată de Judecătoria Sectorului 6 București, cod RJ 622482ee8 (<https://www.rejust.ro/juris/622482ee8>)
- Hotărâre nr. 530/2022 din 12.10.2022 pronunțată de Judecătoria Sectorului 6 București, cod RJ eee2d7g74 (<https://www.rejust.ro/juris/eee2d7g74>)
- Hotărâre nr. 136/2022 din 04.07.2022 pronunțată de Judecătoria Bolintin Vale, cod RJ 4ee6ge645 (<https://www.rejust.ro/juris/4ee6ge645>)
- Hotărâre nr. 253/2022 din 26.05.2022 pronunțată de Judecătoria Sănnicolaul Mare, cod RJ 394839299 (<https://www.rejust.ro/juris/394839299>)
- Hotărâre nr. 957/2022 din 13.07.2022 pronunțată de Curtea de Apel Cluj, cod RJ 2335252d5 (<https://www.rejust.ro/juris/2335252d5>)
- Hotărâre nr. 126/2021 din 23.11.2021 pronunțată de Judecătoria Darabani, cod RJ 52644ded5 (<https://www.rejust.ro/juris/52644ded5>)
- Hotărâre nr. 761/2021 din 14.09.2021 pronunțată de Judecătoria Sighetu Marmăției, cod RJ ed383234d (<https://www.rejust.ro/juris/ed383234d>)
- Hotărâre nr. 248/2021 din 07.05.2021 pronunțată de Judecătoria Roman, cod RJ 49e2965g4 (<https://www.rejust.ro/juris/49e2965g4>)
- Hotărâre nr. 167/2021 din 24.02.2021 pronunțată de Judecătoria Botoșani, cod RJ 59378762 (<https://www.rejust.ro/juris/59378762>)

D. Hotărârți judecătorești privind infracțiunea de violare a vieții private (art. 226 Cod Penal)

1. Hotărâre nr. 723/2022 din 28.11.2022 pronunțată de Curtea de Apel Oradea, cod RJ 98d2266e5 (<https://www.rejust.ro/juris/98d2266e5>)
2. Hotărâre nr. 678/2022 din 13.05.2022 pronunțată de Curtea de Apel Cluj, cod RJ eed2d5eg7 (<https://www.rejust.ro/juris/eed2d5eg7>)

3. Hotărâre nr. 676/2021 din 22.11.2021 pronunțată de Curtea de Apel Alba Iulia, cod RJ 25ge272g5 (<https://www.rejust.ro/juris/25ge272g5>)
4. Încheiere finală (dezinvestire) nr. 1155/2022 din 27.10.2022 pronunțată de Judecătoria Buzău, cod RJ 2339dg965 (<https://www.rejust.ro/juris/2339dg965>)
5. Încheiere finală camera consiliu nr. 67/2022 din 14.02.2022 pronunțată de Judecătoria Caransebeș, cod RJ 4eg75e595 (<https://www.rejust.ro/juris/4eg75e595>)
6. Încheiere finală (dezinvestire) din 04.11.2021 pronunțată de Judecătoria Sectorului 5 București, cod RJ d5dd89932 (<https://www.rejust.ro/juris/d5dd89932>)
7. Încheiere finală camera consiliu nr. 445/2021 din 30.09.2021 pronunțată de Judecătoria Caransebeș, cod RJ 446d33gd (<https://www.rejust.ro/juris/446d33gd>)
8. Încheiere finală camera preliminară din 09.11.2020 pronunțată de Judecătoria Sectorului 4 București, cod RJ 4988398e8 (<https://www.rejust.ro/juris/4988398e8>)
9. Hotărâre nr. 599/2021 din 02.07.2021 pronunțată de Curtea de Apel Constanța, cod RJ 4d6gd259 (<https://www.rejust.ro/juris/4d6gd259>)

E. Hotărâri judecătorești referitoare la ordinele de protecție

1. Hotărâre cameră consiliu nr. 98/2022 din 30.12.2022 pronunțată de Tribunalul Constanța, cod RJ 723385297 (<https://www.rejust.ro/juris/723385297>)
2. Hotărâre nr. 5245/2022 din 28.11.2022 pronunțată de Tribunalul Ilfov, cod RJ de94d3d98 (<https://www.rejust.ro/juris/de94d3d98>)
3. Hotărâre nr. 1123/2022 din 27.10.2022 pronunțată de Tribunalul Vaslui, cod RJ 4ee22egd7 (<https://www.rejust.ro/juris/4ee22egd7>)
4. Hotărâre nr. 616/2022 din 29.09.2022 pronunțată de Tribunalul Sibiu, cod RJ deedd7g8d (<https://www.rejust.ro/juris/deedd7g8d>)
5. Hotărâre cameră consiliu nr. 524/2022 din 30.08.2022 pronunțată de Tribunalul Maramureș, cod RJ dee3e34d5 (<https://www.rejust.ro/juris/dee3e34d5>)
6. Hotărâre nr. 1981/2022 din 21.07.2022 pronunțată de Tribunalul Iași, cod RJ 3999g2d68 (<https://www.rejust.ro/juris/3999g2d68>)
7. Hotărâre nr. 950/2022 din 28.06.2022 pronunțată de Tribunalul Gorj, cod RJ 59948eded (<https://www.rejust.ro/juris/59948eded>)
8. Hotărâre nr. 1480/2022 din 26.05.2022 pronunțată de Tribunalul București, cod RJ eeed98959 (<https://www.rejust.ro/juris/eed98959>)
9. Hotărâre nr. 993/2022 din 28.04.2022 pronunțată de Tribunalul Iași, cod RJ 3946255ed (<https://www.rejust.ro/juris/3946255ed>)
10. Hotărâre nr. 1014/2022 din 17.03.2022 pronunțată de Tribunalul Argeș, cod RJ 86273g8g2 (<https://www.rejust.ro/juris/86273g8g2>)
11. Hotărâre cameră consiliu nr. 32/2022 din 08.03.2022 pronunțată de Tribunalul pentru minori și familie Brașov, cod RJ de5ge7379 (<https://www.rejust.ro/juris/de5ge7379>)
12. Hotărâre cameră consiliu nr. 99/2022 din 30.12.2022 pronunțată de Tribunalul Covasna, cod RJ 625584428 (<https://www.rejust.ro/juris/625584428>)
13. Hotărâre nr. 6001/2022 din 30.12.2022 pronunțată de Tribunalul Ilfov, cod RJ 238d839de (<https://www.rejust.ro/juris/238d839de>)
14. Hotărâre nr. 1029/2022 din 27.10.2022 pronunțată de Tribunalul Suceava, cod RJ 2332g6g8e (<https://www.rejust.ro/juris/2332g6g8e>)
15. Hotărâre cameră consiliu nr. 909/2022 din 26.08.2022 pronunțată de Tribunalul Ialomița, cod RJ 399d482g4 (<https://www.rejust.ro/juris/399d482g4>)
16. Hotărâre nr. 2006/2022 din 27.07.2022 pronunțată de Tribunalul Iași, cod RJ 4ee6e3g36 (<https://www.rejust.ro/juris/4ee6e3g36>)
17. Hotărâre nr. 1108/2022 din 30.06.2022 pronunțată de Tribunalul Constanța, cod RJ 599246d65 (<https://www.rejust.ro/juris/599246d65>)
18. Hotărâre cameră consiliu nr. 25/2022 din 28.06.2022 pronunțată de Tribunalul Timiș, cod RJ 983448775 (<https://www.rejust.ro/juris/983448775>)

19. Hotărâre nr. 382/2022 din 20.04.2022 pronunțată de Tribunalul Giurgiu, cod RJ 394873472 (<https://www.rejust.ro/juris/394873472>)
20. Hotărâre nr. 78/2022 din 18.01.2022 pronunțată de Tribunalul Suceava, cod RJ ee423d2e7 (<https://www.rejust.ro/juris/ee423d2e7>)
21. Hotărâre nr. 654/2022 din 29.04.2022 pronunțată de Tribunalul Dolj, cod RJ 4e986d79d (<https://www.rejust.ro/juris/4e986d79d>)

Anexa 4: Cercetare cu privire la legislația altor state în materia violenței sexuale

Mihaela-Carmen Ghirca-Bogdan

iunie 2023

1. INTRODUCERE

Analiza legislației comparate cu privire la infracțiunile sexuale arată că:

- Ø statele europene au început să își modifice legislația în materie pentru a le pune în acord cu cerințele Convenției de la Istanbul și realitățile actuale;
- Ø modificările legislative recente cu privire la viol tind să nu mai includă în definiția acestei infracțiuni circumstanțele, acțiunile, comportamentele care determină încadrarea în viol, ci să includă ”lipsa consimțământului” ca element constitutiv al infracțiunii. Se ajunge în acest fel ca toate situațiile anterior descrise în legislație să fie acoperite de sintagma ”fără consimțământ” (violență, profitare de imposibilitate de a se apăra sau de a-și exprima voința), dar în același timp să fie introduse situații noi, neacoperite înainte de enumerarea neexhaustivă (inducerea în eroare, de exemplu);
- Ø marea majoritate a statelor au adoptat legislație specifică în materia infracțiunilor la libertatea sexuală, fiind pedepsite fapte care se referă la: publicarea de fotografii cu conținut sexual fără consimțământ, atragerea minorilor în scopuri sexuale prin mijloace de comunicare diferite (on-line), obligarea minorului să asiste la acte de natură sexuală, determinarea minorului să săvârșească asupra propriului corp acte de natură sexuală.
- Ø Marea majoritate a statelor care și-au modificat legislația au stabilit vârste minime sub care se consideră că minorul nu poate consimți valabil la un act sexual, iar excepțiile sunt clar reglementate. Toate legile analizate califică actele sexuale cu minori sub o anumită vârstă ca fiind viol, abuz sexual, agresiune sexuală.

2. SPANIA

În Spania, agresiunea sexuală este definită ca fiind orice act care atentează la libertatea sexuală a altei persoane fără consimțământul său. Consimțământul trebuie să se manifeste în mod liber și să exprime voința persoanei. Legea definește ca fiind agresiune sexuală, printre altele, actele care se manifestă asupra unei persoane lipsite de discernământ.

Legea dedică un capitol întreg agresiunilor sexuale împotriva minorilor sub 16 ani, fiind pedepsite fapte ca: orice acte cu caracter sexual cu un minor sub 16 ani pe care minorul le realizează cu o terță persoană sau asupra propriei persoane, la îndemnul autorului; arătarea minorului sub 16 ani de acte cu caracter sexual (minor-martor); contactarea

minorului sub 16 ani prin internet, telefon, orice alt mod de comunicare în scopul întâlnirii pentru săvârșirea unor infracțiuni sexuale; contactarea minorului sub 16 ani pentru a-i trimite materiale pornografice.

Consimțământul liber exprimat al minorului sub 16 ani va putea elimina răspunderea penală dacă autorul este o persoană apropiată ca vârstă și grad de dezvoltare sau maturitate fizică și psihologică.

Legea ("La Ley de Solo Si es Si") este disponibilă aici: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2022-14630>

Extras din lege (original)

De las agresiones sexuales

Artículo 178.

1. Será castigado con la pena de prisión de uno a cuatro años, como responsable de agresión sexual, el que realice cualquier acto que atente contra la libertad sexual de otra persona sin su consentimiento. Sólo se entenderá que hay consentimiento cuando se haya manifestado libremente mediante actos que, en atención a las circunstancias del caso, expresen de manera clara la voluntad de la persona.

2. A los efectos del apartado anterior, se consideran en todo caso agresión sexual los actos de contenido sexual que se realicen empleando violencia, intimidación o abuso de una situación de superioridad o de vulnerabilidad de la víctima, así como los que se ejecuten sobre personas que se hallen privadas de sentido o de cuya situación mental se abusare y los que se realicen cuando la víctima tenga anulada por cualquier causa su voluntad.

(...)

De las agresiones sexuales a menores de dieciséis años

Artículo 181.

El que realizare actos de carácter sexual con un menor de dieciséis años, será castigado con la pena de prisión de dos a seis años. A estos efectos se consideran incluidos en los actos de carácter sexual los que realice el menor con un tercero o sobre sí mismo a instancia del autor.

(...)

Artículo 183 bis.

Salvo en los casos en que concurra alguna de las circunstancias previstas en el apartado segundo del artículo 178, el libre consentimiento del menor de dieciséis

años excluirá la responsabilidad penal por los delitos previstos en este capítulo cuando el autor sea una persona próxima al menor por edad y grado de desarrollo o madurez física y psicológica.

Traducere

Despre agresiunile sexuale

Articolul 178.

Se va pedepsi cu pedeapsa cu închisoarea de la 1 la 4 ani, ca responsabilă de agresiune sexuală, persoana care realizează orice act care atentează la libertatea sexuală a altei persoane fără consimțământul său. Se va înțelege că există consimțământ doar atunci când s-au manifestat în mod liber acte care, în funcție de circumstanțele cazului, exprimă într-o manieră clară voința persoanei.

Ca efecte ale alineatului anterior, se vor considera în toate cazurile agresiuni sexuale actele de conținut/natură sexuală care se realizează implicând violență, intimidare sau abuzul unei situații de superioritate sau vulnerabilitate a victimei, precum cele care realizează asupra persoanelor care sunt lipsite de discernământ sau de a cărei stare mentală s-ar putea abuza sau faptele care s-au realizat când victima a pierdut din orice motiv voința.

Articolul 183 bis.

Cu excepția cazurilor în care se îndeplinesc circumstanțele în al doilea alineat al articolului 178, liberul consimțământ al minorului cu vârsta sub 16 ani va elimina responsabilitatea penală pentru infracțiunile prevăzute în acest capitol când autorul este o persoană apropiată ca vârstă sau ca grad de dezvoltare sau maturitate fizică și psihologică cu minorul.

3. BELGIA

Printr-o Lege din 21 martie 2022, intrată în vigoare în iunie 2022, legiuitorul belgian a modificat substanțial Codul Penal Belgian în privința infracțiunilor de natură sexuală. În primul rând, legiuitorul definește consimțământul în materie de autodeterminare sexuală ca fiind acel consimțământ liber exprimat, apreciat în contextul cauzei și care nu poate fi dedus din simpla absență a rezistenței victimei.

Sunt formulate reguli cu privire la consimțământul minorilor: un minor sub 16 ani nu este considerat a fi capabil de a-și da consimțământul liber, cu excepția situației unui minor între 14 și 16 ani care poate consimți liber dacă

diferența de vârstă nu este mai mare de 3 ani. În plus, se menționează că nu constituie infracțiune fapta între minori care au împlinit vârsta de 14 ani, iar diferența de vârstă între ei e mai mare de 3 ani.

De asemenea, a fost modificată definiția violului pentru a include lipsa consimțământului ca element constitutiv al acestei infracțiuni. Dacă înainte de această modificare legislativă, actul sexual cu un minor cu vârsta între 14 și 16 ani era sancționat ca atentat la pudoare, ca urmare a modificării legislative, acesta va fi sancționat ca viol, dacă nu suntem în situația de excepție menționată mai sus.

Legea ("Loi modifiant le Code penal en ce qui concerne le droit penal sexuel") este disponibilă aici: http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&table_name=loi&cn=2022032101

Extras din lege (original)

Art. 417/5. La définition du consentement en matière de droit à l'autodétermination sexuelle

Le consentement suppose que celui-ci a été donné librement. Ceci est apprécié au regard des circonstances de l'affaire. Le consentement ne peut pas être déduit de la simple absence de résistance de la victime. Le consentement peut être retiré à tout moment avant ou pendant l'acte à caractère sexuel.

Il n'y a pas de consentement lorsque l'acte à caractère sexuel a été commis en profitant de la situation de vulnérabilité de la victime due notamment à un état de peur, à l'influence de l'alcool, de stupéfiants, de substances psychotropes ou de toute autre substance ayant un effet similaire, à une maladie ou à une situation de handicap, altérant le libre arbitre.

En tout état de cause, il n'y a pas de consentement si l'acte à caractère sexuel résulte d'une menace, de violences physiques ou psychologiques, d'une contrainte, d'une surprise, d'une ruse ou de tout autre comportement punissable.

En tout état de cause, il n'y a pas de consentement lorsque l'acte à caractère sexuel a été commis au préjudice d'une victime inconsciente ou endormie."

Art. 417/6. Les restrictions à la faculté de consentir du mineur

§ 1er. Sous réserve du paragraphe 2, un mineur qui n'a pas atteint l'âge de seize ans accomplis n'est pas réputé avoir la possibilité d'exprimer librement son consentement.

§ 2. Un mineur qui a atteint l'âge de quatorze ans accomplis mais pas l'âge de seize ans accomplis, peut consentir librement si la différence d'âge avec l'autre personne n'est pas supérieure à trois ans. Il n'y pas d'infraction entre mineurs ayant atteint l'âge de quatorze ans accomplis qui agissent avec consentement mutuel lorsque la différence d'âge entre ceux-ci est supérieure à trois ans.

§ 3. Un mineur n'est jamais réputé avoir la possibilité d'exprimer librement son consentement si:

1° l'auteur est un parent ou un allié en ligne directe ascendante, ou un adoptant, ou un parent ou un allié en ligne collatérale jusqu'au troisième degré, ou toute autre personne qui occupe une position similaire au sein de la famille, ou toute personne cohabitant habituellement ou occasionnellement avec le mineur et qui a autorité sur lui, ou si

2° l'acte a été rendu possible en raison de l'utilisation, dans le chef de l'auteur, d'une position reconnue de confiance, d'autorité ou d'influence sur le mineur, ou si

3° l'acte est considéré comme un acte de débauche ou un acte de prostitution visé dans la sous-section 2 de la section 2, intitulée "De l'exploitation sexuelle de mineurs à des fins de prostitution".

"Art. 417/11. Le viol

On entend par viol tout acte qui consiste en ou se compose d'une pénétration sexuelle de quelque nature et par quelque moyen que ce soit, commis sur une personne ou avec l'aide d'une personne qui n'y consent pas. Cette infraction est punie de la réclusion de dix ans à quinze ans."

4. DANEMARCA

În ultimii ani legiuitorul danez a modificat de mai multe ori Codul Penal în privința infracțiunilor de natură sexuală. Până la modificările legislative recente, definiția violului nu lua în considerare consimțământul liber exprimat la actul sexual, orice act sexual cu un minor sub 12 ani era considerat viol, iar actul sexual cu un minor cu vârsta între 12 și 15 ani era considerat infracțiunea de Act sexual cu un minor[1].

La sfârșitul anului 2020, Danemarca a modificat Codul Penal cu privire la viol și l-a definit ca orice act sexual cu o persoană care nu a consimțit[2], fiind menținut textul care prevede că este considerat viol orice act sexual cu un minor sub 12 ani. În martie 2022, a fost modificată și prevederea cu privire la infracțiunea de act sexual cu un minor, orice act sexual săvârșit de un major peste 22 ani cu un minor sub vârsta de 15 ani fiind considerat, începând cu această modificare, viol. Dacă făptuitorul are sub 22 ani[3], fapta este în continuare considerată act sexual cu un minor[4].

Codul penal danez poate fi consultat aici: <https://danskelove.dk/straffeloven>.

Extras din lege (traducere)

Section 216 of the Criminal Code

For rape, anyone who has intercourse with a person who has not consented to it is punished with imprisonment of up to 8 years.

PCS. 2. Anyone who has intercourse with a child under the age of 12 is punished with imprisonment of up to 12 years for rape. In the same way, anyone who has turned 22 and has intercourse with a child under 15 is punished.

PCS. 3. The penalty according to [subsection 1](#) can increase to imprisonment for 12 years if the rape has had a particularly dangerous nature or there are otherwise particularly aggravating circumstances.

PCS. 4. In determining the penalty, emphasis must be placed on the particular violation associated with the offense.

PCS. 5. When determining the penalty, it must generally be included as an aggravating circumstance that the victim is a victim of human trafficking.

Section 222 of the Criminal Code

Anyone who has intercourse with a child under the age of 15 is punished with imprisonment for up to 8 years, unless the relationship is covered by [section 216, subsection 2](#).

PCS. 2. If the perpetrator obtained sexual intercourse by exploiting his physical or psychological superiority by using either coercion or making threats, the penalty can increase to imprisonment for up to 12 years.

PCS. 3. When determining the penalty according to [subsection 1](#), it must be included as an aggravating circumstance that the perpetrator procured intercourse by exploiting his physical or psychological superiority.

5. MAREA BRITANIE

În Marea Britanie, lipsa consimțământului face parte din elementele constitutive ale infracțiunii de viol. Consimțământul este definit ca fiind posibilitatea de a alege a unei persoane care are capacitatea și libertatea de a face această alegere.

În ceea ce privește minorii, legislația tratează diferit minorii sub 13 ani, minorii sub 16 ani și cei sub 18. Conform acestor prevederi, un minor sub 13 ani nu are, în nici un caz, capacitatea legală de a consimți la nicio formă de activitate sexuală. Conform legii, vârsta consimțământului este de 16 ani. Având în vedere specificul legislației Marii Britanii și importanța practicii, în funcție de anumite circumstanțe, faptele se urmăresc și pedepsesc diferit, ținând cont de vârsta victimei, vârsta făptuitorului și circumstanțele concrete[5].

Legislația Marii Britanii poate fi consultată aici (*"Sexual Offences Act 2003"*): <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/42/part/1/crossheading/rape>

Extras din lege (original)

1 Rape

(1) A person (A) commits an offence if—

(a) he intentionally penetrates the vagina, anus or mouth of another person (B) with his penis,

(b) B does not consent to the penetration, and

(c) A does not reasonably believe that B consents.

(2) Whether a belief is reasonable is to be determined having regard to all the circumstances, including any steps A has taken to ascertain whether B consents.

(3) Sections 75 and 76 apply to an offence under this section.

(4) A person guilty of an offence under this section is liable, on conviction on indictment, to imprisonment for life.

74 "Consent"

For the purposes of this Part, a person consents if he agrees by choice, and has the freedom and capacity to make that choice.

6. FINLANDA

Începând cu 1 ianuarie 2023, legislația Finlandei definește violul ca fiind orice act sexual cu o persoană care nu participă voluntar la acesta. Nu suntem în prezența participării voluntare dacă persoana nu și-a exprimat dorința de a participa voluntar fie verbal, fie prin comportament sau în orice alt mod; persoana a fost obligată prin violență sau amenințare; persoana nu a fost în măsură să își exprime voința pentru că era înconștientă, bolnavă, avea un handicap, îi era frică, era intoxicată, avea capacitatea de înțelegere redusă, situația în care s-a regăsit a fost neașteptată, a fost supusă abuzului din partea unei persoane aflate într-o poziție de putere sau situații similare.

Regula generală este că orice act sexual cu un minor cu vârsta sub 16 ani este viol. Excepția de la această regulă prevede că nu va fi considerat viol, agresiune sexuală sau abuz sexual dacă:

ü faptele nu încalcă dreptul copilului la autodeterminare sexuală și

ü nu există o diferență mare de vârstă și maturitate a părților implicate.

Legislația Finlandei cu privire la infracțiunile sexuale poate fi consultată aici:
<https://oikeusministerio.fi/en/sexualoffenceslaw>

Extras din lege (traducere)

Section 1 (723/2022) Rape

A person who has sexual intercourse with a person who does not participate in it voluntarily shall be sentenced for rape to imprisonment for at least one year and at most six years.

The participation of a person in sexual intercourse shall not be considered voluntary if:

1) the person has not verbally, through his or her behaviour or in any other way expressed that he or she is participating in it voluntarily,

2) the person has been coerced into sexual intercourse by using violence against a person or by making a threat, or

3) the person has not been able to formulate or express his or her will due to unconsciousness, illness, disability, state of fear, state of intense intoxication, reduced consciousness, sudden nature of the situation, serious abuse of a special position of power or another comparable reason. An attempt is punishable.

Section 12 (723/2022) Rape of a child.

A person who has sexual intercourse with a child under 16 years of age shall be sentenced for rape of a child to imprisonment for at least two and at most ten years.

A person who has sexual intercourse with a child who has reached the age of 16 years but not the age of 18 years shall also be sentenced for rape of a child, if the perpetrator is the child's parent or in a position comparable to that of a parent.

An attempt is punishable.

Section 16 (723/2022) Sexual abuse of a child

If, in view of the age and n assessed as a whole, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for at least two and at most ten years. maturity of the child and the perpetrator, the relationship between the parties and the other circumstances in which the offence was committed, rape of a child or sexual assault of a child is, when assessed as a whole, committed under circumstances that r seriousness of the offence,

the perpetrator shall be sentenced for imprisonment for at least four months and at most six years.

An attempt is punishable.

What is provided in subsection 1 does not apply if the act has educe the sexual abuse o f a child to been committed in the manner referred to in section 1, subsection 2, paragraphs 13 or section 3, subsection 2, paragraphs 13.

Section 17 (723/2022) Restrictive provision

An act shall not be deemed rape of a child, sexual assault of a child or sexual does not violate the right to sexual selfabuse of a child, if it determination of the person at whom the act is directed and if there is no great difference in the age and maturity of the parties involved.

7. SUEZIA

Începând cu iulie 2018, violul este definit în Suedia ca fiind orice act sexual care nu este voluntar[6]. Caracterul voluntar este definit prin trimitere la persoana victimei (vulnerabilă, sub influența alcoolului, bolnavă etc.) sau la modul de comitere (amenințare, șantaj, profitare de poziția de putere).

În privința minorilor, orice act sexual cu un minor cu vârsta sub 15 ani este considerat viol, iar actele de natură sexuală cu un minor sub 15 ani sunt considerate abuz sexual. În plus, sunt reglementate și alte situații particulare care implică acte de natură sexuală săvârșite asupra minorilor. Excepțiile sunt foarte stricte, în sensul că pot fi aplicate doar anumitor tipuri de acte (cele mai puțin grave) și doar în anumite condiții care fac "evident" că victima nu se găsește în situația unui abuz: diferența mică de vârstă și dezvoltare între persoana care a săvârșit fapta și minor, precum și celelalte circumstanțe.

Legislația Suediei cu privire la infracțiunile sexuale poate fi consultată aici: <https://www.government.se/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>

Extras din lege (traducere)

Chapter 6 – On sexual offences

Section 1

A person who performs vaginal, anal or oral intercourse, or some other sexual act that in view of the seriousness of the violation is comparable to sexual intercourse, with a person who is not participating voluntarily is guilty of rape and is sentenced to imprisonment for at least three and at most six years. The same applies to a person

who induces another person who is not participating voluntarily to undertake or submit to such an act. When assessing whether participation is voluntary or not, particular consideration is given to whether voluntariness was expressed by word or deed or in some other way.

A person can never be considered to be participating voluntarily if:

- 1. their participation is a result of assault, other violence or a threat of a criminal act, a threat to bring a prosecution against or report another person for an offence, or a threat to give detrimental information about another person;*
- 2. the perpetrator improperly exploits the fact that the person is in a particularly vulnerable situation due to unconsciousness, sleep, grave fear, the influence of alcohol or drugs, illness, bodily injury, mental disturbance or otherwise in view of the circumstances; or*
- 3. the perpetrator induces the person to participate by seriously abusing the person's position of dependence on the perpetrator.*

If the offence is less serious, the sentence is imprisonment for at least six months and at most four years. If an offence referred to in the first paragraph is gross, the person is guilty of gross rape and is sentenced to imprisonment for at least five and at most ten years. When assessing whether the offence is gross, particular consideration is given to whether the perpetrator used violence or a threat of a particularly serious nature, or whether more than one person assaulted the victim or took part in the assault in some other way, or whether, in view of the method used or the young age of the victim or otherwise, the perpetrator exhibited particular ruthlessness or brutality. Act 2022:1043.

Section 4

A person who performs vaginal, anal or oral intercourse, or another sexual act that in view of the seriousness of the violation is comparable to sexual intercourse, with a child under fifteen years of age is guilty of rape of a child and is sentenced to imprisonment for at least three and at most six years. The same applies to a person who, by improper means, induces the child to undertake or submit to such an act.

The first paragraph also applies to a person who commits an act referred to there against a child who has attained fifteen but not eighteen years of age and who is the perpetrator's descendant, or is being brought up by or has a comparable relationship with the perpetrator, or for whose care or supervision the perpetrator is responsible by decision of a public authority.

If an offence referred to in the first or second paragraph is gross, the person is guilty of gross rape of a child and is sentenced to imprisonment for at least five and at most ten years. When assessing whether the offence is gross, particular consideration is given to whether the perpetrator used violence or a threat of a criminal act, or whether more than one person assaulted the child or took part in the assault in some other way, or whether, in view of the method used or the child's young age or otherwise, the perpetrator exhibited particular ruthlessness or brutality. Act 2022:1043

Section 5

If, in view of the circumstances associated with the offence, an offence referred to in Section 4, first or second paragraph is considered less serious, the person is guilty of sexual exploitation of a child and is sentenced to imprisonment for at most four years. Act 2018:618.

Section 6

A person who performs a sexual act other than those referred to in Sections 4 and 5 with a child under fifteen years of age, or with a child who has attained fifteen but not eighteen years of age and with whom the perpetrator has a relationship referred to in Section 4, second paragraph, is guilty of sexual assault of a child and is sentenced to imprisonment for at least six months and at most two years. The same applies to a person who, by improper means, induces the child to undertake or submit to such an act.

If the offence is less serious, the sentence is imprisonment for at most one year.

If the offence is gross, the person is guilty of gross sexual assault of a child and is sentenced to imprisonment for at least one year and six months and at most six years. When assessing whether the offence is gross, particular consideration is given to whether the perpetrator is a family member of the child or has otherwise exploited their position or abused some special trust, or whether more than one person assaulted the child or took part in the assault in some other way, or whether, in view of the method used or the child's young age or otherwise, the offence involved ruthless exploitation of the child. Act 2022:1043.

Section 14

A person who has committed an act under Section 5 or Section 6, second paragraph against a child under fifteen years of age, or under Section 8, first paragraph or Section 10, first paragraph, first sentence is not held responsible if it is obvious that

the act did not involve an assault on the child in view of the slight difference in age and development between the person who committed the act and the child, and the other circumstances. This also applies to a person who has committed an act under Section 10a, if it aimed at an act referred to in the first paragraph which, if it had been completed, would in accordance with what is stated in that paragraph obviously not have involved an assault on the child. Act 2022:1043.

8. GERMANIA

Germania și-a modificat legislația privind infracțiunile sexuale pentru a pregăti ratificarea Convenției de la Istanbul. Potrivit definiției actuale, suntem în prezența violului atunci când faptele sunt săvârșite împotriva voinței victimei. Definiția violului face trimitere la voința vizibilă, care poate fi recunoscută, a victimei.

Vârsta consimțământului este stabilită la 14 ani, iar instanța poate să nu aplice o pedeapsă dacă faptele care se încadrează în textul respectiv de lege sunt săvârșite cu consimțământul minorului și de către o persoană apropiată ca vârstă și nivel de dezvoltare și maturitate, cu excepția situației în care făptuitorul exploatează lipsa capacității copilului la autodeterminare sexuală.

În plus, sunt sancționate mai multe tipuri de fapte săvârșite asupra copiilor: abuzul sexual fără contact fizic, pregătirea unui abuz sexual asupra copiilor, ajutorul sau încurajarea săvârșirii de acte sexuale de către o terță persoană asupra unui minor sub 16 ani sau abuzul sexual asupra minorilor sub 18 ani profitând de situația dificilă în care se află.

Legislația Germaniei cu privire la infracțiunile sexuale poate fi consultată aici: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p1659

Extras din lege (traducere)

Section 176 Sexual abuse of children

(1) Whoever

- 1. performs sexual acts on a person under 14 years of age (child) or has the child perform sexual acts on them,*
 - 2. causes a child to perform sexual acts on a third person or to have a third person perform sexual acts on them,*
 - 3. offers or promises to supply a child for an offence under no. 1 or no. 2*
- incurs a penalty of imprisonment for a term of at least one year.*

(2) In the cases under subsection (1) no. 1, the court may dispense with imposing a penalty in accordance with this provision if the sexual act between the offender and the child was consensual and the difference both in age and level of development and maturity is small, unless the offender is exploiting the child's lack of capacity for sexual self-determination.

Section 182 Sexual abuse of juveniles

(1) Whoever abuses a person under 18 years of age by taking advantage of a predicament by

- 1. performing sexual acts on that person or having said person perform sexual acts on them or*
- 2. causing the person to perform sexual acts on a third person or to have sexual acts performed on them by a third person*

incurs a penalty of imprisonment for a term not exceeding five years or a fine.

(2) A person over 18 years of age who abuses a person under 18 years of age by performing sexual acts on that person or having that person perform sexual acts on them for a consideration incurs the same penalty.

(3) A person over 21 years of age who abuses a person under 16 years of age by

- 1. performing sexual acts on that person or having that person perform sexual acts on them or*
- 2. causing that person to perform sexual acts on a third person or to have a third person perform sexual acts on that person,*

and thereby exploits the victim's lack of capacity for sexual self-determination, incurs a penalty of imprisonment for a term not exceeding three years or a fine.

(4) The attempt is punishable.

(5) In the cases under subsection (3), the offence is prosecuted only upon request, unless the prosecuting authority deems there to be a special public interest in prosecution which calls for ex officio intervention.

(6) In the cases under subsections (1) to (3), the court may dispense with imposing a penalty pursuant to these provisions if, having regard to the conduct of the person against whom the offence was committed, the wrongfulness of the act is minor.

9. PORTUGALIA

În Portugalia vârsta consimțământului sexual este la 14 ani. Actele de natură sexuală cu copii sub 14 ani sunt pedepsite ca abuz sexual. De asemenea, sunt pedepsite ca abuz sexual asupra minorilor fapte ca: hărțuirea, atragerea copiilor sub 14 ani să asiste sau să participe, determinarea unui minor să participe la un act sexual cu o altă persoană.

Legislația Portugaliei cu privire la infracțiunile sexuale poate fi consultată aici: <https://dre.pt/dre/legislacao-consolidada/decreto-lei/1995-34437675>

10. FRANȚA

În Franța, în ultimii ani au avut loc modificări succesive ale legislației privind infracțiunile sexuale. Cele mai recente datează din anul 2021. Redăm câteva dintre cele mai importante prevederi ale Codului Penal (articolele 222-22 – 222-33-1):

- Una dintre modalitățile de săvârșire a abuzului sexual (viol și agresiune sexuală) o constituie, pe lângă violență, constrângere și amenințare, surpriza;
- Este menționată în mod explicit, faptul că abuzul poate fi săvârșit și în timpul căsătoriei;
- Constrângerea morală poate rezulta din diferența de vârstă dintre agresor și victimă sau din autoritatea de drept sau de fapt dintre victimă și agresor, autoritate care poate fi constituită inclusiv din diferența de vârstă semnificativă între cei doi;
- Pentru faptele comise asupra unui minor mai mic de 15 ani, constrângerea morală sau surpriza rezultă din abuzul asupra victimei vulnerabile care nu are discernământul necesar pentru aceste acte;
- Constituie viol, orice act sexual cu penetrare, de orice natură ar fi, sau orice act sexual oral comis de o persoană majoră asupra unei persoane minore de 15 ani, dacă diferența de vârstă este de cel puțin 5 ani. Diferența de vârstă nu este aplicabilă în situația în care faptele sunt comise în schimbul unei remunerații, a unei promisiuni de remunerație sau în schimbul furnizării unui avantaj în natură sau a promisiunii unui avantaj;

La începutul anului 2023 a fost modificat Codul Penal și a fost introdusă infracțiunea de ”Ultraj sexist și sexual (art. 222-33-1-1 din Codul Penal). Săvârșirea infracțiunii este pedepsită cu amendă, iar conform incriminării aceasta este săvârșită prin impunerea de comentarii sau comportament cu o conotație sexuală sau sexistă care fie îi încalcă demnitatea din cauza naturii degradante sau umilitoare, fie creează o situație intimidantă, ostilă sau ofensivă împotriva acesteia, dacă este comisă de o persoană care abuzează de funcția sa, asupra unui minor, asupra unei persoane vulnerabile, în mijloace de transport în comun, de mai multe persoane, din cauza orientării sexuale, a identității de gen a victimei.

Codul Penal Francez în vigoare poate fi consultat aici:

https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719?etatTexte=VIGUEUR

[1] A se vedea raportul Grevio cu privire la Danemarca :
<https://rm.coe.int/grevio-first-baseline-report-on-denmark/16807688ae>

[2] <https://rm.coe.int/ic-cp-inf-2021-6-eng-cop-conclusions-denmark/1680a5959e>

[3] <https://cphpost.dk/2022-03-01/news/lenient-law-concerning-sex-with-young-teens-finally-overhauled-in-denmark/>

[4] <https://danskelove.dk/straffeloven/216>

[5] <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/rape-and-sexual-offences-chapter-7-key-legislation-and-offences>

[6] <https://www.aklagare.se/en/affected-by-crime/sexual-offences/>

Anexa 5: Legislație comparată, doctrină privind egalitatea de gen, alte resurse folosite

www.rejust.ro

www.portal.just.ro

www.rolii.ro

www.sintact.ro

https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/raport_activitate_2022.pdf

https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/vf_2020.pdf

https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/vf_2021.pdf

CSM - Rezultatul controlului dispus de Consiliul Superior al Magistraturii privind „Practica instanțelor de judecată și a parchetelor de pe lângă acestea în investigarea și soluționarea cauzelor privind infracțiuni la viața sexuală cu victime minore”

<https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/indrumar.pdf>

Hotărârea Plenului CSM nr. 884/2013, <http://old.csm1909.ro/csm/index.php?cmd=0301>

Hotărârea Plenului CSM nr. 614/2015, <http://old.csm1909.ro/csm/index.php?cmd=0301>

Hotărârea Secției pentru Judecători a CSM nr. 998/17.03.2022, <http://old.csm1909.ro/csm/index.php?cmd=0301>

<https://centrulfilia.ro/barometrul-privind-violenta-de-gen-in-romania/>

<https://centrulfilia.ro/new/wp-content/uploads/2022/09/Metodologie-VIF-ACCESS.pdf>

<https://centrulfilia.ro/date-statistice-la-nivelul-parchetelor-pentru-anul-2022-privind-unele-infracțiuni-contralibertății-si-integrității-sexuale>

https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/oct/18/what-connects-in-war-domestic-violence-and-sexual-harassment-patriarchy?CMP=share_btn_link

https://issuu.com/newyorkmedicalcollege/docs/pandemic_perspectives/s/11335045

<https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2021/11/24/how-domestic-violence-is-a-threat-to-economic-development>

<https://thespinoff.co.nz/society/14-09-2023/why-does-it-take-so-many-people-so-long-to-disclose-sexual-abuse>

Archard, David. 2019. Sexual Consent. Routledge

Băluță, Ionela, Tufiș, Claudiu. 2022. Barometrul Violenței de Gen 2022. Violența Împotriva Femeilor În România: Reprezentări, Percepții. <https://centrulfilia.ro/new/wp-content/uploads/2022/12/Barometrul-Violenta-de-Gen.-Romania-2022.pdf>

Bragă, Andreea, (2020), „Intersecționalitatea și violența domestică”, în Carmen Nemeș & Giulia Crișan coord., Violența domestică. Paradigme și practică judiciară, Universul Juridic, București, pp. 32-39.

Bragă, Andreea, (2022), Metodologie privind intervenția coordonată a profesioniștilor în cazurile de violență domestică, Centrul FILIA, <https://centrulfilia.ro/new/wp-content/uploads/2022/09/Metodologie-VIF-ACCESS.pdf>.

Cusmano, Danielle, "Rape Culture Rooted in Patriarchy, Media Portrayal, and Victim Blaming" (2018). Writing Across the Curriculum

Eckstein, Jessica J. 2011. 'Reasons for Staying in Intimately Violent Relationships: Comparisons of Men and Women and Messages Communicated to Self and Others'. *Journal of Family Violence* 26(1): 21–30.

Fenner, Lydia. 2017. 'Sexual Consent as a Scientific Subject: A Literature Review'. *American Journal of Sexuality Education* 12(4): 451–71.

Halket, Megan McPherson et al. 2014. 'Stay With or Leave the Abuser? The Effects of Domestic Violence Victim's Decision on Attributions Made by Young Adults'. *Journal of Family Violence* 29(1): 35–49.

Humphreys, Terry. 2007. 'Perceptions of Sexual Consent: The Impact of Relationship History and Gender'. *The Journal of Sex Research* 44(4): 307–15.

LaViolette, Alyce D., and Ola W. Barnett. 2000. *It Could Happen To Anyone: Why Battered Women Stay*. SAGE.

Otti, Oluchi. 2011a. *Why Doesn't She Just Leave?: Understanding Why Women Stay in Abusive Relationships*. Outskirts Press..

Pollak, Robert A. 2004. 'An Intergenerational Model of Domestic Violence'. *Journal of Population Economics* 17(2): 311–29.

Rhodes, Nancy R., and Eva Baranoff McKenzie. 1998. 'Why Do Battered Women Stay?: Three Decades of Research'. *Aggression and Violent Behavior* 3(4): 391–406.

Whisnant, Rebecca, "Feminist Perspectives on Rape", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2021 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2021/entries/feminism-rape/>>.

Willis, Malachi et al. 2019. 'Explicit Verbal Sexual Consent Communication: Effects of Gender, Relationship Status, and Type of Sexual Behavior'. *International Journal of Sexual Health* 31(1): 60–70.

<https://data.unicef.org/resources/a-familiar-face/>

https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/oct/18/what-connects-in-war-domestic-violence-and-sexual-harassment-patriarchy?CMP=share_btn_link

<https://hudoc.exec.coe.int/>

<https://www.scuolamagistratura.it/documents/20126/b4bd9e3c-ceb4-ab81-af59-eb5e94f6c868>

<https://www.istat.it/it/files/2019/11/Report-stereotipi-di-genere.pdf>

<https://www.pariopportunita.gov.it/media/2314/national-strategic-plan-on-male-violence-against-women-2021-2023.pdf>

https://images.go.wolterskluwer.com/Web/WoltersKluwer/%7b3e5b8a09-9882-442e-ad63-93c97a7a326e%7d_Legg e-19-luglio-2019.pdf

<https://www.camera.it/leg19/126?leg=19&idDocumento=1294>

<https://www.thehotline.org/plan-for-safety/internet-safety/>

<https://rikoksentorjunta.fi/en/marac>

Anexa 6: Resurse utile specialiștilor accesibile online

1. Platforma CEDO de "Knowledge Sharing": <https://ks.echr.coe.int/en/web/echr-ks/>
2. Site-ul CEDO: <https://hudoc.echr.coe.int/>. Unele dintre hotărâri sunt disponibile și în limba română pe site-ul CEDO.
3. CEDO factsheets (Violența în familie, Violența împotriva femeilor și violența de gen). Documentele în limba engleză sunt actualizate de serviciul de presă al CEDO la zi, variantele în limba română sunt actualizate cu jurisprudența disponibilă până în 2019: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=press/factsheets/romanian>
4. Hotărâri CEDO relevante pentru violență domestică, violență sexuală și egalitate de gen traduse în limba română în cadrul proiectului VioGen RoJust: <https://anes.gov.ro/hotarari-ale-curtii-europene-a-drepturilor-omului/>
5. Urmărirea procesului de punere în executare a hotărârilor CEDO: [https://hudoc.exec.coe.int/eng#{%22EXECDocumentTypeCollection%22:\[%22CEC%22\],\[%22EXECState%22:\[%22ROU%22\]}](https://hudoc.exec.coe.int/eng#{%22EXECDocumentTypeCollection%22:[%22CEC%22],[%22EXECState%22:[%22ROU%22]})
6. Cauze CEDO traduse în limba română, inclusiv ghidurile privind articole din CEDO: <https://www.csm1909.ro/Pages.aspx?PageId=321>
7. Site-ul GREVIO (Convenția de la Istanbul privind violența împotriva femeilor și violența domestică): <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/about-monitoring1>
8. Platforma Consiliului Europei de cursuri online și gratuite pe diverse teme privind drepturile omului, printre care și următoarele cursuri în limba română: "Accesul femeilor la justiție", "Violența împotriva femeilor și violența domestică", "Garanții procedurale în procesul penal și drepturile victimelor": <https://help.elearning.ext.coe.int/>

„Proiectul „VioGen RoJust” este implementat de Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați, în calitate de Promotor al Proiectului, în parteneriat cu: Centrul FILIA, Asociația TRANSCENA, Asociația ANAIS și Asociația GRADO. Proiectul beneficiază de un grant în valoare de aproximativ 732 de mii de euro, oferit de Islanda, Liechtenstein și Norvegia, prin Granturile SEE, în cadrul Programului Dezvoltare Locală, administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială - FRDS.

Conținutul acestui material nu reflectă opinia oficială a Operatorului de Program, a Punctului Național de Contact sau a Oficiului Mecanismului Financiar.

Informațiile și opiniile exprimate reprezintă responsabilitatea exclusivă a autorului / autorilor. Pentru informații suplimentare despre proiect, accesați eeagrants.ro și frds.ro.”

Lucrăm împreună pentru o Europă verde, competitivă și incluzivă.

Pentru informații suplimentare despre proiect, vă rugăm să accesați www.eeagrants.ro și www.frds.ro.